

CEĻŠ

LAIKRAKSTS
RELIGIJAI
UN
GARA DZĪVEI

3.

MAIJS / JŪNIJS

1939.

S a t u r s.

	Lpp.
P. Apkalns — Svētītā diena	145
Doc. Edg. Rumba — Archibīskapa Dr. T. Grīnberga amata gadi	147
E. Ķiploks — Vai apustulis Pēteris bijis Romā?	152
Māc. E. Sarkanbārdis — Par vēl neiesvētītās jaunatnes dziesmu un lūgšanu grāmatu un dievkalpojumu liturģiju	171
P. Rozenbergs — Oikumenisma problēmas	178
R. Skrābāns — Vienotās Latvijas garīgie sasniegumi	186
Jānis Zālītis — Maz ievērots muzikalās izteiksmes veids	191
Stud. arch. Ansis Bērziņš — Kuldīgas baznīcas logu zīmējumu metu sacensība	192
Skola un pedagoģija:	
Cand. theol. Milda Zālīte — Ticības mācības paraugstunda pamatskolas 5. klasē	196
Grāmatu apskats:	
Latvijas Universitātes Raksti, Teoloģijas fakultātes sērija I 1. 199. L. Adamovičs — Senlatviešu pasaules ainava (Prof. E. Zicāns) 199. J. Rezevskis — Zum Stil der Vorgeschichten des Lukas Evangeliums (K. Kundziņš) 202. Roberts Šterns — Laba, gudra, skaista dzīve (Alb. Freijš) 203. R. Tagore — Filozofiski apcerējumi (Alb. Freijš) 204. Īss pārskats par jauniznākušām grāmatām (Br. J.) 205. Der Katholizismus. Reform-Katholizismus? (G. Alksne)	207
Kronika:	
Latvija	212
Ārzemes	214

» C E Ļ Š «

Lakraksts reliģijai un gara dzīvei.

Atbildīgais redaktors: Vec. doc. Dr. Alb. Freijš.

Redakcijas koleģija: prof. Dr. K. Kundziņš, prof. Dr. V. Maldonis, prof. Dr. L. Bērziņš, māc. G. Šaurums, māc. P. Detlavs.

Redakcijas adrese: Rīgā, Cēsu ielā 12, dz. 1. Tāl. 95248.

Ekspedīcija: Rīgā, Valņu ielā 21. Tāl. 32885.

Abonešanas maksa:

Par 1 gadu ar piesūtīšanu Ls 4,—

Atsevišķa burtņīca „ 0,80

Abonešanas maksa iemaksājama Ev.-Lut. Baznīcas grāmatnīcas tek. rēķinā 867.

Abonešanu pieņem visās pasta nodaļās un arī draudžu mācītāji

CEĻŠ

L A I K R A K S T S
R E L I Ģ I J A I U N G A R A D Z Ī V E I

№ 3

Maijs / Jūnijs

1939. g.

P. Apkalns

Svētītā diena

Ko Dievs svētī, tas svētīts mūžīgi.

Pieci gadi aiztecējuši no pirmā sārtrīta, kad ne tikai latvju tautai, bet visai Latvijā dzīvojošai nācijai atskanēja negaidīts, bet arī taņī pašā laikā sirdī senlolots vēstījums: Latvija vienota un neatkarīga varoņu atbrīvotāju garā. Šis vēstījums atrada dziļu atbalsi agrajā rīta stundā visas latvju tautas sirdī tāpēc, ka nogurusi bija tautas dvēsele gandrīz piecpadsmī gadu ilgajās, sīkumainās, kaili egoistiskajās, saimnieciskās un sabiedriski-politiskās dzīves gaitās. Sajukuši bija etiskie jēdzieni cilvēkam pret cilvēku, sabiedrībai pret tautu un valsti. Bet visā šīnī laikā Latvijas valsts šūpla sargi bija turējuši dzīvu savā sirdī pulkv. Kalpaka un viņa līdzcīnītāju, Latvijas neatkarības upuru nesēju neapklusinamu šaucienu, kas prasīja piepildījumu tautas un Latvijas valsts lielajā atdzimšanas stundā.

Šo piepildījumu deva un varēja dot tautai tikai tas, kas kā uzticīgākais sargs visos gados bija Latvijas vienības un brīvības domu savā sirdī nesis — mūsu augstākais Vadonis un pirmais Ministru prezidents **Kārlis Ulmanis** ar savu līdzgaitnieku ģen. **J. Balodi**, kas bija saņēmis pēdējo Kalpaka pavēli.

Šie pieci pavadītie gadi ir bijuši tiešām svētīti gadi, un šo dienu, kurā atskatāmies uz nodzīvoto laiku, tāpēc varam nosaukt par „svētītu dienu“.

Svētīta ir šī diena, ja atskatāmies uz pavadīto laiku tautas sabiedriskā dzīvē, bet jo vairāk valsts dzīves dažādu nozaru izveidošanas un jaunradišanas laukā. Latvijas strādniecība, kas gāja agrāk savu ceļu, pati iekļāvusies Latvijas valsts gara rāmjos. Tas pats sakams arī par mūsu amatniecību.

Diezgan jūtami Latvijas atdzimšanas jaunais gars vērojams mūsu sabiedrībā, skolu un arī baznīcas dzīvē.

Kas attiecas uz sabiedrisko un mūsu skolas dzīvi, tad ar lielu pateicību Visaugstākajam varam liecināt, ka Latvijas atdzimšanas rīts tai nesis svētuma godināšanu un līdz ar to svētuma atziņu un apliecinājumu, kas ir bijis mūsu tautas sensenais lielais tikums. Ja agrāk mūsu skolās vecāku un skolu padomēs tika laužti šķēpi par lūgšanu vajadzību vai nevajadzību, tad tagad to uzskata netikai par normalu, bet par nepieciešamu lietu skolas dzīvē.

Un mūsu Latvijas evaņģeliskā baznīca? Vai tā nevar būt priecīga un pateicīga par visu to, ko 15. maijs tai nesis, un ko piecu pavadīto gadu dzīve tai devusi! Parasta lieta, ka baznīca ar savu sludināšanu un dzīvi visur un vienmēr seko gausi jaunām idejām. Tas arī labi, jo ja baznīca skrietu uzreiz katram saucienam līdzī, tad tā sen būtu zaudējusi savu nopietno un augsto stāvokli. Tomēr valsts dzīvē pienāk brīži, kur visai vēlams baznīcas atbalsts un viņas līdzdalība. Pie mums šinīs gados, ar prieku varam liecināt, baznīca ir gājusi visai valsts gara dzīvei līdzī steidzīgiem soļiem. Bet mūsu baznīca šinīs piecos gados ir arī saņēmusi no Latvijas atdzimušās valsts un viņas Vadoņa kā materialā, tā morāliskā ziņā vairāk, nekā dažkārt tā varēja saņemt un panākumus gūt daudzos desmitos gados.

Ja tas tā, tad gan mums jāpiemin arī mūsu Latvijas evaņģeliskās baznīcas galva, mūsu archibīskaps Dr. T. Grīnbergs, kas kā īsts savas tautas dēls ir līdzī dzīvojis viņas priekiem un bēdām, kas kā skaidras un ticībā stipras sirds cilvēks ir stāvējis par mūsu evaņģelisko baznīcu jau politiskās dzīves sajukuma gados. Mūsu archibīskapam paiet tagad 40 gadi Latvijas evaņģeliskās draudzes mācītāja amatā, kas zīmīgā kārtā sakrīt ar mūsu valsts piecu gadu atdzimšanas dienas

piemiņu. Šinīs garajos gados viņš kā mācītājs ir piedzīvojis savas tautas visgrūtākos pārbaudījumu laikmetus, bet visos brīžos viņš ir stāvējis kā tautas mācītājs savā sarga vietā ar skaidru Dieva vārdu un dedzīgu sirdi.

Lai augstais Dievs svētī un sarga atjaunoto, brīvo Latvijas valsti un tās Vadoni. Lai mūžīgais Dievs svētī un sarga Latvijas evaņģelisko baznīcu un tās virsganu.

Doc. Edg. Rumba

Archibīskapa Dr. T. Grīnberga amata gadi

Dzimis un uzaudzis vienā no raksturīgākajiem Kurzemes novadiem, mūsu archibīskapa tēvs četros garīgajā amatā pavadītajos gadu desmitos vārdos un darbos ir apliecinājis skaisto veco patiesību: „Sirds — kurzemnieka gods“. Ar lielu sirsnību un dedzību veicdams mācītāja grūtos pienākumus, viņš nevien ir iemantojis daudzu siržu uzticību un mīlestību savās draudzēs un visā baznīcā, bet arī pats visu mūžu ir pieaudzis sirds siltumā un spēkā.

Archibīskapa tēvs savā laikā ir darbojies kā mācītājs divās Kurzemes draudzēs — Lutriņos un Ventspilī. Pēc beigām studijām viņš vispirms aizgāja uz Popi, kur 1897. un turpmāko gadu pavadīja vecāku mājā un kā kandidats pie gadījuma izpalīdzēja prāvestam V. Hugenbergeram, tanī pašā laikā strādādams kā mājskolotājs barona Rennes (Rönne) ģimenē. 1899. g. janvarī kandidats T. Grīnbergs pārgāja uz Lutriņiem „turpināt kandidata gadu“ un strādāt mācītāja Resona (Raison) ierīkotajā privatskolā-pansionātā. Mēnešus trīs vēlāk Resons saslima un tā paša gada jūnijā mira. Kandidats tika ordinēts 21. maijā Kuldīgā par Lutriņu mācītāja adjunktū un pēc seniora nāves palika draudzē kā vikarmācītājs, turpinot arī darbu skolā. Lai gan konsistorija un muižnieki sākusmā pretojās draudzes gribai redzēt jauno vikaru par savu pastāvīgo mācītāju, jo latvietis tiem nebija vēlams, tomēr beidzot konsistorija piekāpās, un 1900. g. 5. augustā ģenerālsuperintendents Panks (Panck) ieveda Grīnbergu Lutriņos par mācītāju. Draudzes darbā jaunais mācītājs stājās ar lielu rosību, bez draudzes gana parasto pienākumu izpildīšanas

censdamies arī modināt draudzes locekļu pašdarbību un veiktams plašu karitatīvu, sabiedrisku un pedagoģisku darbu. Savās atmiņās archibīskapa tēvs tēlo šādas ainas: „Mācītāja muiža pilna ļaužu, gari plaukti pilni ar dažādām mantām, rokdarbiem, mājas ražojumiem un iepirktām lietām. Lutriņu draudze rīko loteriju... Un atkal cita aina. Apbraucu visu draudzi māju no mājas... Pārklaušinu bērnus, pasniedzu bērniem lapiņas un grāmatiņas un pierakstu visus lielos, jo gribu sastādīt personalgrāmatu. Šādā braucienā atrodu divus bērnus, kam vecāki miruši. Otrā dienā ietinu viņus kažokā un pārvedu mājās.“

Lutriņos Grinbergam nācās pārdzīvot arī 1905. g. revolūciju un soda ekspedīciju laikus pēc tam. Ar savu drošsirdīgo, īsti kristīgo nostāšanos draudzes mācītājs prata izglābt dzīvību dažam labam nevainīgam cilvēkam, ko gaidīja nāves sods, pat baznīcas un saviem personiskiem pretniekiem. Tādēļ viņš Lutriņu draudzei „palicis atmiņā kā labs dvēseļu kopējs, spējīgs runātājs, rūpīgs un tēvišķi gādīgs mācītājs.“

1907. g. Grinbergs pieņēma aicinājumu uz vakanto Ventspils draudzi un aprīlī uzsāka tur savu darbu. Šinī draudzē viņam bija lemts nepārtraukti nostrādāt 27 gadus, arī lielā kara laiku, un darbā ielikt savas bagātās spējas un pieredzi. Pirms kara Ventspils strauji auga. Draudzē skaitījās 12.000 locekļu. Dievnams kļuva par mazu un dievkalpojumi, kas svētdienās lāgiem notika 2—3 reizes un bez tam darbdienu vakaros, vienmēr bija ļoti labi apmeklēti. Mācītājs centās padarīt draudzes dievkalpojumu dzīvi bagātāku, kā pirmais Ventspils novadā sarīkodams kapu svētkus, rīta dievkalpojumus Lieldienās, liturģiskus svētbrīžus un bērnu dievkalpojumus, kur pulcējās līdz 450 bērnu. Ceturtdienas vakaros notika dievvardi, kur mācītājs pēc kārtas izskaidroja atsevišķas grāmatas Sv. rakstos un katķismu. Laikā pēc Zvaigznes dienas notika ārmisijas stundas un gaveņa laikā dievvardi Kristus ciešanu piemiņai. Tika arī noturēti īpaši pretalkohola dievkalpojumi.

Ar lielu interesi un uzupurēšanos mācītājs Grinbergs pievērsās bērniem un jaunatnei. Reizē ar pārnākšanu uz Ventspili viņam bija jāuzņemas arī vietējās baznīcas skolas pārzi-

nāšana. Skola strauji auga un 1909. g. tur mācījās jau 240 bērnu. 1908. g. nodibinājās bērnu patversme, kur vecāki, kas gāja darbā, varēja nodot savus bērnus uz visu dienu. Parniecīgu atlīdzību (5 kap. dienā) bērnus uzraudzīja, kopa un ēdināja. Patversmes uzturēšana un līdzekļu sagādāšana lielā

Archibīskaps Dr. T. Grīnbergs.

mērā atkarājās no mācītāja pūlēm. Otrs jaunais pasākums bija Jaunības draugu biedrības nodibināšana 1908. g. rudenī. Biedrība atbalstīja baznīcas skolu un kuplināja dievkalpojumu dzīvi ar savu dziedāšanas un muzikas kori. Tā guva lielu piekrišanu Ventspils iedzīvotāju vidū un īsā laikā apvienoja līdz 270 biedru. Biedrības darbā dzīvi piedalījās arī vietējie izglītotie latvieši. 1914. g. Jaunības draugu biedrības koris ar biedrības priekšnieku-mācītāju apmeklēja Pēterpili, kur

viesojās latviešu Jēzus draudzē. — Vēl pirms Grīnberga pārnākšanas uz Ventspili, pilsētā pastāvēja labdarības biedrība trūkcumcietēju apgādei. Arī šeit vadība bija jāuzņemas mācītājam, kas ar vietējās sabiedrības atbalstu panāca, ka biedrības darbība līdz pat bēgļu laikiem vērsās plašumā un nāca par labu daudziem trūcīgajiem draudzes locekļiem.

Kara un lielo pārvērtību gados Ventspils mācītājs palika kopā ar savu draudzi, nebēdādams par briesmām, kas vairākkārtīgi draudēja viņa dzīvībai. Draudze pārcieta grūtus laikus. No agrākajiem 35.000 iedzīvotāju pilsētā bija palikuši tikai 2700. Viss bija izpostīts, uz katra soļa draudēja trūkums un bads. Tomēr arī šīs gados Grīnbergs nepagura, bet centās garīgi stiprināt gan savu, gan arī citas draudzes. Reformācijas jubilejas gadījumā 1917. g. viņš kopā ar Ugāles mācītāju sarīkoja priekšlasījumus par Luteru un ticības atjaunošanas darbu 22 Kurzemes draudzēs.

Drīz pēc patstāvīgās Latvijas nodibināšanās uz mācītāja Grīnberga ierosinājumu Ventspilī tika atvērta 8 klasīga realskola; no tās vēlāk izveidojās ģimnazija, kuras priekšgalā skolas dibinātājs palika līdz 1932. g. augustam. Arī citādi vēlākais archibīskaps darbojās pedagoģiskajā īpaši reliģiskās audzināšanas laukā. Kad 1913. g. vasarā Irlavas bij. skolotāju seminarā sarīkoja ticības mācības kursus skolotājiem, T. Grīnbergs bija viens no lektoriem un centās rādīt, ka tautas tikumiskā atjaunošanās un labklājības pieaugšana var notikt vienīgi reliģiskās atgriešanās ceļā. No 1913.—1915. g. viņš izdeva un kopš 1928. g. vēl tagad vada reliģisku nedēļas laikrakstu bērniem „Bitīte“, kas Bitītes onkuli ir padarījis mīļu daudziem simtiem bērnu visās draudzēs. No 1927. g. viņš izdod arī bērnu kalendaru „Bitīte“.

Pēc Latvijas pirmā evaņģeliskā bīskapa K. Irbes aiziešanas no amata sinode mācītāju T. Grīnbergu 1932. g. 31. martā ar 401 (pret 9) balsi ievēlēja par Latvijas pirmo evaņģelisko archibīskapu. Šis notikums bija savā ziņā simbolisks, jo laikā, kad baznīcas iekšējā vienība bija lielā mērā apdraudēta, reti kāds kandidats būtu baudījis tik lielu un vienprātīgu uzticību. Bīskaps Irbe par jaunievēlēto archibīskapu izteicās: „Es ļoti labprāt redzu Grīnbergu par savu

pēcnācēju. Lai Dievs viņam palīdz!.. Viņš savā sirdī tāpat domā kā es, bet viņam būs citādi jādara, lai neizceltu jaunus konfliktus un nenonāktu tādā pašā stāvoklī kā es.“ Šie zīmīgie vārdi visumā ir piepildījušies. Vienības uzturēšanu evaņģeliskajos latviešos ir lielā mērā sekmējuši arī varenie vienotāji spēki, kas pēdējos 5 gados darbojas valstī, tautā un sabiedrībā. Jau ilgus gadus pirms ievēlēšanas baznīcas dzīves vadītāja amatā archibīskapa tēvs ir darbojies kā Baznīcas Virsvaldes loceklis un Teoloģiskā Instituta direktors tās centralajos organos. Un vēl pirms lielā kara, kad 1909. g. tika ievēlētas komisijas kopīgās dziesmu grāmatas izstrādāšanai evaņģeliskajiem latviešiem, kā viens no Kurzemes sinodes pārstāvjiem tika izraudzīts T. Grīnbergs. Viņam arī vienīgajam no kurzemniekiem bija novēlēts pēc kara kopā ar Vidzemes mācītājiem J. Ērmani, E. Pavasaru, K. Beldavu un L. Bērziņu pabeigt dziesmu grāmatas pārļabošanas un sagatavošanas darbus. Evaņģeliskās baznīcas dzīvē Latvijā būs grūti atrast tādu vietu, kur archibīskapa tēvs nebūtu pielicis savu roku. 1929. g. ievēlēts par Latvijas Universitātes goda doktoru teoloģijā, viņš sākumā kā privatdocents un vēlāk kā profesors, uzņēmās praktiskās teoloģijas katedras vadību teoloģijas fakultatē. Vairums jauno mācītāju tādēļ archibīskapa tēvā redz nevien savu garīgo priekšnieku, bet arī skolotāju. Darbu universitatē profesors T. Grīnbergs līdzās daudzajiem citiem pienākumiem turpina līdz šai dienai.

1933. g. 5. novembrī vecākais latviešu prāvests nelaikis Dr. K. Kundziņš ieveda archibīskapu T. Grīnbergu amatā viņa katedralē Rīgā. Prāvests Kundziņa tēvs par baznīcas galvas tālāko darbību ir rakstījis: „Jaunais čaklais archibīskaps enerģiski turpināja savu darbu... ordinēja un ieveda amatā jaunus mācītājus, iesvētīja atjaunotus dievnamus, apmeklēja draudzes dažādos svētku gadījumos, visur gūdams sirdis un prātus ar savu laipnību un cilvēku mīlestību.“ Šinī ziņā archibīskapa tēvam lieli nopelni. Apmēram puse (132) no visiem latviešu evaņģeliskajiem mācītājiem ir viņa ordinēti. Lielāks skaits draudžu, īpaši Latgalē pēdējos gados ir tikušas pie saviem dievnamiem. No 1936.—1938. g. archibīskaps Grīnbergs ir iesvētījis 10 baznīcu jaunceltnes un vai-

rākas mācītāju mājas, kas visas ir celtas un pabeigtas viņa laikā. Svarīga nozīme ir arī vizitacijām draudzēs pierobežas un jūrmalas zvejnieku novados, kas tika izdarītas pēdējās vasarās. Bet ne mazāk svarīgas ir attieksmes ar citu zemju evaņģeliskajām baznīcām un to vadītājiem, ko archibīskapa tēvs ir nodibinājis un izveidojis savos daudzajos ceļojumos, kā arī piedalīdamies lielajās baznīcu sanāksmēs.

Reti kādam evaņģeliskam bīskapam ir jāapkopj tik plašs novads dvēseļu skaita, atstatumu un tradīciju dažādības ziņā kā Latvijas ev.-lut. archibīskapam. Bet daudzie pienākumi ir padziļinājuši sirmā darba darītāja sirds skaistumu un siltumu, kas ir dārga Dieva dāvana.

E. Kīplokis

Vai apustulis Pēteris bijis Romā?

Pāvesta titulā starp citu ir šādi apzīmējumi: Romas bīskaps, Kristus patiesais vietnieks, sv. Pētera pēcnācējs. Tie liecina, ka Romas katoļu baznīca savus sākumus atvasina tieši no Kristus. Pēc katoļu tradīcijas Kristus pēc augšāmcelšanās dibinājis baznīcu un iecēlis par tās vadoni Pēteri. Pēteris savos misijas ceļojumos nonācis Romā, izvēlēties tā laika pasaules pilsētu par savu sēdekli, no kurienes pārvaldījis kristīgās draudzes, līdz Nerona vajāšanu laikā (64. g.) miris mocekļa nāvē Romā un tur arī apglabāts.

Šī mācība gadsimteņu gaitās pamazām attīstījusies, galīgo formulējumu iegūstot 1870. g. 18. jūlijā, kad Vatikana koncila noslēgumā pieņēma dogmatu par pāvesta nemaldību. Pāvests Pījs IX savā konstitūcijā *Pastor aeternus* izsludināja jauno dogmatu ar šādu motivējumu: „Baznīcas vienības dēļ Kristus ir nolīcis Pēteri visu apustuļu priekšgalā kā redzamo pamatu uz mūžību nolemtajam templim. Šis Pēterim tieši un sevišķi piešķirtais pārkāpums ir pārgājis uz viņa pēcnācējiem Romā. Tā tad, kas sēž Pētera krēslā, tam pēc Kristus gribas ir primats par visu baznīcu, un tas kā Pētera pēcnācējs ir patiess Kristus vietnieks un visu kristiešu tēvs un skolotājs.“

Kā redzams, ar Pētera personu saistas katoļu baznīcas organizācijas dziļākie pamati — primats un papats. Abi šie institūti ir kritizēti un apstrīdēti, aizstāvēti un cildināti, tā kā radies vesels kalns literatūras.

Cīņas lauks ir jautājums, vai dokumenti, uz kuriem atsaucas Romas baznīca, ir autentiski? Kā kritiķiem, tā aizstāvjiem par tiem ir dažādi viedokļi. Konfesionalo cīņu brīžos kritika ir asa un nesaudzīga. To redzam no Lutera brošūras virsraksta „Wider das Papsttum zu Rom, vom Teufel gestiftet“ (1545). Pie negatīva rezultāta nāk arī kritiskā teoloģija 19. g. s. (t. s. Tībingas skola ar Bauru priekšgalā), kas ļoti krasi noraida sekundāro, leģendāro baznīcas tradīciju. Bet šā virziena izsauktā rosība senās baznīcas vēstures dokumentu pētīšanā sekmēja gan kritiku, dodot tai dziļākus zinātniskus pamatus, bet no otras puses tuvojās pretējam virzienam, jo atrada, ka leģendās slēpjas vēsturiski fakti, tādēļ nevar šos avotus izslēgt no pētniecības.

Arī katoļu pusē nav pilnīgi viengabalaina viedokļa. Protestantisma konfesionalai kritikai atbild tāda pati pretkritika, kas nepielaiž ne mazāko novirzīšanos no tradīcijas. Tādu pat viedokli katoļu autori ietur popularajās grāmatās, kamēr zinātniskā literatūrā viņu pētnieki, cits vairāk, cits mazāk, cenšas kritiski novērtēt pagātnes liecības.

Netrūkst arī domu, kas noliedz Pēteri kā vēsturisku personu (piem. A. Drews, *Die Petruslegende*, 1924³).

Mūsu uzdevums ir ierobežots. Tas liek no plašās literatūras par primata un papata sākumiem nodalīt jautājumu: vai apustulis Pēteris bijis Romā?

Arī šim jautājumam ir sava vēsture un ļoti plaša literatūra, jo, neskaitot sevišķos pētījumus, par to jāizteicas senās baznīcas vēsturniekam, senkristīgās literatūras pētniekam un I Pētera vēstules eksegetam. Mēģināsim visā īsumā iepazīties ar problēmas pašreizējo stāvokli un pēdējām diskusijām.

I

Ievadā aizrādīsim uz laikmeta liecībām par Pētera dzīves gaitām pēc Jēzus augšāmcelšanās. Pāvila vēstulēs par Pēteri atrodam tikai dažas īsas ziņas sakarā ar apustuļu kon-

cilu. Gal. 2,1—10 vēstī, ka Pēteris kopā ar Jēkabu un Jāni ir Jeruzalemes pirmdraudzes vadonis („balsts“), piedalās apustuļu koncilā un misijā starp jūdiem. Tas sakrīt ar Acta 15 ziņām par apustuļu koncilu. Gal. 2,11 ss rāda, ka Pēteris bijis arī ārpus pirmdraudzes robežām, piem., Antiochijā, kur baudījis zināmu cieņu un autoritāti. No I Kor. 1,12 daži pieņem, ka Pēteris bijis arī Korintā. Pārējās vietas Pāvila vēstulēs nesniedz ziņas par Pētera dzīves gaitām.

Plašāk Pētera darbību tēlo Apustuļu darbu grāmata. Neieejot sīkumos minēsim tikai divreizējo apcietināšanu (4.—5. un 12. nod.), Kornelija atgriešanu (10. nod.), kropla un kurlmēmā dziedināšanu (3. un 9. nod.) un Tabitas uzmodināšanu no miroņiem (9,36 ss). Kā redzams, ticami fakti mainās ar brīnuma stāstiem, tādēļ Apustuļu darbu grāmata nav viscaur vienādi vērtējama kā vēsturiska liecība.

Ar brīnišķo izglābšanos no apcietinājuma Jeruzalemē (12,7 ss) Pētera gaitu pavediens Apustuļu darbu grāmatā pārtrūkst, un Pētera persona neparādas arī 28. nod., kas apraksta Pāvila ierašanos un dzīvi Romā. Šo trūkumu aizpilda vēlākie rakstnieki, kas tieši vai garām ejot, sniedz īsas ziņas par Pēteri, vai ļauj vaļu fantāzijai un rada apustuļu dzīves romānus (Acta Pauli et Petri u. c.). Vēlāko paaudžu ietekmi varam vērot arī Jāņa ev. 21,18.

Tālāk atreferēsim katoļu zinātnieku viedokli turoties pēc prof. Kirša senās baznīcas vēstures (J. P. Kirsch, Die Kirche in der antiken griechisch-römischen Kulturwelt, 1930). Visas apustuļu leģendas tur nav atradušas vietu. Pēc brīnišķās izglābšanās no apcietinājuma Jeruzalemē (Acta 12), Pēteris nonācis Romā. Tur priekšā jau bijusi kristiešu draudze, kuras dibinātājs nav zināms. Tāpat nav droši zināms, kad Pēteris ieradies Romā un cik ilgi viņš tur palicis. Bet „fakts, ka Pēteris darbojies Romā un tur miris mocekļa nāvē Nerona vajāšanu laikā, ir vēsturiski neapgāžams“ (105. lpp.). Pētera darbībā Romā iekļaujas arī abu kanonisko vēstuļu sarakstīšana, kas notikusi laikā, kad Marks bijis pie viņa. Tam visam pierādījumu gūst no I Pēt. 5,13, Ignatija ad Rom. 4,3, Dionīzija no Korintas vēstules pāvestam Soteram, kas uzglabājusies Eizebija baznīcas vēsturē (Eus. II 25,7), Hierapoles bī-

kapa Pāpija (Eus. III 39,15; II 15,2), Polikarpa skolnieka Ireneja no Lionas (Adv. haer. 1,3), Klementa no Aleksandrijas (Eus. VI 14,6), Romas presbitera Gaja (Eus. V 25,7), Tertuliana (de praesc. 36) un Klementa no Romas (ad Cor. 6) liecības. Pēdējā ir vissvarīgākā vieta. (Uz svarīgāko liecību saturu aizrādīts tālāk.) Bez tam pierādījumam der arī tradīcija, kas saistas ar Pētera un Pāvila kapu vietām. Katoļu pētnieki vēl kā sevišķu balstu uzsver faktu, ka neviena cita pilsēta neesot pretendējusi uz apustuļu kapu vietām.

Griezīsimies tagad pie protestantu zinātniekiem. Heussi (War Petrus in Rom? 1936, lpp. 9 ss) referē par problēmas vēsturi protestantu zinātnē. Pirmajā gadā pēc Lutera uzstāšanās kāds rakstnieks ar pseidonimu Ulricus Velenus Minhoniensis raksta Tractatus, quod Petrus apostolus numquam Romae fuerit. To pašu uzsver mistiķis Sebastjans Franks (1499—1542), pa daļai arī Matiass Flācijs (1520—75) un Fridrihs Spanheims jun. (1632—1701). Ja minēto vīru uzskatus ietekmēja konfesionalās cīņas, tad nākošās paaudzes savos negatīvos spriedumos balstījās uz vēstures studijām, tā Getingas profesors Johans Gotfrīds Eichhorns (1752—1827), Fridrihs Šleiermachers (1768—1834) un īpaši Ferdinands Christians Baur (1792—1860). Bauram bija daudz piekritēju, piem. Alberts Šveglers (Schwegler, 1819—57), Heinrihs Jūlijs Holcmanis (Holtzmann, 1832—1910), Richards Adelberts Lipsijs (1830—92), Gustavs Folkmars (Volkmar, 1809—93), Eduards Cellers (Zeller, 1814—1908), no t. s. atmodas teoloģijas pārstāvjiem Augusts Neanders (1789—1850). Ar zināmu rezervi Bauram pieslienās Kārlis Hāze (Hase, 1800—90) un Eduards Reuss (1804—1891). Pret Bauru nostājās konservatīvā un t. s. starpniecības teoloģija, arī Albrechts Ričls (Ritschl, 1822—89) un no tībingiešiem Ādolfs Hilgenfelds (1823—1907).

Baura kritiku īpaši vājināja tas, ka viņš Pētera leģendas izcelšanos konstruktīvi saistīja ar partiju cīņām Korintā (I Kor. 1,12 ss) un Pētera un Pāvila pretešķībām, kas atspoguļojoties arī leģendarajā Pētera cīņā ar Sīmani Māgu (Pseudoklementa rakstos), kas patiesībā tēlojot abu apustuļu cīņu.

19./20. g. s. mijā Kārlis Veicekers (Weizsäcker), Ādolfs

Harnaks un redzamākie vācu baznīcvēsturnieki (Kārlis Milers, Hans fon Šuberts, Fridrichs Lofs (Loofs), Kārlis Hols, Gustavs Krīgers u. c.) nosveras uz tradīcijas pusi. Harnaka viedokli izteic citāts, ko ar labpatiku lieto arī katoļu teologi: „Kādreiz apstrīdēja Pētera martira nāvi Romā aiz tendenciozi-protestantiskiem, tad aiz tendenciozi-kritiskiem aizspriedumiem. Abos gadījumos svarīgai vēsturiskai patiesībai piegāja ar maldīgu atziņu. Kā tā bijusi aplamība, to tagad redz katrs pētnieks, kas to grib redzēt. Viss kritiskais aparāts, ar ko Bauris apstrīdēja seno tradīciju, tagad patiesi ir nederīgs.“ Šī virziena gala punkts ir Hansa Līcmaņa (Lietzmann) darbs „Petrus und Paulus in Rom“ (1915, 1927²). Īsumā iepazīsimies ar šo ievērojamo pētījumu.

II

Līcmanis neiziet no tiem pierādījumiem, uz kuriem balstas Romas baznīca un neseko arī tiem metodiskiem paņēmieniem, kādus lietoja protestantu radikalā kritika. Lai izdibinātu, kad cēlusies topoģiskā tradīcija par abiem apustuļiem, un kāds tai pamats, viņš plaši aplūko liturģiskos tekstus, martiru kalendārus, dažādus uzrakstus un archeoloģiskos izrakumus, un tikai pašās beigās rezultātus ved sakarā ar I Klementa vēstuli u. c. tradicionalām pierādījuma vietām. Tas ir ļoti plašs materials, kas bieži aizved blakus jautājumos, Tādēļ atreferējot pētījumus turēsimies tikai pie galvenajām līnijām.

Izejas punkts Līcmanim ir Filokala 354. g. kalendārs, kur Pētera un Pāvila piemiņai atzīmētas divas dienas: ante diem tertium kalendas Julias, t. i. 29. jūnijs, kamēr uz ante diem octavum kalendas Martias, t. i. uz 22. februāri nolikta natale Petri de cathedra. Šī pēdējā diena nav saistama ar Pētera dzīves gaitām, jo tā ir sena mirušo kulta diena, kur dalībnieki sēdēja krēslos (καθέδρα) un krēslus nolika arī mirušajiem. Baznīca ir grozījusi svētku raksturu, izskaidrojot to ar episkopata sākuma piemiņu — cathedra ir bīskapa krēsls.

Varētu domāt, ka 29. jūnijs norāda uz Pētera martiriju, bet salīdzinot Filokala kalendāra Depositio martyrum nodaļas datus ar citām liecībām, redzams, ka tie nefiksē marti-

riju, bet aizrāda uz relikviju pārvešanu (translatio) no apglabāšanas vietas uz paslēptuvi, lai vajāšanu laikā tās pasargātu no izpostīšanas. Bez tam vēl kalendarā atzīmēti konsulu Tusko un Basso vārdi. Tas ļauj fiksēt, ka translācija notikusi 258. gadā. Šeit vēl jāpiemin, ka pēc tradīcijas Pēteris piesists krustā Vatikana pakalna pakājē, pretī Nerona cirkum, bet Pāvīlam nocirsta galva līdzenumā starp Via Ostia un Tibru; abi turpat apglabāti.

Pie Pētera un Pāvīla dienas (29. jūnijā) Filokala kalendarā aizrādīts, ka Pētera piemiņu svin „in Catacumbas“, bet Pāvīla Ostijā, kamēr Martyrologium Hieronymianum, kas balstas uz tā paša kalendara citu eksemplaru, aizrāda, ka piemiņas vietas ir: „Petri in Vaticano, Pauli vero in via Ostensi, utrumque in Catacumbas...“ Šo nesaskaņu dēļ par relikviju turpmāko likteni rodas divas iespējamības. Pirmkārt, 354. g. (vai jau 336. g., ja pieņem, ka Filokala Depositio martyrum sastādīts jau 336. gadā) Pāvīla relikvijas jau aizvestas atpakaļ uz agrāko dusas vietu, kur uzcelta apustuļa Pāvīla bazilika, bet Pētera relikvijas vēl palikušas katakombās, jo Pētera bazilika nav vēl pabeigta (to pabeidza viņa dēli, liekas jau Konstans, kas valdīja no 337.—350. g.). Bet ir aizrādījums, ka Pētera bazilikas kriptā bijis zelta krusts ar uzrakstu, ko uzstādījis Konstantīns († 337) un viņa māte Helena († 336). Tā tad vismaz kriptā 354. resp., 336. gadā bij jau pabeigta. Tā kā nav ticams arī Martyrologium Hieronymianum aizrādījums, itkā Pēteris pieminēts Vatikanā, bet Pāvīls abās vietās, tad jānāk pie otra secinājuma, ka abos tekstos vajadzīgi labojumi (piem. utrumque par utriusque) resp. papildinājumi, un pareizais teksts būtu šāds: „... Petri in Vaticano, Pauli vero in via Ostensi, utriusque in Catacumbas...“ (pēc Duchesne rekonstrukcijas, sk. Lietzmann op. cit. 111). Tas ir, jāpieņem, ka kauli jau pārvesti no katakombām uz bazilikām, bet pieminēšana notikusi kā bazilikās, tā katakombās, par kurām vēlāk uzcelta t. s. basilica Apostolorum, kas vēlāk nosaukta basilica San Sebastiani, ar kura vārdu tā pazīstama vēl tagad. Tur atrasta Damaza (366—384) uzraksta kopija, kas apliecina, ka Pēteris Romā miris martira nāvē un tur apglabāts. Par pašu atdusas vietu nav

pilnīgas skaidrības. Tradīcija stāsta, ka abi apustuļi dusējuši marmora dubultsarkofagā, kas atradies zem Platonijas kapelas, kas ir aiz Sebastiana bazilikas apsīdas. Ticamāki tomēr ir citi norādījumi, ka katram apustulim bijusi sava kapa vieta pašā baznīcā, netālu no Sebastiana kapa. Šo aizrādījumu pabalsta arī tas, ka apustuļu piemiņai celtā bazilika nebūs celta blakus, bet gan tieši pār apustuļu atdusas vietu.

Skaidrību cerēja iegūt ar 1915. g. iesāktajiem izrakumiem. Kara apstākļu dēļ izrakumi ieilga, tā kā 1924. g. tajos varēja piedalīties arī Līcmanis. Norādītā vietā atraka vairākus kapus, bet apustuļu atdusas vietu neatrada. Toties virs kapenēm atklāja kādu telpu, kur godināti abi apustuļi. Tur ir pavisam kādi 20 uzraksti, kuros piesaukti apustuļi vai atrodamī aizrādījumi uz noturētiem piemiņas mielastiem (refrigerium), kas bij parasti kopš 3. g. s.*)

Par abu apustuļu martiriju datumu Romas draudzei nav sevišķas tradīcijas. Tāda ir austrumniekiem. Sīriešu un armeņu martiroloģijā tā noteikta uz 28. decembri, bet Gregors no Nizas abu apustuļu martirijus šķir: Pētera — 27. decembrī, bet Pāvila — 28. decembrī. Kā viens, tā otrs datums tomēr ir liturģiskas konstrukcijas, kas pirmos martirus saistīja ar Kristus piedzimšanas dienu (25. decembri) — lielākajiem kristīgo svētkiem, proti Stefana martiriju noteic uz 26. decembri, Jāņa un Jēkaba uz 27. decembri, bet Pētera un Pāvila uz 28. decembri. Tā tad priekš 258. g. nav notikušas nekādas apustuļu piemiņas svinības. To pilnīgi apstiprina arī izrakumi Pētera baznīcas jaunbūves gadījumā 1615. un 1626. g. Tie apliecina, ka Pētera pirmā kapa vieta in Vaticano ir pagāniska kapsēta, kur pat vēl no 150.—290. g. apglabāti nekristīgie. Tāpat tur nav zīmju par vecākām celtnēm pirms jau minētām bazilikām. Vispār martiru pielūgšana sākās tikai 3. g. s. un tā nav domājama pagāniskā kapsētā, bet kristīgā bazilikā. Tādi par piemiņas dienu kļuva nevis martirijs, bet

*) Šādu telpu archeologi sauc par trikliju (no lat. triclinium = ēdamistaba; kā zināms, bazilikas celtas pēc romiešu dzīvojamās istabas parauga). Archeoloģiskos pētījumus par Pēteri un Pāvilu Romā publicējis arī pazīstamais italiešu archeologs Maruči (Marucchi, Pietro e Paulo a Roma, 1934^a). Nepaspēju tomēr ar šo darbu iepazīties.

translacija, ko turpināja atzīmēt arī pēc kaulu pārvešanas no katakombām uz apustuļu bazilikām, vēlāk izskaidrojot translācijas piemiņu kā martirija dienas atceri. •

Konstantina uzcelto baziliku noplēsa 16. un 17. g. s., kad Bramantes un Mikelandželo vadībā uzcēla tagadējo Pētera baznīcu. Svarīgs ir jautājums, vai uz visu pagānu kapsētu, virs kuras tagad paceļas Bramantes celtais kupols, norādīja, ka uz Pētera atdusas vietu, jeb vai tradīcija zināja arī pašu kapa vietu? Archeoloģiskie izrakumi rāda, ka Konstantina bazilikas cēlēji piemērojušies kādai noteiktai kapa vietai. Ar to arī izskaidrojams fakts, ka kapa vieta neatrodas apsīdas centrā. Arī presbitera Gaja laikā (apm. 200—220. g.) rādīts Pētera kaps pie Vatikana. Tādēļ Līcmanis izšķiras, ka Konstantīns cēlis Pētera baziliku tieši noteiktā vietā, uz kuriem kādu pusgadsimteni pēc 258. g. pārvesti Pētera kauli. Lepnais šķirsts bijis vēl redzams vairākus gadus, kamēr, baidoties no iebrucējiem, krita aizmūrēta.

Gala slēdziens ir tāds: tradīcijai par Pētera kapu var izsekot līdz 200. gadam. 258. g. notikusi kaulu pārvešana ad Catacumbas, bet Konstantina laikā atpakaļ uz Pētera baziliku.

Paliek vēl jautājums, vai ir pierādījumi, ka tradīcija pastāvējusi arī no 200. g. atpakaļ līdz Pētera nāvei? Līcmanis vispirms paceļ citu jautājumu: vai Pēteris ir miris Romā? Atbilde ir apstiprinoša. To pierādot I Klementa vēstule, I Pēt. 5,13 un Ignatija vēstules.

Pārtrauksim Līcmaņa domu gājienu un īsumā iepazīsimies ar šo vietu saturu.

I Klementa vēstule grib stiprināt Korintas draudzi vajāšanu laikā. Tādēļ tās 4. nodaļā atsaucās uz Vecās Derības piemēriem par vajātiem, bet 5. nod. pāriet uz sava laika piemēriem. Aiz greizsirdības un skaudības vajāti lielākie un taisnākie „balsti“ (στυλοι). Skatieties uz apustuļiem: „...Pēteri, kas netaisnas greizsirdības dēļ izcietis ne tikai vienu, arī ne divi, bet vairāk ciešanu, un tādi liecinot, iegājis viņam pienākošā godības vietā.“ Tālākos trīs pantos slavēts Pāvils, līdz 6. nodaļas 1. pants atkal atgriežas pie sāktās domas,

nostatīt abus apustuļus par paraugu. Viņiem piebiedrojušies (συνηθροσθη) daudzi citi, kas ar spīdzināšanām un mokām rādījuši skaisto paraugu „starp mums“ (ἐν ἡμῖν). Sievietes kā danaīdas un dirkas izcietušas šausmīgas mokas.

Līcmanis piesienas tradicionālai eksegezei, kas no ἐν ἡμῖν, lielā martiru skaita un īpaši aizrādījuma uz mocību veidiem, kas stāv sakarā ar mitoloģiju (danaīdām un dirkām), uz ko itkā norāda Tacits, rakstīdams par Nerona laika vajāšanu, šo vietu attiecina uz Romu un saista ar apustuļiem (īpaši no συνηθροσθη). Martiru grupējums nav retorisks, viņi visi ir viena likteņa biedri.

I Pētera vēstulē 5,13 teikts: „Jūs sveicina līdzī izredzētā Bābele un mans dēls Marks.“ Bābele ir apokaliptikas terminoloģijā sinonīms Romai. Kā Marks bijis Romā, redzams no Kol. 4,10 un Filem. 24. Arī Jāņa 21,18,19 aizrāda uz Pētera martira nāvi, tikai bez vietas atzīmes.

Beidzot Antiochijas bīskaps Ignatijs vēstulē Romas draudzei 4,3 saka: „Ne kā Pēteris un Pāvils es jums pavēlu; viņi ir apustuļi, es nosodītais, viņi ir brīvi, es vēl līdz šim vergs.“ Līcmanis domā, ka Ignatijs tā var teikt tikai par romiešiem labi pazīstamiem apustuļiem, viņu draudzes tradicionāliem vādītājiem.

Apsverot šīs liecības, Līcmanis nāk pie rezultāta: „Visas vecākās avotu liecības no laika ap 100. g. kļūst skaidri un viegi saprotamas, labi saderas kopā un saskan viena ar otru to skaidrā atzinumā, ka Pēteris ir dzīvojis Romā un tur miris martira nāvē. Visas citas iedomas par Pētera galu rada grūtību pakal grūtībai, un nevar uzrādīt nevienu vienīgu avotu sev kā pozitīvu atbalstu. Es nevaru saprast, ka visu to vērā ņemot var šī jautājuma izšķiršanā svārstīties.“

Tad seko otrs jautājums: Vai tradīcijas uzrādītā atdusas vieta ir īstā? Pierādījums, ka eksistējusi kāda tagad nefiksējama tradīcija jau priekš 200. gada, pamatots uz augstāk minētajiem izrakumiem Pētera bazilikas vietā. Ap 170 gadu ir katakombu ziedu laiki. Ja tikai tad būtu izcēlusies vietas tradīcija, tad katrā ziņā tā saistītu kapa vietu ar katakombām, kas atbilstu laikmeta parašām un būtu arī izdevīgāka kultam.

Ja, piem., apustuļu kapu vietu tradīcija noliktu San Sebastiano apkaimē, tad mēs varētu raudzīties uz šādu tradīciju skeptiski. Bet Pētera kaps ir pagānu kapsētā, kur vēl 3. g. s. gulda nekristītos, tā tad, kultam neiespējamā vietā. Tādēļ no kulta viedokļa ir neiespējami, ka tradīcija izcēlusies tikai ap 170. gadu. Varētu vēl saprast, ja Pētera kapu vietu tradīcija saistītu ar cirku, bet Pāvila kapa vietai nav šāda izskaidrojuma. Senā tradīcija stāsta par abu apustuļu martiriju vienā dienā, kādēļ tad tā ap 170. g. neradītu arī tradīciju par kopīgu kapa vietu kristīgos kapos? „Nē“, saka Līcmanis sava pētījuma pēdējos vārdos, kurus labprāt citē arī katoli, „abu vietu stāvoklis runā pret vēlāko laiku izgudrojumu. Zūd katra grūtība, ja Pēteris patiesi būtu tur aprakts, kur tagad spraišļo Bramantes kupols, un Pāvils atradis pēdējo mieru tur, kur atrodas triju ķēniņu bazilikās joma“ (247. lp.).

III

Kā redzējām, šī teze ieguvusi pilsoņu tiesības. Gan dažās baznīcas vēsturēs tai pielikts kāds vārdiņš, kas liecina, ka autors grib būt uzmanīgs un nedomā to strikti uzturēt. Bet netrūkst arī tādu pētnieku, kas nebaidas Līcmaņa autoritātes, un stājas viņam pretī ar pilnīgi pretējiem uzskatiem.

Viens no pirmajiem Līcmaņa kritiķiem bija Vīnes filologs Ādolfs Bauers. Viņa raksts *Die Legende von dem Martyrium des Petrus und Paulus in Rom* iespiests *Wiener Studien* 38. sējumā (270—307 lpp., 1916. g.). Tā kā šis sējums izpārdots, tad par Bauera iebildumiem var spriest tikai no Līcmaņa pretargumentiem viņa darba otrā izdevumā. Bauers nenoliedz, ka I Klementa vēstule aizrāda uz Pētera martiriju, bet atrod, ka tā nenorāda uz Romu kā martiriju vietu.

1924. g. pret Līcmani uzstājās Čikagas filologs E. T. Merils savā rakstu krājumā *Essays in early Christian History* (St. Peter and the Church in Rome). Arī šis raksts man nebija pieejams.

1927. g. Hugo Kochs ļoti rezervēti recenzēja Līcmaņa darba otro izdevumu (*Theologische Literaturzeitung* Nr. 22). Viņš aizrādīja uz nesaskaņām Līcmaņa un viņa līdzstrādnieka Gerkana slēdzienos. Vācu archeoloģiskā instituta Romā ot-

rais sekretars Gerkans, senās architektūras specialists, bij uzņēmies pārbaudīt izrakumus San Sebastiano bazilikā. Viņa ziņojums atrodas Līcmaņa grāmatas pielikumā (248—301 lpp.) Gerkans apšaubā, ka notikusi relikviju translācija un piemiņas mielasti šā vārda īstajā nozīmē. Arī uzraksti uz kriptas sienām pēc paleografiskām metodēm nav droši datejami, kādēļ nevar apgalvot, ka tie radušies jau pirms šķietamās relikviju retranslācijas uz apustuļu bazilikām.*)

Spriežot pēc izrakumiem, triklija nav monumentāla celtnē. Tas vedina domāt, ka tā pirmatnēji bijusi bez sakara ar apustuļu kapu vietām, t. i. tā ir neitrāla celtnē uz neitrālas zemes, kas pievilks dievbijīgos tikai pēc deklarācijas, ka bazilikā atrodas apustuļu relikvijas.

Kochs nav apmierināts ar Līcmaņa metodi. Viņš jautā, vai arheoloģiskie izrakumi pārbaudāmi pēc tradīcijas, vai otrādi? Tālāk Kochs min vairākus piemērus, kur senkristīgie rakstnieki vēstures noklusētus notikumus atvieto ar fikcijām pēc gataviem dogmatiskiem spriedumiem, dažreiz tīri anekdotiskā veidā. Ja nu Pēteris būtu atradies to starpā, kas pēc Tacita ziņām sadedzināti kā dzīvas lāpas Nerona dārzā, kas tad iespētu pazīt viņa kaulus pārrogļoto mocekļu atlieku vidū?*) Tikai kāds no minētajiem fikciju meistariem iedrošinātos apgalvot: pie Pētera kauliem tak tiktu atrastas debesu valstības atslēgas!

1932. g. Līcmaņa pētījumus apšaubīja Tībingas profanvēsturnieks H. Dannenbauers rakstā Die römische Petruslegende (iespiests Historische Zeitschrift, 146. sēj. 239—262 lpp.) Dannenbauers, atzīst, ka I Klementa vēstules filoloģiskā interpretācija nav pareizais ceļš. Nerona vajāšanas izpostījušas to draudzi, kas redzējusi un klausījusies Pāvīlu. Klementa vēstule nāk no draudzes, kas radusies pēc Nerona nāves. Šai jaunajai draudzei nav nekādu tradīciju. Viņa pat nezina saukt vārdā nevienu no Nerona upuriem. Visi aizrādījumi par šīm

*) Sienā ieskrāpēto uzrakstu terminus technicus ir graffiti (ital. graffiti, no lat. graphis jeb graphium = rakstamirbulis). Izšķir kapracēju (primāros) un svētceļnieku (sekundāros) uzrakstus (Gräbergraffite und Pilgergraffite). Gerkans domā par pēdējiem.

*) Šo jautājumu pacēl arī K. Holls, Gesammelte Aufsätze II. 65. lpp.

vajāšanām nāk no paganu avotiem. Garajā Klementa vēstulē nav ne pēdas no Pāvila gara. Ja jau Klements nezina nekā noteikta par Pāvilu, tad viņa zināšanas par Pēteri līdzināmas apaļai nullei. Kādēļ Pēteris būtu ieradies Romā? Viņš nav Romas pilsonis, kam, kā Pāvilam, ir apelācijas tiesības pie ķeizara. Pēteris ir jūdu misionārs, kam pietiekami liels darba lauks. Arī viņa valodas zināšanas sprauž viņa misijai robežas virzienā uz rietumiem. Tradīcija par viņa darbību Romā izaugusi no I Pētera vēstules 5., 12. 13. Gan daudzi Jaunās Derības pētnieki pieņemot, ka tur minētā Babilona ir Roma, bet neviens nenāktu uz šādām domām, ja vēstules galvā nebūtu Pētera vārds, kas izraisa aplamas asociācijas ar Romas valsts galvas pilsētu. Pēc stila šī vēstule ir drīzāk pauliniska, bet pēc satura kristības runa. Vēstulē nav apokaliptisku elementu. Tā valdnieku uzskata par ļaundarītāju soģi un paslavē viņu kā labo darbu atalgotāju (2, 13. 14. 17). Salīdziniet šos uzskatus ar Jāņa apokalipi. Tādēļ vēstule rakstīta mierīgos apstākļos, ne vajāšanu laikā. Nav nekādu šķēršļu, lai pieņemtu, ka Babilona ir vecā pilsēta pie Eifrates, kur bija plaša jūdu kolonija.

Arī Romas bīskaps Anikets strīdū ar Smirnas Polikarpu (154/155. g.) par Lieldienu terminu atsaucas uz presbiteriem pirms viņa, bet ne uz apustulisko tradīciju. Tas ievērojams vēl tādēļ, ka Polikarps atbalstas uz Jāni u. c. apustuļiem. Būtu sagaidāms, ka Roma mēģinās nostāties uz tādas pat bāzes. Bet arī bīskaps Viktors gadus četrdesmit (192. g.) vēlāk nemin nekā par apustuļu kapiem. Tas met ēnu uz Gaja liecību, ko datē uz 200. g.*).

Par Līcmaņa argumentu, ka apustuļu kapu vietu autentiskumam par labu runā to atrašanās pagānu kapos, Dannenbauers domā gluži otrādi. Vispirms jau jāšauboties, ka kristiešiem bijusi iespēja aizvest martiru liķus no Nerona dārza. Bet ja šāda iespēja tomēr bijusi, kā tad kapu vietas zinājušas at-

*) Eus. h. c. II 25,7: „Es varu rādīt apustuļu uzvaras zīmes (τρόπαια). Jo ja tu vēlēsies aiziet uz Vatikanu vai uz ceļu, kas ved uz Ostiju, tad atradīsi šīs baznīcas (t. i. Romas draudzes) cēlēju uzvaras zīmes.“ — Pārnestā nozīmē ar τρόπαιον apzīmēja Jēzus krustu, arī kapa pieminekli, Sk. Lietzmann, op. cit. 209. s. lp.

rast nākošās paaudzes, ja kapos līdz tam nav noturēti liturģiski akti? Vai vizija nav nākusi šeit palīgā?

Kad radusies leģenda par Pētera martiriju Romā? No Ignatija Rom. 4,3 nav secinams, ka Pēteris un Pāvils bijuši Romas lokālie svētie. Viņi abi darbojušies Antiochijā, tādēļ Ignatijs tikai pasvītro, ka viņš nevar uzstāties ar tādu autoritāti, kā viņa apustuliskie priekšteči. Arī Anikets neatsaucas uz apustuļiem. Pirmā noteiktā liecība nāk no Dionizija no Korintas ap 170. g.

Tā tad starp Aniketu un Dioniziju, apm. starp 154. un 170. gadu radusies leģenda par Pētera darbību Romā. Teoloģiskie strīdi devuši pamudinājumu ķerties pie fikcijas. Valsts galvas pilsēta nevar palikt aiz Mazāzijas provinces pilsētas. Bet Romai par attaisnojumu jāsaka, ka citas pilsētas rīkojušās tāpat. Kad Konstantinopole kļuva austrumvalsts galvas pilsēta, tad radās leģenda, ka to dibinājis Andrejs. Kreta atsaucās uz Pāvilu kā dibinātāju, lai gan Pāvils nekad tur nav bijis (sal. Acta 27). 2. g. s. beigās Efezā rādīja vienu, vēlāk pat trīs apustuļa Jāņa kopus. Pēc tradīcijas apustuļu mācekļi stāv Arlesas, Maincas, Ķelnes, Trīras u. c. pilsētu bīskapu listu priekšgalā.

Divus gadus pēc Dannenbauera raksta parādījās tās pašas domas, tikai daudz asākā valodā. Tās atrodamas Dannenbauera vecākā koleģas Tībingas vēsturnieka J. Hallera pāvestu vēstures pirmajā sējumā (Das Papsttum. Idee und Wirklichkeit). Hallers bij jau agrāk laidis klajā dažus rakstus par pāvestu vēsturi (Acta Concilium Basiliense I—IV, Papsttum und Kirchenreform, Die Quellen zur Geschichte der Entstehung des Kirchenstaates).

Hallers atzīst, ka Līcmanis ar visu savu nenoliedzamo asprātību nav nekā vairāk izdibinājis, kā tikai to, kas jau agrāk bijis zinams. Translāciju Hallers nepieņem — martiriju kalendari ir 4. g. s. „fabrikats“.

Pēdējais iebildums pret Pētera darbību Romā nācis 1936. g. no pazīstamā Jēnas baznīc vēsturnieka K. Heussi spalvas. Viņa raksts „War Petrus in Rom?“ nav vērsts pret Līcmani. Pie šāda darba esot jāķerās sine ira et studio. Tādēļ nederot scholastiskā metode, kur Pētera uzturēšanās Romā

jau prezumēta, un pētījumā tikai meklē pierādījumus. Liecības jāgrupē un jāizskaidro tā, ka var nākt tiklab pie pozitīva, kā negatīva rezultata. Bet tā kā liecību novērtēšana bieži ir nedroša, pat atkarīga no pētnieka izjūtas, tad rezultātu var uzskatīt tikai par iespējamību. Nepareizi rīkojās arī tas, kas nedrošām liecībām piešķir ticamību to skaita pēc, vai arī no nevēlamām liecībām atbrīvojās, pārceļot to izcelšanos par dažām gadu desmitīm vēlāk. Tādēļ ja netiekam pāri šiem kavekļiem, un patiesi neatrodam drošu bazi, no kuras iziet, tad jautājums jāuzskata par neatrisinamu un jāapmierinājās ar hipotezi. Tādēļ Heussi vispirms meklē „drošu punktu“, kas derētu tradīcijas pārbaudīšanai.

I Pētera vēstule neder par izeju pētījumiem. Neskaidrs ir jautājums, kas to sarakstījis. Pēteris tas nav. Arī 5,13 minētā Babilona var būt tiklab Jeruzaleme. kā arī pilsēta pie Eifratas. Daži to meklējot pat Ēģiptē.

Arī tas, ka Apustuļu darbu grāmatas 28. nodaļā nav pieminēts Pēteris, neder pierādījumam, ka Pēteris patiesi nav bijis Romā, jo nav drošu pieturas punktu Apustuļu darbu grāmatas sacerēšanas laika noteikšanai. Ja to noliek drīz pēc Lukasa evaņģēlija sacerēšanas, tad ziņas par Pēteri Romā gluži dabīgi varēja arī Apustuļu darbu grāmatā neiekļūt.

Ir gan zīmīgi, ka Romiešu vēstule nemin ne vārda par Pāvilu. Bet arī šis fakts nav Heussi meklētais „drošais punkts“.

Ir mēģinājums apustuļu martiriju izlobīt no Apok. 17,6, kur teikts: „Sieviete bija piedzērusies no svēto asinīm un no Jēzus liecinieku asinīm“, izskaidrojot, ka svētie ir apustuļi. Bet 18,24 nepārprotami norāda, ka autors nerunā par kādām konkrētām vajāšanām, bet par vajāšanām vispār Romas imperijā.

Heussi neapmierinas ar I Klementa vēstules 5,1—6,2 tradicionālo izskaidrojumu un nāk ar citām domām. Vispirms viņš uzsver, ka vēstules nolūks nav sniegt vēsturiskas ziņas, bet aizrādīt uz greisirdību un skaudību, netaisnām vajāšanām un nepelnītām ciešanām. Tālāk Heussi pieņem, ka 6,1 attiecinams uz Nerona vajāšanām, bet noraida, ka συνηθροίσθη

pierādot, ka šai laikā nonāvēti arī Pēteris ar Pāvilu. 1) Ar *συνηθροσθη* uzsvēta tikai Nerona vajāšanu upuru piebiedrošanās martiru pulkam, bet nav aizrādīts uz kopīgu martiriju. Nevarot ar *συναθρολζεσθαλ* izteikt: sapulcēties uz kopīgām ciešanām vai piebiedroties kopīgās ciešanās. 2) *συνηθροσθη* ir jāsaprot ne temporali, bet lokali. Pie tam tas attiecas uz *τόπον τῆς δόξης*, bet nevis uz martirija vietu. 3) Vecās Derības piemēri uzskaitīti vēsturiskā secībā, tādēļ jāpieņem, ka arī vēsturiskā secībā nosaukti martiri: Pēteris, Pāvils, Nērona laika upuri. Sevišķi ievērojot *συνηθροσθη* ir pamats domāt, ka autors gribējis izteikt, ka Pēteris un Pāvils ir jau tajā godības vietā, kur vēlāk nokļuvuši arī Nerona laika liecinieki.

Heussi atrod, ka autors par Pēteri zinot tikai trīs lietas: 1) Ka viņš vairāk reizes cietis, 2) ar to liecinājis par Jēzu Kristu un 3) šai brīdī nav vairs starp dzīvajiem. Turpretī ziņas par Pāvilu ir bagātākas. Tāpēc nav saprotams, kāpēc par Pēteri autors neizteiktos tikpat plaši? Tas nav izskaidrojams citādi, ka Klements, viens no Romas draudzes vadoniem ap 95. gadu, nekā nezina, ka Pēteris bijis Romā. Līdz ar to iegūts drošais pamats tradīcijas kritikai. Tā tad principālā starpība ar Līcmani un katoliem ir tā, ka izejas punkts nav pozitīva liecība, bet gan negatīva.

Tālāk seko pozitīvo liecību kritika, vedot tās sakarā ar I Klementa vēstuli. Tādā ceļā Heussi grib izdibināt, kad un kur cēlusies leģenda par Pētera martiriju Romā. Svarīgākie ir aizrādījumi uz Ignatiju, Dioniziju no Korintas un Pētera kapu.

Tradīcionalā viedokļa aizstāvji Ignatija ad Rom. 4,3 izpratnei ņemot palīgā viņa vēstuli efeziešiem (12,2), kur Ignatijs atsaucas uz Pāvilu, bet Pēteris netiek pieminēts. Tas darīts apzinīgi, jo nav aizrādījumu, ka viņš būtu bijis Efezā. Heussi iet citus ceļus. Viņš sargrupē visas līdzīgās vietas, kur Ignatijs atsaucas uz apustuliem, un konstatē, ka Ignatijs to darījis savā pazemībā, lai draudzes nepārprastu viņa pretenzijas. Vēsturisku faktu tur nav, un tie nav arī izlobami.

Lai pareizi saprastu Dionizija no Korintas vēstuli romiešiem, jāievēro situācija, kādā tā rakstīta. Pēc Heussi domām

tā ir šāda: Roma rakstijusi vēstuli Korintas draudzei. (Šī vēstule nav uzglabājusies). Tajā uzsvērts, ka Pēteris un Pāvils dibinājuši Romas draudzi. Dionizijs rakstijis atbildi, kurā uzsvēris, ka arī Korintas draudze abu apustuļu dibināta.*) Šī apgalvojuma avots varētu būt Pāvila norādījums uz Kefas partiju Korintā (1. Kor. 1,12). Ja Dionizijs sniegtu romiešiem kādu jaunu ziņu par viņu draudzes dibināšanu, tad viņš neuzsvērtu, ka Korintas draudze dibināta līdzīgā veidā.

Tāpat kā Dannenbauers un Hallers, Heussi pieņem, ka leģenda izcēlusies laikā starp Aniketa un Polikarpa strīdu un Dionizija uzstāšanos, t. i. starp 155. un 170. gadu.

Heussi neapmierinājās ar šo konstrukciju un iet vēl tālāk. Leģendas izplatītājs esot monarchianiskā episkopata un sukcesijas cīnītājs Hegesips. Nekritiski lasot I Klementa vēstuli, viņš aizguvis domas par Pētera martiriju Romā. Vai nu no Korintas viņš šo atziņu aiznesis uz Romu (Hegesips bijis arī Korintā), vai leģenda izcēlusies Romā, kad Hegesips tur darbojies.***) Leģendu radīt un izplatīt bij svarīgi cīņās pret Markionu. Šai ziņā Dionizijs ir Hegesipa palīgs. Tagad kritiski lasot to pašu vietu I Klementa vēstulē gūstam gluži pretēju norādījumu, ka Pēteris Romā nekad nav bijis.

Pētera kapa vieta pie Nerona cirka sameklēta ap 200. gadu (kad Romā no Mazāzijas ieviešas martiru kults) ar asociācijas palīdzību, kas radusies lasot romiešu rakstnieku liecības par kristīto nonāvēšanu cirkū.

Heussi gala spriedums: Pēteris Tibras pilsētā nekad nav ieradies, un Mikelandželo celtais kupols nesedz Jēzus mācekļa kapu.

Pēc dažām nedēļām Licmanis Prūsijas zinātņu akadēmijas sēžu ziņojumos deklarēja savu viedokli pret Heussi, Dan-

*) Attiecīgā vieta ir atrodama Eizebija baznīcas vēsturē (II 25,8): „Arī jūs aiz tādas pamācības esiet apvienojuši to — no Pētera un Pāvila romiešos un korintiešos radīto iestādījumu, jo arī viņi abi stādīdami mūsu Korintā, līdzīgi mūs mācīja; līdzīgi arī Itālijā kopīgi mācīdami, nodeva liecību tai pašā laikā.“

**) Eus h. e. IV 22,3 ir paša Hegesipa norādījums, ka viņš Romā atklājis bīskapu sukcesiju līdz Aniketam.

nenbaueru un Halleru (Petrus römischer Märtyrer. Sitzungsber. der preuss. Akad. der Wissenschaften. Phil.-hist. Klasse 1936, XXIX). Viņš jautā: ja Klementa vēstules nolūks būtu aizrādīt tikai uz ciešanām un martiriju vispār, kādēļ tad Nerona vajāšanu upuri vesti sakarā tikai ar Pēteri un Pāvilu, bet ne ar vecākiem, pirmdraudzes augsti cienītiem martiriem — Stefanu, abiem Cebedejiem un Jēkabu, Kunga brāli? Vēstules *στῦλοι*. kas atrodams arī Gal. 2,9 varētu vest pie asociācijas, atsaukties uz Jēkabu un Jāni. Savkārt no Mr. 10,35 ss redzams, ka romiešiem Cebedeju martirijs nav svešs. To Līcmanis nevarot citādi izskaidrot, ka par Pēteri un Pāvilu romiešiem bijuši sevišķa interese. Tālāk Līcmanis uzsver, ka nav pamata domāt, itkā Klements zinātu tikai par Pāvila martiriju, ko Heussi secina no nevienādi plašā ziņojuma par abiem apustuļiem I Klementa vēstules 5. nodaļā. Abās vietās *μαρτυρείν* izteic to pašu, proti, faktu, ka viņi miruši asinsliecinieka nāvē. (Heussi pēc *καὶ οὕτω μαρτυρήσας* pieņem, ka *οὕτω* norāda tikai uz ciešanām, kuru dēļ Pēteris iegājis godībā). Nevienādi plašajiem ziņojumiem nav principialas starpības. Jau Holls pareizi aizrādījis, ka par Pēteri sniegtas visiem pazīstamas ziņas, bet izteicienu bagātība par Pāvilu izskaidrojama ar patapinājumu no II Kor. 11,24 ss.

Līcmanis uzsver, ka Heussi garā analizējot I Klementa vēstuli, var nonākt pie slēdziena, ka viņš nezina ne par Pētera, ne par Pāvila martiriju (kā domā Dannenbauers), t. i. Klementa vēstule neder par bazi Heussi metodei, meklēt „drošo punktu“ tradīcijas kritikai.

Dannenbaueram Līcmanis norāda, ka nav pamata runāt par pilnīgu draudzes iznīcināšanu Nerona vajāšanās. Klementa vēstule sniedz ziņas par tām, tur arī izmanama pagānu kristiešu draudzes dzīve, t. i. vēl vecākas kristietības formas par pauliniskām. Lūzums starp seno un vēlāko draudzi noticis vēlāk, 3. g. s., sakarā ar pāriešanu no grieķu valodas uz latīņu valodu.

Tradīcija par Pētera martiriju ir saglabājusies arī Mazāzijā. Jāņa 21,18 ss, I Pētera vēst. un Ignatija ad Rom. 4,3 to

pierāda. I Pētera vēstule ir eschatoloģiskām domām apdvesta, sal. 1,5. 7; 2,12; 4,7. 13. 18; 5,1. 4. 9 u. t. t.

Hallers noliedzot translāciju. Kas tad noticis 258. g. 29. jūnijā? Līcmanis nenodarbojoties ar jautājumu, vai kapos apglabātie apustuļu kauli esot īstie. Viņš tikai pierādījis, ka tagad rādītās apustuļu kapu vietas arī senā Romas draudze turējusi par tādām. Viņam neesot tādas pretenzijas, ka Heussi raksta izdevējam, kas pāri viņa grāmatai licis bandroli ar skanīgo uzrakstu: „Endlich ein sicheres Ergebnis rein wissenschaftlicher Forschung“. Viņa spriedums paliekot tikai iespējamības robežās (hohe Wahrscheinlichkeit).

Heussi vēl reiz ņēma vārdu žurnālā Die christliche Welt (War Petrus wirklich römischer Märtyrer? 1937, 4; arī atsevišķi). Galvenais šai rakstā ir tā pati vieta Klementa vēstulē. Vēl vairāk, kā iepriekšējā rakstā, Heussi nosveras par to, ka no Klementa liecības nemaz neizriet, ka Pēteris miris asinsliecinieka nāvē — *μαρτυρήσας* Klementam nozīmējot vispār drošsirdību un pastāvēšanu pārbaudījumā. Sakarā ar to arī atkrītot vajadzība izskaidrot, kādēļ Klements nemin Stefanu, Cebedeju un Jēkabu — izvēles princips nav martiri, bet greizsirdības un skaudības piemēri. Līcmaņa apgalvojums, ka nav iespējama tradīcija par Pētera martira nāvi bez vietas apzīmējuma, — no tā būtu jāsecina, ka Klements nevarēja neaizrādīt uz Romu, — Heussi izskaidro kā anachronismu. Apgalvojums balstoties uz abstrākciju, kas izriet no fakta, ka martiru akti vienmēr saistas ar noteiktu vietu, jo tie stāv sakarā ar martiru kultu. Bet tā kā martiru kults konstatējams tikai sākot ar 2. g. s. otro pusi, tad sacīto nevar attiecināt uz 1. g. s. beigām, kad nebija nekādas kultiskas intereses martiriju vietu minēt. Heussi nenoliedz, ka Jāņa 21,18 ir martirija priekšstats, bet tas balstās uz leģendu, kas atvasināta no I Klementa vēstules.

Diskusija izsauca atbalsti teoloģiskā presē. Berlīnes jaundērbnieks J. Bēms, Erlangenas baznīcvēsturnieks H. Preiss un norveģu zinātnieks E. Mollands noraidīja Heussi iebildumus (sk. Theol. Literaturblatt 1938, Nr. 10 un 21 un Theol. Literaturztg. 1938, Nr. 24). No katoliem, cik zinu, sakarā ar šo domu izmaiņu rakstījis Breslavas baznīcvēstur-

nieks Bertholds Altaners (War Petrus in Rom? Theologische Revue 1937, 5). Saprotams, arī viņš nepiekrīt iebildumiem. Jauna šai rakstā nekā nav*).

IV

Kā no šā referata redzējām, jautājums, vai Pēteris bijis Romā, pieder pie tiem, kas nenorimst, jo atbildē saduras konfesionalas intereses. Katrā ziņā protestantu zinātne ir nokļuvusi daudz tālāk, pāri konfesionaliem aizspriedumiem, jo viņas zinātnieki, ja grib, var brīvi pieņemt par ticamu arī tādu varbūtību, ka kādreizējais Galilejas zvejnieks nokļuvis līdz Tibras krastiem, un, pateicoties sava Kunga aicinājumam, kļūt par cilvēku zvejnieku (Mt. 4,19), tagad atdusas zem varēnās Bramante un Mikelandželo celtnes. Katoļu pētniekiem, diemžēl, pie pretēja slēdziena nonākt liedz baznīcas dogmatiskie formulējumi, tā kā katrs mēģinājums to darīt, beigtos ar neizbēgamu sadursmi ar baznīcas varu.

Līcmanis visspilgtāk un pamatotāk reprezentē to zinātnieku grupu, kas, dogmatisko formulējumu neierobežoti un nezaudējot zinātnisko bazi, sine ira et studio, tuvojas tradīcijai. Kā ievadā redzējām, Līcmaņa viedoklis protestantu zinātnē visumā pieņemts. Vai Heussi u. c. spējuši šo stāvokli satricināt? — Daži tiešām asprātīgie iebildumi ķer kā asas bultas. Bet tie nav pietiekami novesti līdz dziļumam, tverot problēmas visā plašumā. Tādēļ jāatbild ar — nē. Atsauksmes specialajā presē to apstiprina. Bet jāsaka, ka daži pretargumenti ir pārlicinoši. Katram cilvēkam, kam nav sveša senā baznīcas vēsture, vienmēr radīsies vesela rinda pamatotu jautājumu: Kas Pēterim bij meklējams Romā? Vai viņš bez savas mātes valodas prata vēl kādu citu? Kāpēc klusē tādi pirmkristietības liecinieki, kā Pāvila vēstules? Vai pia fraus,

*) Kad šis referats bija jau noslēgts, varēju iepazīties arī ar jaundrībnieka E. Fašera artikulu „Petrus“ pazīstamajā Pauli-Visovas rokas grāmatā (Pauly's Real-Encyclopädie der klassischen Altertumswissenschaft, 38. Hbd., 1938). Fašers, Heussi un Līcmaņa domu izmaiņas neskārtis, bet izlietodams Danenbauera un Hallera darbus, konstatē: „Wir kommen über die Möglichkeit eines Aufenthalts und Martyriums in Rom keineswegs hinaus“ (1349. lpp.).

kas tik ļoti mīl iezagties tur, kur neapstrīdamās liecības klusē, bet prāts grib tiekties tālāk, nav metusi skatu arī uz Pētera dzīves stāstu? Romas baznīcas vēsture šādam jautājumam dod nopietnu pamatu. Kritiskie jautājumi nerimst. Tā kā pagaidām nav citu liecību, kas ienestu skaidrību, tad jāatgriežas pie tā paša nedrošā материала pārbaudīšanas. Tādēļ ne Līcmanis, ne Heussi nav teikuši pēdējo vārdu šai darbā.

Paliek vēl kāda iespēja. Varbūt archeologa lāpsta Pētera dusas vietā varētu sniegt jaunus norādījumus? Bet uz to velti cerēt, kaut gan Līcmanis savas grāmatas ievadā spriež: „Kas reiz likās neiespējamība, tas drīkstētu cerēt uz piepildīšanos zem zinātņu vīra pontifikata.“

Cits jautājums, vai Pētera uzturēšanās Romā dod tiesību viņu ierindot Romas draudzes vadoņu skaitā. Un vai pāvesta institutam ir kāds vēsturiskās sakars ar Romas pirmdraudzes vadoņiem? Nopietnā zinātne nestāv to pulkā, kas ar 533 pret 2 balsīm 1870. g. pieņēma dogmatu par pāvesta nemaldību, tādi uzliekot vaināgu uz neskaidrās tradīcijas dibinātajiem centieniem, saistīt gara dzīvi nesaraujamām važām.

Māc. E. Sarkanbārdis

Par vēl neiesvētītās jaunatnes dziesmu un lūgšanu grāmatu un dievkalpojumu liturģiju

(Pārrunas kārtībā.)

Lai paceltu pie mums vēl pārāk novārtā palikušo jaunatnes reliģisko audzināšanu, tad neiesvētītai jaunatnei ir nepieciešama īpaša dziesmu un lūgšanu grāmata, ko varētu lietot kā baznīcā, tā arī skolās un mājās, kura tādējādi tad pildītu nepieciešama „Vademecum“ lomu katram nepieaugušam jauniešim, to ievadot noteiktās reliģiskās dzīves tradīcijās kā dievkalpojumos, tā arī mājas lūgšanās. Šīs grāmatas saturs un iekārtojums varētu būt apmēram šāds: A. Dienas gaita: 1. Rīta lūgšanas ceļoties. 2. Rīta dziesmas. 3. Rīta svētbrīdis

(matutina). 4. Galda lūgšanas. 5. Lūgšana uz dievnamu ejot. 6. Lūgšana pirms dievkalpojuma. 7. Galvenā dievkalpojuma kārtība. 8. Pēcpusdienas dievkalpojums: a) vispārējā kārtība, b) psalmi un dziesmas katrai svētdienai pēc baznīcas gada. 9. Vakara svētbrīdis (kompletorijs). 10. Vakara dziesmas. 11. Vakara lūgšanas gulēt ejot. B. Dažādas lūgšanas un dziesmas. C. Svētā mācība (katķisms).

Šādas grāmatas sastādīšanu un izdošanu visvairāk kavē īpašas, vispārātzītas vēl neiesvētītās jaunatnes dievkalpojumu kārtības trūkums, bez kuras šāda grāmata nav domājama.

Jautājums par īpašas bērnu dievkalpojumu kārtības vajadzību savā laikā ir jau plaši diskutēts,¹⁾ no vienas puses izvirzot it kā vēlamību bērņus jau no mazotnes ievadīt vispārējā draudzes dievkalpojuma kārtībā, bet no otras puses šim ieskatam atkal nostādot pretim svarīgus liturģiskus un reliģiskus pedagoģiskus motīvus, kas prasa īpašu bērnu dievkalpojumu kārtību. Pēdējie ir jau liturģiski; nevēlami dažādu mehānisku amputāciju veidā saīsināt vai pārkārtot parasto, no mesas kārtības izaugušo liturģiju, kura būtu uzskatāma kā kautkas vesela, organiski vienota un tādēļ šādai mehāniskai saīsināšanai vai pārkārtošanai nepieļaujama. Bet jo svarīgāki ir reliģiskie pedagoģiskie motīvi: nevēlamība bērņus tīri mehāniski nodarbināt ar to reliģiskai pārdzīvošanas spējai vēl par smagiem un nepiemērotiem draudzes galvenās liturģijas elementiem, kas bērņus īsteni tikai notrulina un pieradina pie mehāniskas, nedzīvas līdzdarbības dievkalpojumu liturģiskās daļās. Tādēļ jau Smends²⁾ ieteic bērnu dievkalpojumus neveidot pēc draudzes galvenā dievkalpojuma parauga, bet vai nu izstrādāt īpašu bērnu dievkalpojumu kārtību vai arī to veidot, ņemot par pamatu veco blakus dievkalpojumu kārtību. Ja vēl ņem vērā to apstākli, ka bērņi galvenā dievkalpojuma kārtībā ievedami pakāpeniski jau pirms konfirmācijas, tās sagatavošanās laikā, tad īpašas bērnu dievkalpojumu kārtības vajadzība kļūst neapstrīdama. Te vēl jāņem vērā arī iesvētītās

¹⁾ Prof. Dr. Smend, Die Liturgie des Kindergottesdienstes. Krājuma „Theorie und Praxis des Kindergottesdienstes. Herausgegeben von D. P. Zauleck. 1914.“

²⁾ Turpat.

jaunatnes darbā izauguse vajadzība pēc īpašas īsākas blakus dievkalpojumu kārtības, jo dažādas kārtējās jaunatnes stundas un sanāksmes nav vēlams atstāt pilnīgi bez dievkalpojuma, bet nav arī iespējams tās savienot ar plašo galveno dievkalpojumu, jo tādējādi šīs sanāksmes prasītu pārāk daudz laika, ko tagadējā jaunatne nevar atlicināt. Tādēļ arī te ir vajadzīga īpaša īsa blakus dievkalpojumu kārtība, kurai pamati būtu liekami jau neiesvētītās jaunatnes dievkalpojumos. Tādēļ mums tiešām vismaz zināmā mērā jāatgriežas pie vecajiem blakus dievkalpojumiem, īpaši vesperes

Kā to rāda vairāki vācu pēdējo gadu izdevumi bērnu dievkalpojumu vajadzībām,³⁾ tad arī tur ir nobriedis uzskats par īpašas bērnu dievkalpojumu kārtības vajadzību. Tādēļ arī mums vajaga šo jautājumu plašāki apsvērt.

Galvenos principus šīs kārtības izstrādāšanai esmu formulējis jau savā rakstā „Ceļa“ 1937. g. 1.—3. numuros. Pie tiem esmu arī, pēc vairāku gadu pieredzes, palicis. Tos gan gribu vēl papildināt ar vienu: šādai liturģijai ir jāpiemīt arī brevarijs raksturam, lai tā būtu parocīga arī „lasīšanai“ mājās tiem vecākiem bērniem, kas attāluma vai citu iemeslu dēļ nespēj piedalīties visos tiem nozīmētos dievkalpojumos, lai tad, tanī pat laikā „lasot“ liturģiju mājās, tie tomēr paliktu vienoti ar savu „draudzi“ un aizkavēto tiešo piedalīšanos dievkalpojumā varētu atvietot ar kultisku pašdarbību mājās. Tas tad būtu Lēhes⁴⁾ ieteiktais mājas dievkalpojumu veids, kādu tad vecāku jauniešu vai draudzes dalībnieku vadībā varētu noturēt plašākos pulciņos arī no baznīcas un mācītāja attālākos novados, šinī liturģijā tomēr nezaudējot zinamu vienveidību un saistību ar mācītāja vadītiem dievkalpojumiem draudzes centrā. Arī mācītājam laiku pa laikam ierodoties

³⁾ Gebetbuch für den Kindergottesdienst mit liturgischem Anhang. Herausgegeben vom Württembergischen Ev. Landesverband für Kindergottesdienst und Sonntagschule. 1932. Ordnung des Kindergottesdienstes. Eine Katechismusordnung für den Kindergottesdienst nach dem Gange des Kirchenjahres. — Verlag „Der Rufer“, Wuppertal-Barmen. 1939.

⁴⁾ Wilh. Löhe, Samenkörner des Gebetes. Ein Taschenbüchlein für evangelische Christen. 47. Auflage. 1928.

šādos novadu dievkalpojumos un tos vadot, bērni tad būtu jau sagatavoti un pieraduši šai dievkalpojumu kārtībai.

Tādēļ lai sekmētu šādas vēl neiesvētītās jaunatnes dievkalpojumu kārtības izstrādāšanu un līdz ar to radītu iespēju nepieciešamās dziesmu un lūgšanu grāmatas izdošanai, kā konkrētu paraugu un ierosinājumu lieku priekšā to veidu, kāds tas izaudzis manā vairāku gadu praktiskā darbā, sniedzot arī īsu liturģisku pedagoģisku pamatojumu līdz ar gatavu paraugu.

1. Sākums: Tam jāapzīmogo visa dievkalpojuma pamata tonis, jāiespiež tas bērna apziņā, proti: svētbijības izjūta stājoties Dieva priekšā, — tas „mysterium sanctum“, ko pauž Jezaja 6, 1—7. Ir jāizjūt: te stāvam mēs ar savām vainām un trūkumiem svētā, visuvarenā, bet arī žēlīgā Dieva priekšā. Tam jāizpaužas jau sākuma dziesmā, ko bērni dzied no galvas kājās stāvot (240, p. 1). To uzsver arī mācītāja pirmie vārdi (vecās vesperes „Initium“) un bērnu turpinājums, tūlīt pēc tiem kopīgi noslīgstot ceļos pielūgsmē, kurā izpaužas kā prieks un mīlestība, tā arī bailes un grēka apziņa („mysterium fascinosum“ un „mysterium tremendum“), kas ieaudzināmi jau bērniem. Tai seko kopīgi dziedāts „Kyrie“, vecu vecais dievkalpojuma ievads un lūgšana, pēc kuras nāk mācītāja teiktais Dieva žēlastības sludinājums, ko noslēdz slava trīsvienīgam Dievam (Gloria patri). — Tā šis ievads galvenos vilcienos pieslietos vecās vesperes kārtībai un ļoti labi būtu lietojams arī īšajos blakus dievkalpojumos pieaugušai jaunatnei. (Pēdējos varētu lietot pilnu vesperes vai matutinas sākumu, arī ar „Labia“ un „Deus in adiutorium“). Turpretim kautkāds galvenā dievkalpojuma introita pārfrazējums te būtu neveikls un psiholoģiski nepamatots.

2. Pēc galvenā dievkalpojuma kārtības tālāk nāktu „Salutatio“, „Kollecta“, „Lectio“ un „Credo“. Pēdējam bērnu dievkalpojumos nav vietas jau tāpēc vien, kā bērniem pirms konfirmācijas tas vēl nav izskaidrots, un tādēļ varētu būt tikai runa par tā mehānisku noskaitīšanu, kas ar savu ikreizējo vienveidību bērniem nekā nedotu. Par lekciju vēlāk. Attaisnot varētu vēl īsu „sākuma lūgšanu“ — kolektu bez salutācijas. Bet tik pat labi tā var arī izpalikt, ja ņem vērā, ka līdzīga sākuma lūgšana bērniem ir jāmacas noskaitīt jau pirms dievkalpojuma, kur tā ir vairāk nepieciešama, kā īstena sagatavošanās dievkalpojumam. Šinī vietā, sekojot arī tālāk veco blakus dievkalpojumu kārtībai, ir vieta pēc baznīcas gada maiņīgiem psalmiem. Tā bērniem tiks dota arīvienu jauna, svaiga viela, un tie vismaz kaut cik tiks ievadīti šai dārgumu krātuvē, kas citādi tiem tagad paliek aizslēgta. Pie līdzīga viedokļa ir pieturējušās arī jau pieminētās vācu liturģijas, bērnu dievkalpojumu kārtībā ietilpinot gan katķisma gabalus, gan arī atsevišķus Bībeles pantus. Šos psalmus var vai nu skaitīt korī pēc apostolikuma parauga, vai arī rečitēt kādā vienkāršākā psalmodiju meldijā.

3. Pēc tam ir tūlīt vieta lekcijai, kurā jābūt vismaz kādam evaņģelija pantam ar tam atbilstošiem dziedājumiem. Ja dievkalpojumā bērni tiek sadalīti pa grupām, tad pēc lekcijas ir jānāk kādai no galvas dziedātajai sekvencei, pa kuras laiku bērni aiziet uz tiem paredzētām vietām. Pretējā gadījumā mācība var nākt tūlīt pēc lekcijas. Mācība noslēdzas ar dziesmu. Pēc tās bērni vēl noskaita korī vai rečitē pārmaiņus ar mācītāju kādu īsu Jaunās Derības kapiteli, tanī it kā īsi vēl saņemot kopā visu mācību. Svētkos te būtu vieta kādam no Jaunās Derības kantikumiem (saīsinātas Cakarija vai Marijas slavas dziesmas).

4. Tad nāk galvenā dziesma — himna, kuru varētu jau iepriekš noņemt katrai baznīcas gada dienai un dziesmu grāmatās iespiest blakus tās dienas psalmam, lai bērniem atkristu meklēšanās pa savām grāmatām un dziesmu cīparu izlikšana uz tafelēm.

5. Pēc himnas nāk liturģiskā lūgšana ar rezponzām, ko var veidot pēc galvenā dievkalpojuma parauga. Responzas to tad sadala pēc satura atsevišķās daļās: 1) pateicība, 2) lūgšana pēc piedošanas, 3) pēc palīdzības un 4) pēc vispārīgas svētības. Lūgšanu noslēdz „Mūsu Tēvs...” ar „Āmen, tas ir...” (359, p. 9.).

6. Dievkalpojumu dabīgi noslēdz mācītāja dotā svētība. Apsverams gan būtu jautājums: vai lietot parasto Arona svētību, vai arī tās vietā vienkāršāko trinitaro formulu. Šķiet, ka bērniem saprotamāka gan būs pēdējā. Pēc tās tad sekotu vēl tikai īsa klusa lūgšana („Dievišķā palīdzība lai vienmēr paliek pie mums“ v. t. l.), vai arī kopā ar ērģelnieku noskaitīts pantiņš.

Noslēdzot šo rakstu, kas nav domāts kā zinātniskā studija, bet gan kā praktisks ierosinājums, ceru, ka šinī lietā izteiksies arī citi.

Parags vēl neiesvētītās jaunatnes liturģijai

(Adventa I svētdienā)

Nemainīgās daļas iespiestas parastā salikumā, pēc baznīcas gada laikiem mainīgās — kursivā, katrai svētdienai īpašās — retināti, tehniskās piezīmes — petītā.

Pirms dievkalpojuma, ērģelniekam sākot preludi, bērni noskaita vai lasa sākuma lūgšanu, — mācītājam uznākot altārī bērni pieceļas kājās un dzied sākuma dziesmu.

1. „Dievs ir jūtams klātu... (240, p. 1.).

Māc.: Tas Kungs ir savā svētā namā, —

Dr.: Klusu Viņa priekšā visa pasaule!

(Bērni kopā ar mācītāju noņemtas ceļos un klusi skaita tam līdzi)

Kungs, es mīlēju Tava nama mājokli,
Tavas godības telts vietu.

Neaizrauj manu dvēseli līdz ar grēciniekiem,
izglābi mani no visām manām pārkāpšanām.

Piemini, Kungs, Tavu žēlastību un apžēlošanos,
kas ir jau no mūžības.

Nepiemini manas jaunības grēkus,
bet piemini mani savas lēnības dēļ, ak Kungs!

Kungs, apžēlojies? Kristu, apžēlojies! Kungs, apžēlojies!

Māc.: Cik augstu debesīs pār zemi, tik liela ir Dieva žēlastība pār visiem, kas Viņu bīstas.

Dr.: Āmen. (Pieceļas.)

Māc.: Kungs, nu atdari lūpas man,

Dr.: Lai mana mute Tavu slavu teic.

Māc.: Gods Tēvam un Dēlam un Svētam Garam,

Dr.: Kā bija sākumā, tagad un vienmēr, un mūžu mūžos.
Āmen.

2. (Bērni teic korī līdzī mācītājam vai arī rečitē pārmaiņus ar mācītāju)

*Kas kāps Kunga kalnā,
kas stāvēs Viņa svētā vietā?*

*Kam ir nenoziedzīgas rokas un šķīsta sirds,
kam dvēsele nenesas uz nelietību, un kas ar viltu nezvērē,
kas bezvainīgi staigā un taisnību dara
un patiesību runā no sirds dibena,
kas bezdievīgos necienī,
bet godā tos, kas Kungu bīstas, —
tas dabūs svētību no Kunga
un taisnību no Dieva, sava Pestītāja.*

*Ak Kungs, kaut mani ceļi uz to vien dzītos:
Tavus likumus sargāt!*

*Stiprini manus soļus savos vārdos,
un lai ļaunums nevalda par mani.*

Gods Tēvam...

kā bija sākumā, ..

3. Māc.: Evaņģelija vārdi pēc svētā Mateja.

Dr.: Gods Tev, ak Kungs!

Māc.: (nolasa evaņģeliju — Mat. 21, 1—9).

Dr.: Slava Tev, ak Kristu!

(Bērni apsēžas, mācītājs teic mācību, pēc tās bērni pieceļas un dzied)

„Jēzu, nāci Tu. . . (370,1—2)

Māc. un dr:

*Nakts ir pagājusi, diena ir tuvu nākusi,
tādēļ lai noliekam tumstības darbus un apvelkam gaismas
Oziannā Dāvida Dēlam, [bruņas
slavēts, kas nāk tā kunga vārdā! Oziannā augstībā!
Gods Tēvam. . .
kā bija sākumā. . .*

4. (Himna): „Nāc, Kungs, Tev sirdis atveram. . .“
(5, p. 5)

(Nometas ceļos.)

5. Māc.: *Mīļais Debesu Tēvs, mēs no sirds Tevi slavējam un Tev
pateicamies, ka Tu mums esi sūtījis Pestītāju, lai Viņš
nāktu ar savu gaismu arī pie mums un darītu mūs par
saviem mācekļiem un Taviem mīļiem bērniem.*

Dr.: Dievs Kungs, Tev' slavējam, Dievs Kungs, Tev pa-
teicam!

Māc.: *Mīļais Kungs Jēzu, mēs zinām, ka Tu raudzīdamies mū-
su sirdīs, tur atradīsi arī daudz nepaklaustbas un ļau-
numa,— redzēsi, ka mēs ne vienmēr esam Tevi no sirds
mīļējuši un pēc Tavām mācībām darijuši. Bet mums pa-
šiem tas ir žēl, un tādēļ mes lūdzam Tevi: mīļais Jēzu,
piedodi mums!*

Dr.: Paklausī mūs, mīļais Kungs un Dievs!

Māc.: *Kungs Jēzu, piepildi mūsu sirdis ar Tavu gaismu un svē-
tumu, ka mēs Tevi jo vairāk iemīļējam un topam par
Taviem īsteniem mācekļiem, kas Tavās mācības no sirds
pilda un Tev pa prātam dara. Palīdzi, mīļais Kungs,
Jēzu!*

Dr.: Palīdzi, mums, mīļais Kungs un Dievs!

Māc.: Ak, Kungs un Dievs! Svētī un sargi visu Tavu kri-
stīgo draudzi, tās ganus un mācītājus, dod visiem cil-
vēkiem īstu mīlestību un patiesu bijāšanu pret Tevi,—
pulcē visus: lielus un mazus Tevi klausīt un pielūgt.—
Svētī mūsu dārgo tēvzemi Latviju, mūsu Valsts Prezi-

dentu un valdību. Svētī mūsu vecākus un audzinātājus. Svētī, Kungs, visus ļaudis pie miesas un dvēseles. Uzturi mūs visus pie tā viena — Tevi bīties un mīlēt.

Dr.: Kungs Jēzu Krist, tu Kungs un Dievs, tu Kungs un Dievs, paklausi, ko mēs lūdzamies!

Māc. un dr.: M ū s u T ē v s ... (Piecelas un paliek stāvot.)

Dr.: „Āmen, tas ir: tam notikt būs ... (359, p. 9).

(Bērni nometas ceļos.)

6. Māc.: Lai jūs svētī un sargā visuvarēnais un sirdsžēlīgais Dievs Tēvs un Dēls un Svētais Gars.

Dr.: Āmen. Āmen. Āmen.

(Klusa beigu lūgšana.)

P. Rozenbergs

Oikumenisma problemas

(Turpinājums.)

Tālāk L. aplūkoja atsevišķas sakramentalas darbības:

1. Sv. vakarēdiens; te jāizšķir 5 momenti: a) *εὐκοριστία* — pateicība ne tikai par radīšanu, bet arī par Kunga nākšanu (Maran atā). b) *κοινωνία*, *communio* — cilvēku kopība un cilvēku savienība te atrod vienību Jēzū Kristū. c) *ἀνάμνησις*, *commemoratio* — Kristus nāves piemiņa un attiecināšana uz ticīgajiem; arī te eschatoloģiskas gaidas — mēs proklamējam Kristus nāvi, līdz kamēr viņš nāk. d) *oblatio*, *sacrificum* — no vienas puses Kristus upuris, no otras — baznīcas upuris (baznīca upurē savu pašas dzīvi kā Kristus miesa). Lutergan pretojies uzskatam, ka mēs sv. vakarēdienā esam reizē devēji un ņēmēji. Bet taisni tas ir sakramenta brīnums un spēks. Sv. vakarēdiens nozīmē cilvēcīgi paklausību līdz nāvei, bet no Dieva puses — jauno radīšanu. e) *Mysterium* — Kristus klātie (atkal eschatoloģiski).

Te izcelti sv. vakarēdiena pieci punkti, bet tas ir tik bagāts, ka to varētu aplūkot arī vēl no citiem viedokļiem. Īsi lektors izteicās par citām sakramentalām darbībām.

2. Kristība, ieskaitot firmaciju, ir ceļš uz sv. vakarēdienu. Kristība dod Gara spēku, bet firmacija ir Svētā Gara darbība, kas dāvāto jauno dzīvi dāvā arvienu no jauna.

3. Dieva vārda sludināšana ir vai nu sakrāmētālā darbība vai arī tikai celsmīga jūsmošāna. Te pieder absolūcija pēc grēksūdzes. Grēksūdze daļu no savas kristīgās nozīmes mūsdienās atkal atradusi grupu kustībā.

4. Pie sakrāmētālām darbībām L. pieskaita arī laulību. Tā gan nav simboliska, bet reālā darbība. Neviens neiet pie dievgalda, lai ēstu un dzertu; ja, turpretim, kāds dodas laulībā, tad tas to dara šai tiešajā nolūkā. Bet dodamies laulībā, viņš apliecina savu Kungu. Te patiesas kopības nevar būt, ja Dievs vīru un sievu nepieved vienu otram. Dievs dod dabīgo dzīvi kā savu dāvanu. Tā ir transfiguratio: ja dzīvojam, tad dzīvojam Kungam.

Tā tad pareizo skatu uz cilvēka dzīvi mums dod vienīgi baznīca; tā no vienas puses pati ir cilvēcīgas dzīves forma, bet no otras puses — Kristus miesa. Un nu, izejot no baznīcas, aplūkosim šādus jēdzienus.

1. Svēto biedrība. Tā nozīmē, pirmkārt, kopīgu dalību pie Dieva žēlastības dāvanām — vārda un sakrāmēta. Otrkārt, jau senajā baznīcā svēto biedrība nozīmēja kaut ko vairāk kā tikai cilvēku kopību; tā aptver arī mirušos un eņģelus. Eņģeļi stāv Dieva priekšā, viņpus dzīvības un nāves. Mēs tagadnē uzskatām eņģelus tikai par simboliem, mistiskām figurām vai celsmīgiem pasaku tēliem. Bet Jaunajā derībā visus lielos un svarīgos notikumus cilvēkiem dara zināmus eņģeļi (pasludinājums Marijai, Jēzus piedzimšana un augšāmcēlšanās). No šī viedokļa arī jāsaprot lūgšana un dziesma (oratio et hymnus). Tā nav tikai „siržu pacēlšana uz Kungu“, bet dalība eņģeļu slavas dziesmā. Eņģeļi ir tīri eksistenciali, tāpat kā demoni. Viduslaiku pasaules uzskats bijis ļoti lie-tišks: augšā eņģeļi, vidū cilvēki, apakšā demoni.

2. Dieva valstība; tā nav ne svēto biedrība, ne arī baznīca, bet Dieva valdība. L. citē Rud. Otto grāmatu „Reich Gottes“. Dieva valstība nozīmē, ka Dievs nodibinājis savu ķēniņa valdību. Dievs ir ķēniņš, kas ceļas, lai dotos cīņā. Dieva valstība nav de facto imperium, citādi mums nē-

būtu evaņģelija. Evaņģelijs ir Dieva uzsaukums cilvēkiem, lai tie dotos Dieva cīņā. Baznīca nav miera vieta, bet tā stāv cīņā. Baznīcas lūgšana: lai nāk Tava valstība.

3. **Vēsture**, no baznīcas viedokļa skatoties, ir baznīcas, t. i. atklāsmes vēsture. Baznīca dod jēgu bezjēdzīgajam. Vēsturei ir nozīme tikai tad, ja cilvēks tiek izrauts no nemītīgās riņķošanas starp dzīvību un nāvi un nostādīts mūžības ceļā (Ps. 139, 24). Īstais baznīcas uzdevums ir misija. Bet baznīca var tapt liela tikai tad, ja tā iepriekš kļuvusi maza.

4. **Etikai** jābūt kristīgai, sakramentalai dzīvei. Sv. vakarēdienā notiek cilvēka sakramentalā transfigurācija. Cilvēka dzīve ir ieešana Dieva altārī.

5. **Baznīcas iekārta** nav adiaphoron, bet mums dāvātās dzīvības ārīgā forma.

6. Baznīcai vajadzīga arī pareiza dievkalpojuma kārtība jeb liturģija, jo tā ir pati kristīgās dzīves sirds. Dievkalpojums nevar notikt bez Kristus klātienes. L. pievienojas pareizticīgās baznīcas izskaidrojumam: dievkalpojums ir paradīze, debesis zemes virsū.

7. **Beidzot — teoloģija**. Nav jāpūlas glābt teoloģiju kā zinātni, bet jāglābj zinātne kā teoloģija dīglī. Zinātne ir visa cilvēka, ne tikai intelekta lieta. Arī teoloģija mums ir tikai Kristū. Skaistākā paklausības iespēja mums dota himnā — tā ir slavas dziesma in praesentia Dei in Christo.

Arī trešais lektors bija no reformatu vidus, proti Bernes kantona mācītājs Pēteris Bārts (Barth), pazīstamā Kārļa Bārta brālis. Viņš kā labs Kalvina pazinējs (strādā pie jauna Kalvina rakstu izdevuma) referēja par tematu „Die Gemeinde Christi bei Calvin“. Viņa četrām lekcijām bija šādi virsraksti: 1. Vera ecclesia Kalvina uztvērumā; 2. Cilvēku apvienošanās Kristus draudzē; 3. Kā Dievs valda pār draudzi ar savu vārdu; 4. Baznīcas socialais un politiskais uzdevums.

1. Kalvins bija spraudis par mērķi atjaunot Kristus draudzi, dibinoties uz skaidro evaņģelija mācību. Še Ženēvā viņš mēģinājis Kristus draudzi organizēt, kas viņam kopš 1550. g. arī zināmā mērā izdevies. B. raksturo Kalvinu kā

franču luterieti. Kalvins pūlējies apvienot saskaldījušos kristiešus, proti luteriešus un cvingliešus; daudzus anabaptistus viņš atgriezis atkal baznīcā.

Baznīcu Kalvins saprot kā Dieva vārda vadīto draudzi. Ar to viņš stāv pretstatā t. s. dabiskajai teoloģijai, kas izriet no cilvēka (īpaši katoļu teoloģija). Baznīca Kalvina laikā atradās cilvēku institūciju (piem. corpus iuris canonici) varā. Kalvins turpretim prasa visu cilvēcīgo tradīciju atmešanu un pakļaušanos vienīgi Dieva vārdam. Šim Dieva vārdam paklausīgo cilvēku pulciņš ir Kristus ecclesia. Vārds „draudze“ labāk atbilst jēdzienam ἐκκλησία (pirmatnējā nozīmē „pilsoņu sapulce“, ebr. kāhāl).

Savas „Institutio“ 4. daļā Kalvins, turēdamies pie ticības apliecības vārdiem „credo unam sanctam christianam apostolicam ecclesiam“, noskaidro jautājumu par „vera ecclesia“. Baznīcai nav drošības pašai sevī. Patiesā Kristus draudze zināma vienīgi Dievam. Draudze ir populus electorum, kas caur Kristu, savu galvu, ir viņa miesas locekļi. Šī draudze ir ticības objekts. Par spīti visām velna pūlēm mums būs ticēt, ka Dievam ir sava draudze. Sciamus fructuosam esse Christi mortem.

Šī draudze ir tikai viena (catholica), citādi jau Kristus pats tiktu saplosīts. Communio sanctorum Kalvins saprot kā communio in sanctis rebus, kā kristīgu garīgo mantu kopību. Viņš ļoti labi sapratis un pilnā mērā atzinis atsevišķo cilvēku dažādās un īpatnējās gara dāvanas. Bet visas šīs dāvanas Dievs devis, lai mēs ar tām kalpotu cits citam.

Ecclesia mater est omnium fidelium — Kalvina domas par baznīcas maternitāti (Augustīna ietekme). Bez baznīcas (draudzes) nebūtu izejas mūžīgajā dzīvē. Māte baznīca mūs, tā sakot, dzemdē šai dzīvei. Kalvins atzīst arī Cipriāna teicienu „Extra ecclesiam salus nulla“. Tikai baznīcā drīkstam cerēt uz grēku piedošanu. Katoļi liek Dieva autoritātes vietā ļoti despotisko mātes baznīcas autoritāti. Dievs gan varētu vienā mirklī mūs darīt par saviem bērniem, tomēr viņš to dara tikai pamazām ar baznīcas audzināšanu.

2. Uz kādu kriteriju pamata nu mēs, cilvēki, drīkstam apvienoties kristīgā draudzē? Aplūkodams visas sektes, sā-

kot ar montanistiem un donatistiem un beidzot ar sava laika kristītājiem, Kalvins spriež, ka sekte pūlas izlasīt un apvienot patiesi ticīgos. Blakus šim separatiskajam perfekcionisma ceļam vienmēr redzam sekularizēto popularbazu. Kādu leģitīmu ceļu nu atrod Kalvins?

Savā rakstā ķeizaram Kārlim V Kalvins izsakās, ka baznīcas atjaunošana ir vienīgi Dieva darbs; to nevajaga sagaidīt no cilvēkiem vai no labvēlīgiem apstākļiem. Dievs grib, lai viņa evaņģēlijs tiktu pausts (sakramenti pēc Kalvina domām ir Dieva vārda pasniegums cilvēka jūteklīem pieejamā veidā), un mēs drīkstam ticēt, ka Dieva vārds, tur, kur tas skaidri (lauter) top sludināts, nekad nepaliek gluži neauglīgs. Universalā draudze sastāv no daudzām tautām un vietām, kuras satur kopā viena mācība un kopīgās reliģijas saite. Kas zīmējas uz atsevišķa cilvēka piederību pie vera ecclesia, Kalvins ieteic iudicium caritatis: ja kāds arī pie draudzes turas, tad arī, zīmējoties uz vera ecclesia, mums par viņu jāspriež labvēlīgi, ar „mīlestības aizspriedumu“. Bet attiecoties uz visu draudzi, mēraukla ir evaņģēlija skaidrais un tīrais sludinājums. Pēdējā gadījumā mazsvarīgu mācības atšķirību dēļ nevajaga šķelties, bet paciesties. Bet ja viduspunktā nostājas meli, izspiezdami pareizo mācību, uz kā tad baznīca vairs lai dibinās? Ka apostoliskā sukcesija nav evaņģēlija tīrā sludinājuma garantija, Kalvins rāda ar daudziem baznīcas vēstures piemēriem.

Bet arī realās dzīves nepilnību dēļ nav laužama baznīcas vienība. Te Kalvins atgādina Pāvila pūles ar viņa Korintas draudzi. Sancta ecclesia nav jāsaprot perfekcionisma nozīmē (visus šos spriedumus Kalvins vienmēr pamato ar bībeles vietām). Visa konkrētā dzīve pakļauta Dieva vārdam, visur jātop paustam Dieva godam. Kalvins gan fanatiski cīnas pret visu ļauno draudzē, tomēr, no otras puses, atzīst, ka mums vajaga brāļu mīlestībā citam citu panest. Dievs mūs uztur savā draudzē ar grēku piedošanu (credo remissionem peccatorum). Baznīcas atslēgu vara nav kāda personīga pilnvara, bet pats evaņģēlijs ir atslēga Dieva valstībai. Kristus pats mums ir devis „Mūsu Tēva“ piekto lūgšanu. Kam cilvēcīgie trūkumi rada piedauzību, tas pats sevi no Kristus kopības izslēdz.

Sava laika katoļu baznīcu Kalvins sauc par baznīcas pēdām (vestigia ecclesiae). Viņš atzīst katoļu baznīcas kristību (taču pats kā bērns katoļu priesteru kristīts). Dievs nav ļāvis antikristam baznīcu sagraut līdz pašiem pamatiem. Kalvins tic, ka arī katoļu baznīcā ir patiesa Kristus draudze. Viņš atmet katoļu baznīcu visumā, bet atzīst personīgos sakarus ar atsevišķiem katoļu kristiešiem.

3. Dieva vārds atklājies Jēzū Kristū. Dievs runā, un mēs drīkstam viņa runu uzņemt. Vienīgi Dievs pats savā vārdā ir Sevis liecinieks. Kristīgā cilvēkā Dieva vārdu apzīmogo gara iekšējā liecība. Te jāaplūko divi lietas: a) sludināšanas un mācīšanas amats un b) draudzes pilnvaras, zīmējoties uz baznīcas mācību, iekārtu un disciplīnu.

a) Dievs gan varētu katrā laikā tieši no debesīm runāt uz mums — cilvēkiem, bet Dievs šo iespēju nav izvēlējis. Viņam patīcis savu vārdu mums sacīt caur cilvēkiem. Tā ir Dieva pretimnākšana cilvēkiem, jo Dieva tiešais vārds būtu pārāk varens un spēcīgs, lai mēs varētu to saņemt. Pamatojoties uz Efez. 4, 11, 12, Kalvins sastādījis zinamu baznīcas amatu kārtību. Ar Vecās derības praviešiem un Jaunās derības apustuļiem Dievs dibinājis baznīcu. Luteru un mazākā mērā Cvingliju Kalvins atzīst par evaņģelistiem. Bet bez ganiem un mācītājiem baznīca nekad nevar iztikt. Visi baznīcas amati pakļauti misijas pavēlei (Mt. beigās). Mācības pienākums zīmējas ne tikai uz atklāto sludinājumu, bet arī uz personīgo dvēseles kopšanu. Katrs mācītājs lai ir mierā ar savu draudzi un lai nejaucas cita darba laukā. Baznīcas amata ieņemšanai nepieciešama vocatio. Te jāievēro 4 momenti: 1) Kandidatam vajadzīga paša sirds liecība, ka Dievs viņu aicina mācītāja amatā. 2) Tam jānodrošina pareizās mācības liecība un jāparādās krietnam personīgā dzīvē (arī šīs divi prasības, diemžēl, mūsu baznīcā nav visai cieņā. P. R.). 3) Vokācijas tiesību jautājums. Apustuļus aicinājis tieši Kristus pats. Pamatojamies uz Actorum (piem. 14, 23) un Pāvila vēstulju tekstiem, Kalvins konstatē, ka vokācijas tiesības pieder draudzēm. 4) Quo ritu mācītājs ieceļams amatā? — Kalvins neatzīst citu ceremoniju, kā tikai roku uzlikšanu, kas minēta Jaunajā derībā un cēlusies no jūdu parašas.

Mācītāja pienākums ir sludināt to, ko Dievs pavēl; tomēr ar cilvēka spēku, arī vislabākās sludināšanas gadījumā, panākumi nav iegūstami. Te jādarbomas Dievam pašam.

b) Draudzei jābūt nomodā par pareizo mācību. Te Kalvins ieteic: ipsum audite; klausait Kristu, jo viņš ir vienīgais, kas draudzi māca. Draudzes pilnvaras nav neaprobežotas, bet padotas Dieva vārdam. Baznīcai, tāpat kā valstij, nedrīkst būt totalitātes pretenziju. Nedrīkst izdomāt jaunus dogmatus, bet visiem jāpadodas dotajai mācībai. „Patiesības Gars jūs vadīs visā patiesībā“ (Jāņa 16, 13). Var būt tikai Dieva vārdā pamatota autoritāte. Katoli, turpretim, redz Gara vadību institucionālajā baznīcā. Arī koncili, pēc Kalvina domām, padoti Gara un Dieva vārda kritērijiem. Viņš ieteic savstarpīgas kontroles dēļ nelielos mācītāju pulciņos eksegezet Svētos rakstus. Kungs pats brīnišķīgi uztur patiesību un neļauj koncilu balsu vairākumam to iznīcināt. Visas reformēto ticības apliecības principā iespējams revidēt no Dieva vārda viedokļa. Luteriskajā baznīcā, turpretim, Svētie raksti un simboli stāv vienā līnijā.

Kalvins izsaka domas, ka katru mācītāju varētu saukt *ἐπισκοπος*, tomēr baznīcā nevienam cilvēkam nevar būt garīgas pilnvaras pār citiem. Visi stāv vienādi zem Dieva vārda, un Kristus vienīgais ir katra sirdsapziņas Kungs.

Uz Mt. 18, 17 Kalvins pamato baznīcas disciplīnu. Draudze var pagaidām izslēgt kādu no sv. mielasta kopības, bet pēc iespējas uz īsu laiku. Solviņ, quem in communionem recipit. Šīs lietas gan nekad nedrīkst izšķirt viena persona, citādi var nonākt līdz tiranijai. Baznīcas disciplīnas nolūks: 1) sargāt Dieva un Kristus godu, 2) pasargāt draudzi, lai tai ļaunais nepielīp, 3) audzināt pašu izslēdzamo. Stingrībai un maigumam jāvalda kopā. Daudzas avis ir ārpus baznīcas un daudzi vilki baznīcā.

Jābūt kādai baznīcas iekārtai, te noteicējas ir draudzes praktiskās vajadzības. Piemēram, Jaunās derības laikā sievietēm draudzē runāt bija aizliegts. Bet citos laikos un apstākļos, varbūt, būtu tieši vajadzīgs, lai arī sievietes sludinātu Dieva vārdu.

4. Zīmīgs moments Kalvina teoloģijā ir, ka tā dod arī secinājumus praktiskajai dzīvei. Kalvinam liekas pašsaprotami, ka draudze ir socialās etikas subjekts. Pie tam jāievēro viņa etikas eschatoloģiskais noskaņojums. Draudze atrodas ceļā, svešniecībā; tāpēc jābūt kustībai, nav vietas kvietismam. Vēlāk Kalvina etika sekularizēta.

Radītājs mūs aicinājis darbam. Kalvins ar skaidru skatu raugās uz lielajām zinātnes iespējām. Viņš apkaro tiklab laicīgo, kā arī garīgo (mūku dzīve) bezdarbību. Viņš dzīvo Vakarēiropas kulturas apstākļos ar lielu iekšēju brīvību. Kad te. Ženēvā, bija daudz bezdarbnieku, Kalvins rūpējās par jauna rūpniecības uzņēmuma dibināšanu. Kas ar savām gara dāvanām vai labvēlīgu apstākļu dēļ tikuši pie lielākas mantas, tiem, protams, ir pienākums rūpēties par trūcīgiem. Visam tam jānotiek, un viss tas tiešām arī notika gluži brīvprātīgi. Patērētāji jāapgādā pēc viņu patiesajām vajadzībām, un tos nedrīkst izmantot. Kristīgi jāaplēš strādnieku alga, atkal, protams, labprātīgi. Tas ir ass pretstats mamoniskajai peļņas kārei. Un tomēr — taisni rietumu kalviniskajās zemēs stipri attīstījies šis mamonisma gars. Tas ir sekularizēts kalvinisms.

Kalvinam nav arī aizspriedumu jautājumā par naudas aizdošanu uz augļiem. Tikai tam jānotiek brālīgā garā, proti augļu lielums jānoteic atkarībā no naudas ienesīguma. Kad 1555. g. Ženēvā Kalvina valdība nāca pie varas, izrādījās, ka nevar vis visu uzticēt brāļu mīlestībai; bija jānoteic augļu maksims uz 5%. Pēc Kalvina domām būtu iespējama sociāli orientēta banku iekārta, bet bankas uzņēmums spekulatīvos nolūkos nav pieļaujams. Kad Holandē sāka ierasties, t. s. lombardieši, kas pret ieķīlātu mantu aizdeva naudu uz lieliem procentiem, viņus tur izslēdza no svētā vakarēdiena kopības. Kalvina pēcnācēji, turpretim lietu interpretēja tā: ja kāds ticis pie turības, tad tas pierāda, ka viņš nav slinkojis, bet Dieva dotās dāvanas čakli izlietojis. Tas ir rupji sagrozīts kalvinisms.

Kalvins svarīgu vietu draudzē ierādīja diakoniem. Pirmdraudzes diakoni savāca dāvanas un izdalīja tās pēc vajadzības nabagiem un slimiem. Pēc viduslaiku mentalitātes nabadzība un ubagošana bija vajadzīga, lai būtu iespēja dot dāva-

nas, t. i. darīt labus darbus. Kalvins, turpretim, rūpējās par darba apgādāšanu. Bāra bērniem viņš deva labu audzināšanu; tos uzņēma arī Ženēvas koleģijā, lai sagatavotu par draudzes mācītājiem. Slinkos vienkārši no pilsētas izraidīja. Visu šo lietu kārtošana bija uzticēta diakoniem. Vispirms Ženēvā tika iekārtota slimnīca. Holandē radās priekšzīmīgas bāriņu un nespējnieku patversmes un slimnīcas. Diakonats stāv kristīgās draudzes darba centrā. Tāpēc diakoni arī palīdzēja pie sv. vakarēdiena izdališanas, un tiem bija savi pārstāvji konsistorijā.

„Institutio“ pēdējā nodaļa runā „De politica administratione“. Valsts nav nekas vairāk kā daļa no cilvēku darbības. Tas ir cilvēku uzdevums, ko var izpildīt labi vai slikti, bet tas pamatots Dieva gribā, proti Dievs grib, lai pasaulē būtu taisnība. Nedrīkst valdīt cilvēku patvaļā, bet jāvalda Dieva gribai. Jābūt tiesībām un tiesību aizsardzībai; jā rūpējas par humanitāti. Valsts uzdevumu neatzīt būtu vislielākais barbarisms.

(Turpmāk vēl.)

R. Skrābāns

Vienotās Latvijas garīgie sasniegumi

(1934. — 15. V — 1939.)

Dienā, kad noslēdzas vēsturisks posms mūsu tautas un valsts mūžā, skats vēršas atpakaļ, lai aplūkotu piecos gados paveikto darbu dažādās dzīves nozarēs. Piecpadsmītā maijā uz padarīto un sasniegto atskatas arī evaņģeliskā baznīca, kas pārstāv īpašu novadu mūsu tautas gara kulturā. Ar dziļu gandarījumu un pateicību evaņģeliskā baznīca šajā dienā var konstatēt, ka aizvadītajos piecos gados valsts plaši atsaukusies baznīcas vajadzībām un to dažādi atbalstījusi, bet no otras puses baznīca var arī apliecināt, ka tā ikbrīdi pēc labākās apziņas centusies sekot lielā laikmeta aicinājumiem.

Savā likumdevējas darbā Atjaunotās Latvijas valdība jau pašā sākumā pievērsī uzmanību mūsu baznīcas vajadzībām. Atzīdama, ka evaņģeliskās baznīcas dzīve cieši saistīta ar visas valsts dzīvi, ka savā dziļākā būtībā baznīca negrib no-

slēgties no valsts un sabiedriskās dzīves, bet visur ņemt dzīvu dalību un ar reliģiski tikumisko spēku stiprināt valsts pamatus, valdība jau 1934. gada 20. septembrī atceļ līdzšinējos noteikumus par evaņģeliskās luteriskās baznīcas stāvokli un pieņem jaunu likumu par evaņģelisko baznīcu. Ar jauno likumu valsts vara ne mazākā mērā neierobežo baznīcas tiesības, bet baznīcas galvam — archibīskapam piešķir plašākas tiesības baznīcas un viņas pārvaldes organu vadīšanā. Likuma 12. pants nosaka, ka evaņģeliskā baznīca piedalās programmu noteikšanā evaņģeliskās ticības mācībai skolās, šīs mācības pasniegšanas pārraudzībā un ticības mācības skolotāju cenzēšanā — saskaņā ar jauno likumu par tautas izglītību. Šis likums par tautas izglītību, ko valdība izsludināja jau divus mēnešus pēc vēsturiskā maija rīta, un kas uzsāka jaunu posmu mūsu izglītības politikā, ticības mācību pārvērtā par obligatorisku priekšmetu visās obligatoriskās un neobligatoriskās mācības iestādēs. Tādā kārtā šis likums ir jauna laikmeta ievadītājs arī mūsu baznīcai un visai tautas reliģiskai dzīvei. Tajā pašā laikā valdība laida klajā arī likumu par Doma baznīcu Rīgā, nosacīdama, ka tā ir evaņģeliskās baznīcas archibīskapa katedrale ar savu pārvaldes organu — Doma baznīcas pārvaldi. Tālāk sekoja valdības instrukcija pie likuma par reliģiskām apvienībām un savienībām, ar ko bija iespējams novērst vienu otru nevēlamu parādību un nekārtību tautas reliģiskajā dzīvē. Jau tas vien, ka Atjaunotās Latvijas valdība pie dažu baznīcas dzīves problēmu nokārtošanas likumdošanas ceļā stājusies savas darbības pašā sākumā — kad darba bija tik daudz visās saimnieciskās un garīgās dzīves nozarēs — nepārprotami apliecina valsts vadības dzīvo un aktīvo līdzdalību mūsu baznīcas dzīvē. Šī līdzdalība vēl jūtāmāka kļuva pēc tam, kad 1937. gadā garīgo lietu pārvaldi pārveidoja par baznīcu un konfesiju departamentu.

Izglītības un skolu politikā Atjaunotās Latvijas valdība vēl nodrošinājusi līdzekļus zinātniskiem pētījumiem ar likumu par Latvijas universitātes zinātniskās pētniecības fondu, un valsts 20. pastāvēšanas gadaskārņā izsludinājusi likumu par valsts aizdevumiem normalas studiju gaitas nodrošināšanai augstākās valsts mācības iestādēs. Netieši šie

likumi skar arī baznīcu — sekmēdami zinātniecisko pētniecību teoloģijas fakultatē un nākamiem garīgiem darbiniekiem — teoloģijas studentiem paverot iespēju nodoties studijām pilnīgi, savu uzmanību un spēkus nesadalot starp studijām un maizes darbu. Tīri zinātniskiem mērķiem nodibinātā Vēstures instituta darbība jau devusi un dos vēl nākotnē jaunus impulsus mūsu baznīcas vēstures pētniecībai. Plašie archeoloģiskie izrakumi, spožā zinātnieku sanāksme Baltijas vēsturnieku kongresā 1937. gada augustā, Rīgā, Vēstures instituta žurnals — viss liecina par vēl līdz šim nepiedzīvotu rosmi tajā zinātnes nozarē, kas — nacionalisma un patiesības garā kopta — augstu ceļ nācīgas pašapziņu un rāda tai mūžības ceļus.

Katrs valsts politiskās un saimnieciskās jaunuzbūves laikmets vienmēr ir arī mākslas uzplaukuma laikmets. Vienības gara pieci valdīšanas gadi ir panākuši to, ka šodien mūsu zemē vairs nav skolas vai sabiedriskas ēkas, kuras sienas nerotātu mūsu mākslinieku darbi, galvaspilsētā un provincē aug mūsu tēlnieku veidoto pieminekļu skaits, mūsu mākslinieks nav vairs „labākas šķiras proletarietis“, bet soļo mūsu gara darbinieku avangardā. Līdzās mākslinieku atbalstīšanai materialā ziņā, sevišķi uzsverama psiholoģiskā parādība — mākslinieku tuvināšanās tautai un pašu mākslinieku saslēgšanās vienībā. Šī sasnieguma iespaidīgākās liecinieces ir Kulturas fonda mākslas izstādes, kurām apjoma un panākumu ziņā priekš vēsturiskā maija nav bijis nekā līdzīga. Nemaz neminot pārējos izcilākos notikumus mūsu mākslas dzīvē, jāatzīmē vēl tikai mūsu krāsu un skaņu meistarų spožā reprezentēšanās Vakareiropas kulturas centros, kur mūsu māksla saņēma ļoti daudz patiesu cildinājumu un suminājumu.

Mūsu mākslas dzīves augstais rosmes un jauncelšanas vilnis jūtami skāris arī baznīcu. Dievnamu atjaunošana un izdaiļošana gan ar Valsts Prezidenta, gan Pieminekļu valdes un Kulturas fonda piešķirtiēm un citādi iegūtiem līdzekļiem dibināti ļauj mums runāt par celtniecības laikmetu arī mūsu baznīcas dzīvē. Atjaunoti un uzpostī dievnami Rīgā, Cēsīs, Trikātā, Jaunliepājā, Straupē, Raunā, Lutriņos un daudzās citās vietās; Lielvārdes, Tērvetes, Kabiles, Salaspils, Rendas un vairākas citas baznīcas ieguvušas mūsu labāko māksli-

nieku darinātas altarglezņas; no iznīcības pasargātas vēsturiskās, mākslinieciski nozīmīgās baznīcas Usmā, Bornē, Apriķos, Zlēkās, Irbē un citur. Valsts vēsturiskajā muzejā nodibināta baznīcas mākslas nodaļa, ar ko likts pamats zinātnieciskai pētīšanai šajā nozarē. Visur šeit ar lielāku vai mazāku valsts atbalstu saglābtas vai no jauna radītas mākslas vērtības un tādā kārtā darīts liels kulturas darbs ar paliekamu idejisku un praktisku nozīmi. Agrāk nepiedzīvota rosība saskatāma arī jaunos meklējumos baznīcas muzikā. Mēģinājums rast latvisku izteiksmi mūsu baznīcas liturģijai, kas klajā nāca 1937. gadā Kuldīgā, katrā ziņā ir parādība, kas cieši iekļaujas lielā laikmeta celtnieciskajā garā.

Līdzās tēlotājai mākslai, piecos Ataunotās Latvijas gados vērojami izcili sasniegumi arī mūsu rakstniecības un grāmatniecības laukā. Labais izskauž slikto un mazvērtīgo, krietnā un glītā grāmata šodien vairs nepaliek guļot grāmatnīcu plauktos, bet plašā gultnē plūst tautā. Arī šajā novadā kulturalās celtniecības aicinājums nav gājis secen mūsu baznīcai. Pārskata laikā nācis klajā Jaunās Derības jaunais tulkojums. Tas ir izcili atzīmējams notikums, grūta un rūpīga darba rezultātā. Jaunajam laikam un tā prasībām mūsu baznīca atsaucas savā jaunajā Dziesmu grāmatas pielikumā. Atzīdama arī rakstītā vārda lielo lomu savu uzdevumu sekmīgā veikšanā, Baznīcas virsvalde nodibina redakcijas un izdevniecības komisiju un atver Baznīcas grāmatnīcu. Ar visu to baznīca grib būt aktīva sekotāja laikmeta karogam, lai arī ar iespiesto vārdu celtu tautas reliģiski tikumisko dzīvi un līdz ar to visas nācijas kulturu. Pēdējie gadi mums devuši virkni vērtīgu reliģiski ētisku apceru krājumu un blakus tiem arī zinātniskus pētījumus, par kuru klajā nākšanu atkal jāpateicas Kulturas fonda atbalstam. Nepieminēta te nevar palikt arī tā svētīgā sēkla, ko jo plašās aprindās kaisa daudzie baznīcas periodiskie izdevumi.

Prezidenta Draudzīgais aicinājums mūsu zemē atraisīja varenu gaismas straumi, atrada ceļu no tautas uz skolu un no skolas uz tautu, kulturas vienības lokā saslēgdams visas paaudzes, visas kārtas. Arī šeit bagāta guvēja bieži bijusi mūsu baznīca. Draudzīgā aicinājuma atcere Vienotās Latvi-

jas piektajā gadā — Kulturas nedēļa visā valstī — izvērtās vēl nebijušā plašā mūsu kulturas manifestacijā, kurai trūkst salīdzinājuma. Pāri par 1200 dažādu sarīkojumu pulcinājuši vairāk kā 210.000 apmeklētāju — gara veldzes saņēmēju, devīgas rokas Draudzīgā aicinājuma mērķiem sanesušas pāri par 200.000 latu. Baznīcas līdzdalība Kulturas nedēļā izpaudusies Rīgā sarīkotajā garīgās literatūras izstādē un dievkalpojumos un garīgos aktos provincē.

Atzīmējot piecos gados veiktajā darbā vēl tās parādības, kuru ietekme izplešas vairākās mūsu kultūras dzīves nozarēs, bet baznīcu tieši skar mazākā mērā, vispirms jāmin Tēvzemes balvas nodibināšana. Balvas piešķiršana, kas pirmo reizi notika trešajam vienības gadam noslēdzoties, ir augstākais morālais un materiālais pagodinājums, kādu var saņemt katrs ikvienas mūsu kultūras nozares darbinieks. Augstais godš, kāds vēl nākamajos laikos saistīsies ar Tēvzeme balvas laureata vārdu, dos katram garīgās un arī materiālās kultūras darbiniekam jaunus spēkus augstu celt savas spējas un darbu, lai tā augļus noliktu uz Tēvzemes altara.

Piektais Atjaunotās Latvijas gads ievada jaunu posmu mūsu kultūras dzīvē ar mūsu valsts iekārtas celtnes vaiņojumu — Latvijas rakstu un mākslas kameru, kas kopā ar Profesiju kameru dod Valsts kultūras padomes sastāvu. Likums par Rakstu un mākslas kameru nosaka, ka tās uzdevumos ietelp rakstu un mākslas izpratnes padziļināšana, kopšana, veidošana un celšana rakstniecības, glezniecības, tēlniecības, muzikas un skatuves mākslas novados.

Jauno laikmetu raksturo arī daudzas tādas parādības, kurās materiālā un gara kultūra saaužas nedalamā vienībā, kur vairs nevar runāt par gara kultūru vārda šaurākā nozīmē. Tautas gara dzīvi un tās kultūralo pilngadību, piemēram, pauž tāds dižs notikums kā Uzvaras laukuma — jaunā laikmeta simbolizētāja — būve. Vispār, katra jauna nozīmīga celtnē jau tajā pašā laikā ir arī garīgās celtniecības piemineklis. No otras puses nācijas garīgā brieduma apliecinātājs ir, piemēram, arī Prezidenta K ā r ļ a U l m a ņ a civillikums un daudzas parādības, kur garīgo un materiālo pusi atdalīt grūti.

Atskats uz padarīto liecina, ka kopš vēsturiskā maija rīta aizvadītais laika sprīdis — kas ir tik niecīgs ar mūžības, pat ar tautas mūža mērauklu mērījot — ir liels un varens ar saviem darbiem. Viss, kas veikts tautas kulturas labā, ir darīts viņas mūžīgās pastāvēšanas labā, jo nav drošākas ķīlas nācijas nākotnei par stipru garu, kurā mīt arī reliģiski tikumiskais spēks.

Jānis Zālītis

Maz ievērots muzikalās izteiksmes veids

Šogad Lielajā piektdienā viens no mūsu jaunākajiem komponistiem Haralds Berino iepriecināja garīgās muzikas cienītājus ar kādu interesantu un neparastu novitāti — oratoriju „Kristus tiesāšana“. Šis darbs sacerēts saskaņā ar attiecīgās muzikalās formas principiem, bet apmēra ziņā tas gan atgādināja tikai oratorijas fragmentu. Skaņdarba plašumu, acīm redzot, šoreiz noteicis izvēlētais Plūdoņa teksts, kas muzikalajam veidojumam dod vielas tikko divdesmit minūtēm. Tamdēļ šo Berino jauno kompozīciju, lai arī tā formā noapaļota, uzskatīsim tikai par oratorijas posmu. Latviešu muzikā oratorijai Berino pieskāries tomēr pirmais. Viņa veiktais darbs liecina par iedziļināšanās spējām, izpratni, muzikālo un tehnisko apzinību. Skaņraksts raisas dzīvi, dabīgi, raksturīgā izteiksmē. Komponists jo iezīmīgi, psiholoģiski pareizā gaismā, nostata notikumu centrā izvirzītās personas, grupas, tautas pulkus, rod kopējā risinājumā dzīvu muzikālu pulsus, atsevišķos posmos — dramatisku sparus vai rāmi ritošus, iejūtīgu stāstījumu. Muzikālais raksts allaž liecina, ka skaņradis Plūdoņa dzejiskajā tekstā iegremdējies, meklējis adekvātu izteiksmi. Raksturīgi iecerēts ievadkoris, dzīvi mainas jūdu vecājo, priesteru, farizeju, rakstu mācītāju, zaducēju u. c. īsie, bet ekspansīvie un deklamatoriskie darinātie dziedājumi. Muzikāli raksturīgākā, melodiski iezīmīgākā un pievilcīgākā partija Pilatum. To dziedāja pirmatskaņojumā bass Jānis Niedra, parādot savas balsis plašumu. Droši savu uzdevumu veica koris sava apzinīgā un rūdītā diriģenta Teo-

dora Kalniņa vadībā. Sevišķi spilgti izcēlās dramatiskās epizodes, sparīgi fūgas posms. Arī atbildību par jaundarba kopējo iestudējumu bija uzņēmis T. Kalniņš. Instrumentalais pavadījums bija uzticēts ērgelniekam prof. N. Vanadziņam. Spēle ritēja vingri, izteiksmīgi gan solo posmos (sēru maršs), gan pavadījumu gaitā.

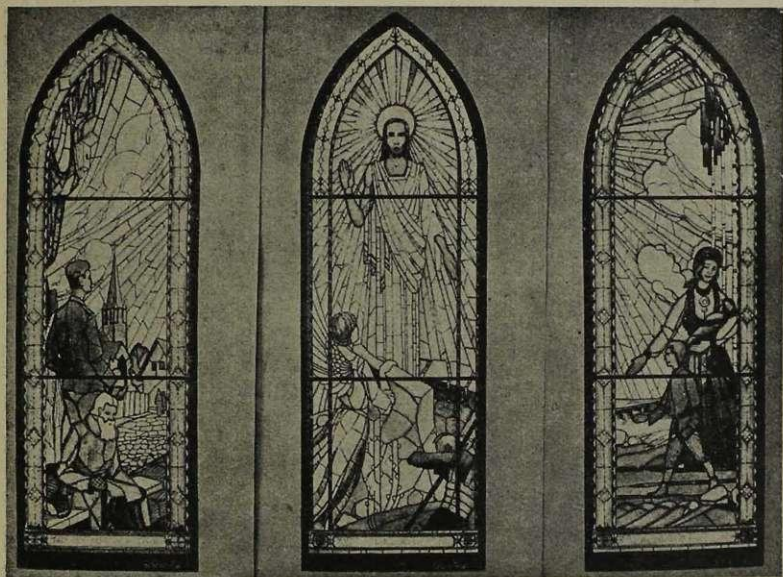
Latviešu skaņumākslā līdz šim garīgās muzikas plašākās formas maz kultivētas. Mums vēl nav ne īstenas oratorijas, mesas, nedz plašākā jomā veidota rekviema. Taču sarakstīts jau diezgan daudz citu šaurāko formu darbu, kas pagaidām atvieto monumentalos. Šis robs turpmāk aizpildams. Vai to uzņemsies vecākie, vidējie vai jaunākie autori, grūti minēt. Haraldam Berino pienākas atzinība kā pirmajam, kas mēģinājis pieskārties oratorijas formai. Cerēsim, ka drīz rāsies viņam sekotāji, jo šīs muzikalās izteiksmes novads var pavērt komponistiem plašas darba iespējas. Liekas, būtu še jāatzīmē arī tas fakts, ka mūsu kaimiņu zemē Igaunijā garīgās muzikas plašākās formas jau sekmīgi darinātas. Tur jau dažkārt, bet īpaši vispārējos dziesmu svētkos, bijusi izdevība iepazīties ar igauņu autora sacerējumiem oratorijas vai rekviema formā. Un, jāsaka, šie veidojumi allaž izrādījušies muzikali vērtīgi, tehniski iezīmīgi. Laiks nu šinī plāksnē izrādīt lielāku rosni arī latviešu skaņražiem. Jo, ja jau pārējās plašākajās formās — operā, simfonijā — esam apliecinājuši ievērojamu veiksmi, tad, liekas, tās netrūktu arī oratorijā, mesā, ne rekviemā.

Stud. arch. Ansis Bērziņš

Kuldīgas baznīcas logu zīmējumu metu sacensība

Šī sacensība ir modinājusi par šo mākslas nozari Latvijā sabiedrības ievēribu. Kas zīmējas uz sarežģīto stikla glezniecību, tad Latvija un it īpaši Rīga var savā vēsturē būt lepna, jo pirms kara tieši šeit bija centrs, kas ar šīm vērtībām apgādāja visu plašo Krieviju. Rīgā darbojas E. Tūde, kas ar darbu kvalitāti un plašumu prasa izcilus ievēribu; par no-

žēlošanu latviešu literatūrā par viņu gandrīz nekas nav atrodams. Tādēļ sniegsim par viņu garāku rakstu turpmākajos numuros. Latvijas laikā izpildītie stikla gleznojumi, tas ir, tie kas kalpojuši mūsu dievnamiem, nav daudz jāmeklē, jo viņu skaits nav visai liels. Visus viņus izpildījusi A. Kālerta firma Rīgā (vienīgā Baltijas valstīs) ar savu specialistu mākslinieku Šķerstenu. Šeit minami Tukuma baznīcai pēc Dīrera zīmē-

Mākslinieka K. Freimaņa darbs. I godalga.

juma, Sv. Jāņa baznīcai Rīgā pēc prof. Laubes un mākslinieka Bīnes metiem, Sv. Jāņa baznīcai Cēsīs pēc prof. Kundziņa metiem, Varaklānu kapu kapličiai, Saldus pirmaj draudzei, Araišiem un Liepnai pēc šī raksta autora metiem. Ir notikuši arī neveikli mēģinājumi, tas ir stikla glezniecības atdarinājumi, kas īsā laikā ir paguvuši laika apstākļu iespaidoti izgaist. Attīstoties stikla glezniecībai mūsu dzimtenē, nevaram apmierināties ar vispārējiem internacionāliem stiliem, bet, tos respektējot, jārāda mūsu laikmeta un mūsu tautas īpatnējā seja. Lielā Kuldīgas latviešu baznīca ar saviem altara telpas lo-

giem, kas vērsti pret baznīcēniem prasīt prasās pēc klusinātas un izteiksmīgākas gaismas ievirzīšanas kulta telpā. Mūsu laikmets nevar apmierināties ar svešās zemēs radītu piemēru atdarināšanu vien, bet pēc prof. Laubes izteiktām domām (žurnālā Latvijas Architektura Nr. 1, 1938. g. 1. l. p., runājot par arhitekturas uzdevumiem) mums jācenšas mūsu arhitektura radīt tāda, kas spētu kalpot mūsu Latvijai un mūsu Latvijas vajadzībām, kļūt par tādu, kas spētu simbolizēt Latviju, kas

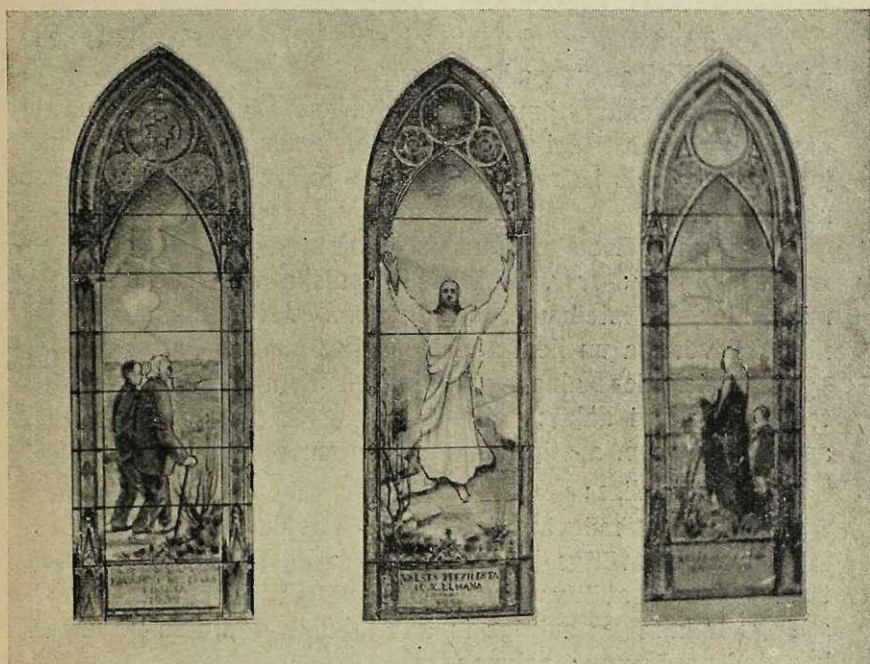

Mākslinieka Riškas darbs. II godalga.

taptu par Latvijas būtības izteiksmi un atspoguļotu arhitektoniskās kulturas un reizē ar to arī vispārīgās nacionālās kulturas stāvokli Latvijā, palīdzot tādā kārtā apliecināt Latvijas īpatnējo un patstāvīgo vērtību pārējo kulturas valstu saimē. Minētie vārdi nostāda Kuldīgas baznīcu liela uzdevuma priekšā; respektējot gotiskās ailas, mēs nedrīkstam aizmirst mūsu tautas garu.

Ar apbrīnojamu enerģiju draudzes mācītājs O. Sakārnis ķērās pie šī uzdevuma veikšanas, bet atdūrās uz vairākiem šķēršļiem, jo nevienmēr labs gleznojums ir derīgs stiklam un nevienmēr labs gleznojums stikla tehnikā ir derīgs dievna-

nam. Beidzot nepieciešamība lika griesties pie visas Latvijas māksliniekiem ar aicinājumiem piedalīties idejas metu sacensībā. Sacensību izsludināja Baznīcas virsvalde, bet līdzekļus godalgām deva Latvijas Kreditbanka. It īpaši interesi pacēla tas apstāklis, ka vidējo logu dāvina Valsts prezidents Dr. K. Ulmanis, kas mācītāja O. Sakārņa amatā ievēša-

Mākslinieka O. Nemmes darbs. III godalga.

nas gadījumā bij ziedojis to baznīcas izdaiļošanai. Abiem sānu logiem līdzekļus ziedojušas Kuldīgas pilsēta un Kuldīgas lauku pašvaldības. Sacensībā piedalījās 8 mākslinieki ar saviem darbiem, no kuriem 3 saņēma godalgas: 1. Freimanis, 2. Riška, 3. Nemme. Žēl, ka arī šie darbi prasa pārstrādāšanu un pielaikošanu Kuldīgas vajadzībām. Pārāk specialais šo darbu novērtējums nevar plašākas aprindas interesēt un tāpēc no tā atturos. Lai Dievs palīdz kuldīdzniekiem, kas tik daudz pūļu un mīlestības pielikuši svētīgajam darbam, būt ar saviem logiem par šī laikmeta cienīgiem līdzgaitniekiem.

SKOLA UN PEDAGOĢIJA

Cand. theol. **Milda Zālīte**

Ticības mācības paraugstunda pamatskolas 5. klasē

Stundas temats: „Svētīgīgarā nabagie, jo tiem pieder debesu valstība!“

Skolēnu rokās grāmata; kopīgi izlasam tekstu — Kalna runas makarismus. Visi jau pazīst izteicienus, zīmīgus salīdzinājumus, jo pašreiz iztirzājamā viela — Kalna runa ņemta kursa noslēgumā.

Vispirms vērību griežam uz teikumu stilu, izteiksmi. Pārrunās izlobītais: Ir vienkārša ikdienišķa valoda, runa un ir mākslinieciska izteiksme. Salīdzinām. Jēzus līdzību mākslinieciskā vērtība un lielā audzinošā nozīme.

Piegriežoties Kalna runai (makarismiem) atrodam, ka katrā teikumā ir divi daļas: cildinājums (svētīgi ir tie un tie) un apsoliņš, resp. apstiprinājums (jo tiem pieder, jo tie dabūs).

Vārdu analīze:

a) Ko nozīmē vārds svētīgs? Tuvāk paskaidrot.

Piemēri: svētīgs laiks, svētīgs gads; svētīgs vārds, svētīgs padoms; svētīgs grasis un svētīgs cilvēks. Atbildes: svētīgs ir laimīgs; svētīgs ir, kas labumu dod, kas ir vērtīgs, kas dod panākumus, sekmes.

Svētīgs cilvēks ir tas, kas labo veicina, nes un dod arī citiem, dara sevi un līdzīgi ar to citus bagātākus, gudrākus, labākus. Jēzus ar vārdu „svētīgs“ cildina, uzteic.

b) Ko nozīmē vārds „garā nabagie“? Kādus cilvēkus Jēzus šeit cildina, uzteic? Kā mēs saprastu šo vārdu, zīnot kā Jēzus to teicis: garā nabagie? Atbildes: tie ir plānprātīgi, garā vājie, slimie; vai tie ir neapdāvinātie, kam nav gara spēju, neizglītotie, kas neko neprot un nesajēdz; tie ir muļķi.

Sakārtosim atbildes, kādas mums radās un pārspriedīsim.

1. Vai Jēzus gribēja cildināt garā slimos, tos uzteikt tāpēc, ka viņi slimi? Atcerēsimies Jēzus dzīves stāstus; kā

Jēzus izturējās pret slimiem, slimību. Atbildes: Jēzus slimos gan žēloja, bet viņš tiem palīdzēja tikt veseliem, viņš slimos dziedināja. Tā tad: Jēzus nevar būt cildinājis slimus, garā vājos.

2. Vai Jēzus uzteicis šeit tos, kam nav spēju, kas nav attīstīti, nav izglītoti? Atcerēsimies līdzību par talantiem. Talants — gara spēja ir Dieva dāvana. Nav visiem vienādas dotas, bet uzdevums katram ir tās kopt, izveidot, pavairot. Slavēts un uzteikts līdzībā tiek tas, kas savas spējas, savu talantu ir vairojis, izkopis, izveidojis, čakli darbodamies. Tas, kas savu talantu zemē noracis, novārtā licis, tiek sodīts: Jēzus nevarēja cildināt tos, kam nav spēju, kas nav tās izkopuši, attīstījuši. Par paraugu viņš tos nekad neliktu.

3. Vai tie ir „mulķi“ kautkāda līdzībā, atminamā mīklā izteikti? Kas ir mulķis? Lai mums būtu vieglāk rast pareizo atbildi, atcerēsimies mūsu tautas pasakas; mēs visi pazīstam pasakas par trim brāļiem: divi gudri, trešais mulķis. Bet kāds tad ir šis pasaku mulķis, mulķītis? Vai tas ir garā slimis? bez prāta gudrības, bez gara spēju?

Kurš tad uzmin mīklas, atrisina grūtākos uzdevumus, kurš ir sacensībās veiklākais, kam ir gudrākais padoms? Un kurš ir labākais? Bet kāpēc tad viņš ir „mulķis“? Kāpēc viņu tā sauc?

- a) Viņš ir pārāk labs, viņš nemeklē savu labumu, nedomā par sevi, netaupa sevi, citu žēlodams var atdot visu. (Antiņš mežā).
- b) Mulķītis ir bez viltus, bez melu; viņš uzticas cilvēkiem, domā par visiem labu.
- c) Mulķītis negaida algas, labo dara laba dēļ. Nauda, manta viņu nepievelk, tāpat nevelk slava, godināšana. Viņš ir pieticīgs, pazemīgs. Dzīvē tādus cilvēkus sauc tad arī par mulķiem, mulķīšiem.

Istenībā, t. s. gudrie brāļi ir dažkārt īsti mulķi, nejēgas, bez gara spēju, talanta. Bet viņi sevi visur izceļ, liela, viņi ir gudri sava labuma meklētāji un sargātāji.

Mulķīši sevi neizceļ, viņi aizvien jūtas nabagi, kam daudz vēl jācenšas un jāaug. Viņi ir savā garā nabagi,

nav iedomīgi, nav lepni. Tie ir tādi, kādus Jēzus cildinājis, uzteicis. Dieva priekšā mēs visi esam nepilnīgi, un labi tam, kas to apzinājas, kas savā garā nav lepns, lielīgs, paštaisns, jo tikai tas var laboties, var attīstīties un kļūt pilnīgāks, b a g ā t ā k s g a r ā.

Atcerēsimies Jēzus stāstu par divi lūdžējiem — farizeju un muitnieku. Farizejs sevi tur par pilnīgi labu, taisnu Dieva un cilvēku priekšā; viņš lielas, sevi cildina, nicina citus, bet tāpēc viņš arī nevar augt, nevar labāks kļūt. Viņš nevar būt svētīgs ne sev, ne citiem. Muitnieks, apzinādamies savas kļūdas, vainu, grēkus, Dievam piedošanu lūgdamies no visas sirds, arī saņem to: iegūst sirdsmieru, labojas un citiem pāri vairs nedara. Viņš ir kā muļķītis pazemīgs, patiesīgs, sevi netur par cienīgu, piedošanu pelnījušu. Viņš ir svētīgs garā nabagais.

Kādu solījumu saka Jēzus garā nabagajiem? Tiem pieder debesu valstība. Tas nav algas apsoliņums, nē, debesu valstība jau viņiem pieder, ir viņu. Jo viņi ir Dieva bērni, kas ar savām īpašībām, savu darbu, savu dzīvi cenšas aizvien pilnīgāki kļūt, aizvien labāki, skaidrāki, aizvien tuvāk Dievam. Un kas cenšas, tas arī sasniedz.

Nākošo stundu ievadot dziedam dziesmu: „Cēli kā dzimtenes dievnami“ (atkārtota), tad atkārtojam (jautājumi, atbildes, dalību ņem visa klase) pagājušā stundā izņemto. Lai vielu labi nostiprinātu, jaunu vielu šai stundā neņemam, gan papildinājumus, piemērus no pasakām un dzīves.

Izstāsta dažas pašakas, raksturo muļķīti, gudros. Jautājumi: Vai mūsu dienās nekad tā nenovērtēs cilvēku, saucot par muļķi spējīgu, labu cilvēku? Piemēri: liela devība, pārāk liela, nedzirdēta labsirdība, izpalīdzība. Kā bieži to novērtē?

Izteicieni: Nemāk dzīvot, nav dzīves gudrības. Kā dažkārt novērtē: 1) „Ak tu muļķis, to taču neviens nezināja, nevarēja uzzināt, kam tu teici, kam atzinies“ (tā tad muļķis, ja nemeloja). Piemēri no bērnu dzīves, biedru starpā. 2) „Kas tad tev bij ko pūlēties, censties, vai tad kāds par to tev maksās, tu velti pūlies, esi gan muļķis!“ (tā tad muļķis, kas dara bez samaksas, kas negaida algas). Piemēri. 3) „Kā nu vari

būt tāds muļķis un ticēt, uzticēties cilvēkiem, vārdam, solījumam!“ (tā tad muļķis, kas tic solījumiem vai pats tos pilda). Piemēri. Salīdzinājumi. Tā top saprotams, kā varēja rasties muļķīša vārds patiesībā gudrajam, cēlajam, labajam cilvēkam.

Pārrunājot, novērtējot garā nabagus, to svētīgumu, atceramies arī Jēzus vārdus: „Ko tu sauc mani par labo! Nav neviens pilnīgi labs, kā vien Dievs debesīs!“ Kaut gan ir arī sacījis citus vārdus: „Topiet pilnīgi kā jūsu Tēvs debesīs!“ Vai Jēzus nedrīkstēja saukties labais? Viņš taču bija bez vainas, bez trūkuma, viņš taču bij svēts. Lielā pazemība sevi neizceļ, neļauj sevi slavēt. Ko lai mācamies.

Vienmēr vajaga censties, darboties, darīt visu, lai gara spējas izkoptu, izveidotu, lai kļūtu arī labāks, pilnīgāks. Bet lai to iespētu, vajaga būt pazemīgam, savas kļūdas atzīt, nožēlot, labot. Vajaga censties tā dzīvot, ka nesi svētību sev un citiem.

GRĀMATU APSKATS

Latvijas Universitātes Raksti, Teoloģijas fakultātes serija I 1.

Kā izcilus notikumus latviešu teoloģijas zinātnē jāatzīmē Teoloģijas fakultātes rakstu sērijas pirmā sējuma iznākšana. Pirmais sējums ietver: 1) L. Adamoviča rakstu „Senlatviešu pasaules ainava“, 2) J. Rezevska rakstu „Zum Stil der Vorgeschichten des Lukas Evangeliums“ un 3) E. Rumbas disertāciju „Baznīca un garīgais amats oikumeniski luteriskā uzskatā“. Še sniedzam recenzijas par diviem pirmiem rakstiem, bet par disertāciju recenziju sniegsim nākošā numurā.

Red.

L. Adamovičs — Senlatviešu pasaules ainava.

Rakstā, kā priekšvārdā teikts, apstrādāts viens temats pētījumos par senlatviešu pasaules uzskatu, kas izņemts no rakstu virknes, kur iztīrītas tautas dziesmas par debesīm un mītiskajām debesu būtnēm, debesu kāpnēm un debesu vedībām. Galvenie raksta avoti ir K. Barona Latvju dainas ar to papildinājumu, Latviešu folkloras krātuves izdotajām tautas dziesmām, J. Endzelīna un R. Kļausiņa rediģētās Latvju tautas dainas un P. Šmita Latviešu pasakas un teikas. Izmantodams šo krājumu materiālus, autors senlatviešu pasaules ainavu iztīrījis trijās galvenās raksta daļās: 1) debesu kalns un debesu dievību attiecības pret to, 2) saules koks, 3) pasaules trīs stāvi. Šīs daļas katra par sevi sadalītas vairākos apakšnodalījumos.

Pētījumu rezultats jau iezīmēts trešās daļas virsrakstā un formulēts raksta beigās: senlatvieši turējušies pie uzskata par trim stāviem pasaules ainavā — apakšā zeme, vidū zemē, augšā debesis (38. lpp.).

Gala rezultāta drošība ir atkarīga no tam, cik pareizi ir atrisināti iepriekšējie jautājumi par debesu kalnu un pasaules jūru, par Saules ceļu no austrumiem uz rietumiem un atceļu pretējā virzienā, par Saules koku un par Dievu debesis. Bet šie autors ir sastapies ar grūtībām, kuras nav izdevies pilnīgi pārvarēt.

Jautājumā par debess kalnu neskaidrs paliek ledus kalna priekšstats. Ja ledus kalns ir debesis, kā tad izskaidrojama viņa saspārdīšana jeb saskaldīšana, un kas ir jātnieks, kura kumeliņš ledus kalnu sadragā. Naturalistiskā izpratnē šie varētu domāt par Pērkonu un zibeni, bet šādu domu autors piezīmē (4. lpp.) noraida, palikdams izskaidrojumu parādā. Tāpat neskaidrs ir priekšstats par Saules un Mēness slēpšanos „aiz lieliem ledus kalniem“. Autors paskaidro, ka ledus kalns varot aizēnot sauli un mēnesi (4. lpp.), bet nesaka, kā tas pie debesīm būtu domājams. Autors gan nomana, ka šie līdznoteicēji ir citi motīvi, un norāda uz radniecību ar pasakām par princesi stikla jeb ledus kalnā, bet tuvāk šo radniecību nepaskaidro.

Jautājumā par saules gaitām neskaidrs paliek atceļš no rietumiem uz austrumiem. Autors jau iztirzājuma sākumā pieņem tezi, ka saules neredzamais nakts atceļš vedot pa pasaules jūru (6. lpp.) aiz pavāršga (38. lpp.). Šo tezi autors atbalsta ar virkni dziesmu, kas gan dzejiski tēlo saules rietu, bet gandrīz neko nepasaka par atceļu. Liekas, ka šis atceļš pašiem dziesmu dziedātājiem nav bijis skaidrs, kā pareizi konstatēts 10. lpp. Pamatā bez šaubām ir bijis kāds pasaules uzskats, bet kāds tas ir? Lai to noskaidrotu nevar ignorēt tradīciju materialus par „viņu sauli“, par šo „otro pasauli“, kur viss ir „tāpat kā šie augšā“ (sal. 32. lpp.). Sakarā ar to nav noraidāms, bet nopietni apsverams arī K. Strauberga uzskats par saules atceļu pa pasaules jūru pa zemes otro pusi (sal. 35. un 38. lpp.). Salīdzinot senlatviešu uzskatus ar citu āriešu tautu uskatiem, šinī jautājumā derētu ņemt vērā arī Indijā pazīstamo uzskatu, ka saule veic savu atceļu pa debesīm, piegriežoties zemei ar savu tumšo pusi. Uz to, šķiet ir daži norādījumi latviešu tautas dziesmās, piem., jau tur, kur runā par neredzamo sauli aiz ledus kalniem, vai saules atdusu debesis (31. lpp.).

Runājot par sauli, ir jānorobežo, cik tas iespējams, spīdekļis saule no Saules dieves. Dažās vietās tautas tradīciju materiāli to dara paši (sal. 27. lpp.), citur tas nav diezgan skaidri: Saules dievības priekšstata izveidošanos kā pie citām tautām, tā arī pie latviešiem ir traucējis spīdekļis saule. Mums nav nekādu drošu pamatu apgalvot ka dabas vērojumi un tēlojumi būtu vecāki par reliģisko apercepciju, tādēļ grūti nosakams, kuri priekšstati vecāki, kuri jaunāki un autora tendence likt pirmajā vietā dabisko bazi nav attaisnojama.

Šāda tendence saskatāma it sevišķi nodaļās par Saules koku. Tra-

dīcijas materiāli par šo, resp. arī par Debesu vai Pasaules koku tik dažādi, ka šo koku lokalizēt nemaz nav iespējams, un mītiskai domāšanai tas nemaz arī nav vajadzīgs. Kādā virzienā šī koka priekšstats būtu atrisināms, autors liek manīt, ņemdams dažas paraleles no citu tautu mitoloģijas un konstatēdams, ka šī koka prototips ir dzīvības koks (15. lpp.). Tomēr autors šinī virzienā neiet, bet, meklēdams dabisko bāzi, atrod, ka ierosmi mītiskā debesu koka motivam devis putnu ceļš (25. lpp.). Šāds secinājums nesaskan ar tradīcijas materiāliem. Uz šo materiālu pamata autors jau konstatējis, ka Saules koks lokalizējams rītos (18. lpp.) vai vakaros (23. lpp.), bet putnu ceļam taču pavisam cits virziens. Varētu būt, ka putnu ceļš uzskatīts par mītisko Daugavu (25. lpp.), bet saules ceļam ar to nevar būt nekādu sakaru. Jāatzīmē, ka mītiskā kokā būtība arī nav visur vienādi precizēta: 15. lpp. teikts: „senlatvieši pazīst tikai Debess koku, galvenā kārtā Saules koku“; 22. lpp. par Saules koku teikts: „tas ir Debess koks“; 34. lpp. par mītisko koku teikts: „te saskatāms lielā Pasaules koka atspulgojums“.

Vēl kļūmīgāka kā Saules koka jautājumā dabiskās bāzes meklēšana izrādās Dieva būtības noteikšanā. Nodaļas „Pasaules trīs stāvi“ sākumā (Dievs debesīs) autors raksta: „Dieva vārda pirmnozīme ir debesis un ar šo vārdu varēja apzīmēt tikai tādu būtni, kas bija ar debesīm saistīta. Senlatviešu Dievs, kaut gan uzņēmis sevī arī zemes kultūras kopēju, pirmtēvu, var būt tikai debesu iemītnieks. Kāpināta antropomorfizācija atvieglināja viņa debesu mītnes iztēli“. Še uz ātru roku izšķirti trīs svarīgi jautājumi: 1) senlatviešu Dieva dabiskā bāze ir debesis. 2) šī Dieva mītnē ir debesis, 3) pasaules augšējais jeb trešais stāvs ir debesis. Pamats visam tam ir tikai filologu prof. P. Šmita un prof. J. Endzelīna vārda nozīmes konstatējums. Šāds pamats reliģiju vēsturē ir par šauru. Indologs Sten Konow's aizrāda, ka vārda Dieva pirmatnējā nozīme var būt nevien „debesis“, bet arī „diena“ (Chantepie II 36). Galu galā nav tik svarīgs ne šī, ne tā vārda nozīme, bet gan reliģiskā apcepcepcija, kuru attiecībā uz Dievu mēģinājis noskaidrot R. Otto (Gottheit und Gottheiten der Arier, 36. lpp.). Jāņem vērā arī, ka „Dieva“ priekšstats dažādās āriešu tautās ir izveidojies dažādos virzienos. Viss tas būtu jāiegaumē, lai uz to tradīciju pamata, kas ir latviešiem, noskaidrotu senlatviešu Dieva priekšstatu un būtību. Kamēr tas nav izdarīts, nevar eliminēt no tradīciju materiāliem tos priekšstatus, kas nesaskan ar debess Dieva priekšstatu, kā to autors dara (28. sek. lpp.).

Ir saprotams, ka vārda Dievs iztulkošana debesu nozīmē nav pietiekams pamats, lai pasaulei uzceltu trešo stāvu. Bet ir citi materiāli, kas to apliecina, tādēļ autora atzinums, ka senlatvieši „turējušies pie uzskata par trim stāviem pasaules ainavā“, uzskatāms par pareizu. Tomēr ir arī tradīciju materiāli, kas par šo trešo stāvu nekā nezina. Uz tiem atbalstas K. Straubergs un daži citi autori savos pētījumos, konstatēdami senlatviešu pasaules ainavā tikai divus stāvus. L. Adamovičs šo uzskatu neatzīst (sal. 35. lpp., 38. lpp. u. c.). Bet tas nav arī vienkārši noliekams

pie malas. Patiesība, šķiet, ir tā, ka par vienu viengabalainu senlatviešu pasaules ainavu nemaz nevar runāt. Mūsu mītu fragmenti ir pretrunīgi, kas konstatēts arī rakstā vairākās vietās. Pretrunas galvenais iemesls acīm redzot ir tas, ka šie fragmenti pieder dažādiem laikiem. Pasaules uzskatu maiņa laiku gaitā ir arī viegli saprotama atkarībā gan no dzīves vietas maiņas, gan no attīstības stāvokļa, gan no svešas ietekmes. Visas pazīmes rāda, ka senlatviešu divu stāvu pasaules ainava ir vecāka par triju stāvu ainavu. Tā arī nevarēs pievienoties autora uzskatam, ka kristīgā baznīca atradusi pie latviešiem priekšā pēc būtības jau to pašu pasaules uzskatu, kas viņā jau iesakņojies. Turpretim par triju stāvu ainavas nostiprināšanos kristīgās reliģijas ietekmē gan nevarēs šaubīties.

Neraugoties uz augšā minētajiem iebildumiem, prof. L. Adamoviča raksts atzīstams par vērtīgu zinātnisku darbu. Tradīciju materiāli rūpīgi savākti un lietpratīgi apstrādāti. Par nopelni uzskatams arī mēģinājums zīmēt senlatviešu pasaules izpratni viņas totalitatē. Tādā nozīmē, kaut arī senlatviešu pasaules ainavas jautājums nav vēl galīgi atrisināts, darbs ir vērtīgs ieguvums mūsu senatnes pētīšanā.

Prof. E. Zicāns.

J. Rezevskis (Resewski) — *Zum Stil der Vorgeschichten des Lukaskas Evangeliums.*

Šinī nelielajā, bet koncentrētā formā uzrakstītā darbā profesors. J. Rezevskis mūs iepazīstina ar savu studiju rezultātiem par Lūkas evaņģēlija 1. un 2. nodaļas — Jāņa Kristītāja un Jēzus dzimšanas un bērnības stāstu, — stila problēmām. Patiesībā gan autoram stila pētīšana ir tikai līdzeklis, lai tuvāk piekļūtu jautājumam par minēto stāstu avotiem un — tā gribētos secināt — arī par viņu vecumu un eventualo vēsturisko vērtību. Kas drusku pazīst J. Rezevska pēdējo gadu desmitu zinātnisko darbību, būs novērojis, ka viņš pieder pie tiem zinātniekiem, kas ar lielu apzinību un iedziļināšanos nodarbojas ar evaņģēliju un citu J. D. rakstu valodas problēmām, uzskatot valodas studijas par drošāko pamatu literāriem un teoloģiskiem spriedumiem. Attiecībā uz evaņģēlijiem valodas studijas starp citu sevī ietver interesanto jautājumu par atsevišķu evaņģēliju daļu un izteicienu aramejisko vai ebrejisko pirmveidu.

Šinī gadījumā Rezevskis sava pētījuma rezultātā, analizēdams daudz un dažādus uzskatus, kas par šo jautājumu izvirzījušies pēdējā laikā vācu un angļu teoloģiskajā literatūrā, noraida visupirms diezgan plaši izplatīto Harnaka (un radniecīgo Dalmaņa) uzskatu, ka Lūkas pirmstāstu valodu un stilu būtu veidojis pats evaņģēlists, pielāgodamies svinīgajam Septuagintas psalmu stilam. Šo savu noraidošo spriedumu R. starp citu balsta uz novērojumiem par „bībeles stila“ ietekmi latv. literatūrā. Tāda nekad neesot domājama kā tīšas imitācijas rezultāts, bet ka vienīgi tādos gadījumos, kad kāds autors pilnīgi neapzinīgi nokļuvis zem šīs valodas iespaida. Pavisam citādi tas turpretim esot, ja autors izlieto rakstītus

avotus. Šo pēdējo iespēju tad nu arī R. uzskata par labāko Lūk. 1. un 2. nod. stila problēmas atrisinājumu, pieņemams, ka šie avoti bijuši rakstīti nevis aramiešu, bet ebreju valodā.

Pilnīgi pievienojoties Rezevska uzskatiem, ka Lūkas pirmstāstu valodu grūti iedomāties kā vairāk vai mazāk apzinātu V. D. valodas imitāciju, tomēr gribētos jautāt, vai tāda negrieķiska izteiksmes veida izpausme nav domājama arī bez noteiktiem rakstītiem avotiem. Oralo tradīcijas formu pētniecība taču rāda, ka evaņģeliju izcelšanās laikā arī atsevišķas tradīcijas vienības: izteicieni, liturģiski veidojumi, himnas, stāsti iedami no mutes mutē apbrīnojami sīksti saglabāja savu pirmatnējo kalamu, mainīdamies vienīgi sīkumos. Vai mēs neklūdamies, iedomādamies evaņģeliju sarakstītāju, lietotam metodes, kas pārāk līdzīgas mūsdienu vēsturnieku darbam, kas balstas vai vienīgi uz rakstītiem dokumentiem? Bet varbūt R-a spriedumu šinī gadījumā ir noteicis Lūk. 1, 1—4 teiktais. Beidzot no savas puses gribu aizrādīt, ka lasītāji būtu bijuši pateicīgi, ja autors tos pa savu atziņu ceļu būtu vedis vēl mazliet tālāk, aprādīdams, piemēram, kādās aprindās, pēc viņa domām, sarakstīti un apgrozījušies viņa postulētie ebreju valodā sarakstītie avoti. Arī dažu izteicienu, kas interesē katru kristīgu teologu un draudzes locekli, piem., Lūk. 2, 14 (gloria Deo in excelsis) analīze būtu bijusi ļoti interesanta; kā zināms, daži pētnieki (piem., Gresmans Klostermana komentārā) mēģinājuši rekonstruēt šīs slavas dziesmas aramiešu pirmformu, izvirzīdami sakarā ar to tālāk ejošus secinājumus, kamēr citi (piem., J. Jeremiass) atkal iet citus ceļus. Bet cerēsim, ka par šiem un tamlīdzīgiem jautājumiem cietimamais autors vēl turpmāk kādreiz izteiksies.

Prof. K. Kundziņš.

Roberts Šterns — Laba, gudra, skaista dzīve. A. Gulbja apgāds. 186 lp.

Šinī grāmatā autors sakopo savus „domu ciklus, aforismus un paradoksus“ un tos ievada ar šādiem vārdiem: „Neposies uz tālām zemēm — tur ceļus varonārdarbus darīt, bet noaun savas kājas — šī zeme, kur tu stāvi — svēta. Un nesēro pēc sensenajiem zelta laikiem — šis laiks, kad dzīvojam, ir vienīgais, kas mums var būt zelta laiks. Un neraudi ar Ādamu pēc pazaudētās Paradīzes — mums Paradīze var būt Paradīze tikai Latvijā.“ Trīsdesmit vienā nodaļā autors iedala savus domu graudus — aforismus un domu ciklus, no kuriem gan daži ir mākslīgi konstruēti, neizdevies. Lielāko tiesu autors izteic vērtīgas atziņas, raksturīgus spriedumus un pārdomātus padomus.

Autoram „kultura ir pati dzīve — laba, gudra, skaista dzīve“ (10.), pie kam tās mēraukla ir sirdsapziņa, tikumiskā-religiskā, loģiskā un estētiskā sirdsapziņa (12). Viņš ir cīnītājs par krietnu, pilnvērtīgu kulturu, un tādēļ viņš acina turēt svētu un latvisku sirdsapziņu (16). Viņš sludina vienkāršību, jo „labi dzīvot, gudri dzīvot, daiļi dzīvot — vispirms nozīmē: vienkārši dzīvot“ (23).

Kulturas problemu izdomā autors aiziet atpakaļ uz pagātņi, atzīdams, ka cilvēks ir „savu priekšteču dzīves un savas īsās pagātnes rezultāts“ (37.). Viņš pat sirdsapziņas balsi uzskata par labo senču balsi (38.). Tā domājot, autors nav sapratis tomēr sirdsapziņas būtiskos dziļumus. Še pietrūkst viņam istā filozofiskā skatījuma; tāpat kā arī domu graudos: „domāt — nozīmē: runāt ar savu pagātņi; dziļi domāt — nozīmē: runāt ar saviem senčiem“ (39.).

Autors īpaši izceļ personības kulturas nozīmi (VII nodaļa), kas neved uz vienlīdzību, bet uz parākumu (88.) un pareizi raksturo „daudz dvēseļu cilvēka“ esamību un tā negatīvo nozīmi tautas vienības tapšanā un uzturēšanā. Daudz dvēseļu cilvēks ir stabilas dzīves traucētājs, satricinātājs, kropļotājs (59.). Asu un patiesu novērtējumu autora acīs atrod „dzīves steiga“ („mūsdienų cilvēks neelpo, bet elso“ — 63.). Vairāk autors iztirzā naida, mīlestības un brīvības situācijas cilvēku dzīvē. Par mīlestību autors izteic asprātīgas domas (piem. 74.), tomēr īstu skaidrību neiegūtam vēl par tuvākā un tālākā mīlestības jēdzieniem. Nesaprotama paliek noslēgumu doma: „Tuvākmīlestības princips ir visa Universuma uzbūves pamatprincips. Tādēļ uzstādot tuvākmīlestības vietā vienlīdzības principu vai pat mīlestību uz tālāko, cilvēce uzsāk nelietīgu cīņu nevien pret dabu, bet arī pret Universumu un tanī realizēto Augstāko saprātu“ (79.).

Ne ar mazu interesi lasami domu gaudi par darbu un algu, rekordi un spekulāciju, garu un mašīnu, progresu un regresu, pārprasto demokrātiju, gudrību un izglītību, meliem un glaimiem, mākslu runāt patiesību, dzīvi starp ļaudīm, sievieti un mīlestību, laimi un ilgām, mākslu un māksliniekiem. Viena nodaļa veltīta arī ticībai un tikumībai, kurā autors augstā novērtē šīs vērtības. Te īpaši atrodami daži vērtīgi un īpatni domu gaudi, kā, piem., „Kas Dievu redzējis, tam jāmirst — Tikai viens Dievs ir tāds. Visi citi — paši mirst, kad viņus labi apskata,“ vai arī: „Kur grēku piedošana, tur nav sastingušas morales,“ vai arī „Nav lielākas netikumības, kā visur bāzt savu tikumību“ (128. sek.).

Autora etisko — reliģisko domāšanu spilgti raksturo šādi divi atzinumi: „Sajūsmā dziedāt lūgšanas nav smādējama lieta, bet tas nav tik grūti un nav arī tik svarīgi kā ikdienībā dzīvot patiesības gaismā un būt labam pret savu tuvāko“ (18.) un „Taisnais Dievs svētī tikai pašuzpurēšanos. Visi citi upuri ir drīzāk meli un Dieva zaimošana“ (101.).

Autora domu cikli grib rādīt ceļu uz labu, gudru, skaistu dzīvi. Tie raīsa pārdomas un, varbūt, arī apņemšanos dzīvot pilnvērtīgu dzīvi. Afārismi un paradoksi, kuriem gan ne visiem ir pienācīgā forma, bagāti izlietojami praktiskā darbā (skolā un citur).

Alb. Freijs.

R. Tagore — **Filozofiski apcerējumi.** Rich. Rudziša tulkojums no angļu valodas un K. Egles piezīmes un paskaidrojumi. Izdevis A. Gulbja apgāds. 260 lap.

Še uzņemta pirmā vietā Tagores grāmata Sādhana, kurā autors

„Ioti koncentrētā veidā sapēmis vienkop visas tās domas, ko viņš par pasaules būtību un dzīves jēgu izteicis saviem skolniekiem priekšnesumos un pārrunās... tāpat popularās apcerēs, kas iespiestas bengāļu periodikā“ (255.). Tagore domā, ka šinīs apcerējumos rietumu lasītājs „radīs iespēju tuvāk saskarties ar senās Indijas garu, kāds tas atklājas mūsu svētajos rakstos un izpaužas šīs dienas dzīvē“ (11.). Sādhanas atsevišķos apcerējumos Tagore pieskaras individualitātes problemai, sakarā ar pasaules visumu, tad dvēseles apziņas, ļaunuma un sava „es“ problemai, un runā par piepildīšanu mīlestībā, darbībā un daiļumā. Par šīm problemām runādams, viņš izklāsta Upanišadu un Bhagavad Gītas gudrību, dažkārt arī pieskārdamies Kristus mācībai (piem., 23.). Šiem apcerējumiem piemīt lielā mērā reliģisks filozofisks raksturs, un tādēļ šī grāmata ieteicama visiem, kas grib iepazīties un kam jāiepazīstas (piem., teoloģijas studentiem) ar indiešu reliģiski filozofiskiem uzskatiem. Telpu trūkums mums šeit neatļauj tuvāk pie tiem pakavēties, kaut arī tie dod lielu ierosmi pārdomām (piem. par apziņas ieaugšanu visumā — 27. sek., Dieva atklāsmi dvēseles apziņā — 43. lp., piepildīšanu mīlestībā — 98. sek. u. t. t.) — Ar lielu interesi ir lasāms apcerējums „Kas ir māksla?“, kurā viņš dod mākslai reliģisku pamatojumu. Tanī starp citu atrodam šo zīmīgo vērtējumu: „Indijā mūsu literatūra lielāko tiesu ir reliģiska, jo Dievs mums ir tuvs, nevis tāls Dievs...“ (158.). — Dīvos tālākos apcerējumos Tagore pieskaras personības pasaulei un domai par sievieti. Arī te viņš izteic daudz vērtīgu atziņu (piem., mājas pasaule ir Dieva dāvinājums sievietei — 202.). — No grāmatas „Domas“ pārtulkotas 70 domu virknes, kuras nav aizmirstamas arī kristīgiem, piem. 213. lapp. viņš saka: „Jo mēs patiesi tuvojamies Dievam, kad mēs nākam pie viņa ar saviem sirds ziedojumiem, bet ne ar savām vajadzībām,“ 216. lp.: „vienīgi mīlestība ir patiesa brīvība“, 222. lp.: „dzīves patiesā jēga ir dzīvošanā pāri dzīvei, mūžīgā sevis pāraugšana“, 232 lp.: „lielas ciešanas ved mūs pie gudrības...“, 235 lp.: „Sektantisms ir izdzimis pasaulīguma veids zem reliģijas maskas.“ Mēs nemaz nespējam šeit uzrādīt visu Tagores atziņu bagātību un dziļumu. Izlasījuši šo grāmatu, mums jāatzīst, ka garīgā ziņā esam bagātāki kļuvuši, ka esam lasījuši gudra vīra domas, pie kurām svētīgi kavēties. Tā ieņem redzamu vietu mūsu tulkotā reliģijas filozofiskā literatūrā.

Jāatzīmē, ka A. Gulbja apgāds (īpašnieks A. Mālitis) aizvien vēl turpina izdot jaunus izdevumus Tagores literāriskos darbus. Pēdējā laikā izdots Tagores ievērojamais romāns „Gora“ (556 lp.).

Alb. Freijs.

Īss pārskats par jauniznākusām grāmatām.

Baznīcas Virsvaldes izdevumā:

1. **Kristus krusta svētība.** Rakstu avota 4. num.; 32 lpp. Šinī grāmatiņā uzņemti mācītāju E. Berga, A. Siļķes, A. Voitekusa, E. Rumbas un J. Teriņa evaņģelizācijas sprediķi par tematiem: Kristus krusts cilvēku dzīvē, Kristus krusts un bēdu nomāktais, Kristus krusts un cīnītājs, Kri-

stus krustu nicinātāji, Kristus krusts un mirējs. Māc. A. Silke vēl atkārti aizmirsto Šopenhauera teoriju, ka pasaulē ir daudz vairāk bēdu kā prieka (7.). Vai tā īsti iznāk dievbērna vērtējumā?

2. Milda Priedulaja — **Vecāku un bērnu mīlestība**. Rakstu avota 5. num.; 16 lpp. Tā ir laba grāmatīņa uz ģimenes dienu, kurā autore pieskaras daudziem svarīgiem jautājumiem, kas skar ģimenes dzīvi.

Valtera un Rapas izdevumā:

1. Prof. T. Cēlms — **Patiesība un šķitums**. Rec. nāk. numurā.
2. Kārlis Jēkabsons — **Lirika**. Izmeklētas dzejas. Pirmais sējums. 400 lpp. Šī pirmā sējuma lirikas tematika aptver dvēseli, mīlestību, dabu, dzimteni. Lirikas cienītāji priecāsies par šo grāmatu.
3. Perla Baka — **Lepnā sirds**. No angļu valodas tulkojusi A. Kalniņa. 360 lpp. Šis Nobela premijas laureates romāns ietver pamatdomu, ka sievietei nepietiek ar darbu un mīlestību, jo tās būtību izteic bērni, un ka arī liela māksliniece var būt laba māte.

A. Gulbja izdevumā:

1. Andrejs Eglītis — **Zelta valodze**. Dzejoļi. 192 lpp. Šī dzejoļu grāmata labi noder reliģijas psiholoģiskām studijām, jo viena trešdaļa dzejoļu (51 no 150) min vārdu Dievs (kopskaitā vārds Dievs ir minēts 95 reizes) un bez tam daudzi dzejoļi operē ar dievišķīgā, Radītāja, ticības, mūžības, atpestīšanas un citiem reliģiskiem jēdzieniem. Un tomēr šinīs dzejoļos maz īstās reliģiozitātes. Zīmīgi saka Ed. Virza: „Par ātru viņš nonācis dievu salonā, nemaz neuzkavējies priekšistabā. Ja viņš jau tagad dzer ar Dievu kopā rasu no puķes zieda, tad vairs tālāk nav kur iet“ (Br. Zeme, 1939., 76. num.). Grāmata izvirza problēmu: kā izskaidrojama reliģisku jēdzienu biežā lietošana bez to pamatošanas paša reliģiskā pieredzē.

2. Jānis Andrupis — **Vilis Olavs**. Jaunības apcirkņu 32. num.; 80 lpp. Mēs pazīstam jau Līgotņu Jēkaba un J. Akmeņa sarakstītas V. Olava biogrāfijas. Šī grāmata par V. Olava dzīvi un darbiem nostāda mūsu priekšā lielu nacionalistu un iezīmīgi stipru personību, kas var noderēt par cēlu priekšzīmi jaunatnei. Grāmatā daudzas lapas puses slēpj varenu ietekmi un tādēļ tā būtu dodama rokās katram jauniešim. V. Olava personība atradusi grāmatā labu zīmējumu un viņa darbi patiesu novērtējumu.

Grāmatu draugs izdevumā:

1. Gunnars Gunnarsons — **Borgu dzimta**. No dāņu valodas tulkojusi Lizete Skalbe. Romāns. 386 lpp. Šī romāna esence izteicama divos reliģiskos etiskos jēdzienos: cilvēku krišana jaunumā un atgriešanās, jaunuma izpirkšana. Šī romāna degpunktā stāv Borgu dzimtas viens loceklis — mācītājs, kam viņa jaunā nodarība spiež sacīt: „Es, Kungs, gribu meklēt tevi un tavu mieru“ (212.). Romānā trešā daļa tad nu rāda šī mācītāja iekšējo dvēseles cīņu, viņa atgriešanas ceļu, kamēr viņš atrod

mieru Dievā. Še atrodami daudzi dziļu reliģisku pārdzīvojumu attēlojumi, ar ko sakarā izteikti arī reliģiskie spriedumi (piem., 161.—163., 205., 212., 300. u. c. lpp.). Romāns izmantojams reliģijas psiholoģiskām studijām un saista tādu lasītāju uzmanību, kam ir ievirze reliģiskā etiska sferā.

Autora izdevumā:

Haralds Biezais — Dzīvības un mīlestības sinteze kristīgajā humanitātē. Disertācija. 168 lpp. Rec. iespiedīsim pēc disertācijas aizstāvēšanas. Br. J.

Ārzemju grāmatas.

Der Katholizismus. Sein Stirb und Werde. Von katholischen Theologen und Laien. Hrsg. v. G. Mensching. Leipzig 1937. 247. lp.

Reform-Katholizismus? Eine Antwort auf das Buch: Der Katholizismus. Sein Stirb und Werde. Von B. Bartman u. a. Paderborn 1938. 116. lp.

Šķietami viengabalainajā katoļu baznīcā laiku pa laikam paceļas balsis, kas izsaka neapmierinātību ar baznīcas mācību vai iekārtu. Šādas balsis atskan arī grāmatā „Der Katholizismus. Sein Stirb und Werde“.

Grāmata sacēlusi lielu ievēribu tūlīt pēc savas parādīšanās kā protestantu, tā katoļu aprindās. Grāmatas īpatnība tā, ka tās autoru vārdi mums paliek apslēpti. Priekšvārdā autori saka, ka tie nemin savus vārdus tādēļ, lai grāmatas lasītāji, īpaši katoļi, varētu sekot grāmatas domīgai tīri lietišķi, nekādu personīgu simpatiju vai antipatiju nekavēti. Autori atteikušies no baznīcas „imprimatur“, lai nebūtu jāsvītro viss tas, kas grāmatā svarīgs. Bija paredzēts, ka grāmatu izdos Rud. Otto, bet pēc viņa nāves izdošanu uzticēja Otto skolniekam G. Menšingam.

Autoru mērķis: rādīt šaubīgajiem ticības brāļiem, ka lielajā katoļu katedralē tie var celt savu kapellu, kur priekā un brīvībā kalpot Dievam; sniegt roku evaņģeliskajiem kristiešiem un rādīt, ka tas, kas šķir protestantu un katoļi, ir tikai cilvēku darbs.

Autori saskata katolicismā iekšēju krīzi: radusies plaisa starp katolisko apziņu, kas palikusi stāvam uz viduslaiku pakāpes, un moderno kritisko apziņu. Šīs krīzes pārvarēšana ir katolicisma dzīvības jautājums. Te ir tikai viens ceļš: nopietna, zinātniski padziļināta katolicisma mūžīgo vērtību apzināšanās. Jāšķir kodols no čaulas, mūžīgās vērtības jāatbrīvo no laicīgiem, iznīcīgiem elementiem. Katolicismā daudz kam jāmirst un jātop no jauna, lai tas kristīgajā un nekristīgajā pasaulē varētu izpildīt savu misiju. Ja baznīca formas, kas veidojušās laiku gaitā, uzskatīs par absolūtām tad tā savu lielo uzdevumu nevarēs izpildīt.

Tad nu autori norāda, kam katolicismā būtu jāmirst, kas jānoplēš un kas jāceļ noārdītā vietā.

Pirmais uzbrukums vēršas pret katoliskās mācības sistēmas filo-

zofiskajiem pamatiem (42.—52. lp.). Aristoteliski tomistisko filozofiju katoļu baznīca uzskata gandrīz vai par vienīgo katolisko filozofiju, un daudzi domā, ka tas, kas tai tuvojas ar zinātnisku kritiku, nevar būt katolis. Šai filozofijai ir intelektualistisks un deistisks raksturs. Tā ir kosmoloģiska un neizprot gara dzīves īpatnējo strukturu, tādēļ ar tās palīdzību nevar celt kristīgo pasaules uzskatu. Ir laiks atzīt, ka reliģijai un filozofijai ir katrai sava sfera. Reliģiskajai atziņai nav vajadzīgi filozofiski pamatojumi, tai pašai sava likumība un īpatnība. Ticība ir sirds un ne intelekta lieta, reliģija ir dzīve, ne teorija.

Nepareizi ir arī katoliskās mācības sistēmas vēsturiskie pamati (52.—60. lp.). Modernā bībeles kritika mums parādījusi vēsturisko Jēzu, kas stipri atšķiras no scholastiski dogmatiskā Kristus. Jēzus bērņības un augšāmcelšanās stāsti nav izprotami intelektuali, tajos nav jāmeklē pārdabiski brīnumi. Kāda stāsta reliģiskā vērtība ir neatkarīga no tā satura vēsturiskuma. Ticība uz Kristus augšāmcelšanos nav atkarīga no viņa miesas likteņa. Jēzus nav dibinājis ne baznīcu, ne pāvesta amatu.

Tālāk norādīts, ka pastāv plaša starp katolisko doktrīnu un mūsu laiku cilvēka filozofisko, reliģisko un etisko apziņu (69.—80. lp.). Scholastiski dogmatiskie priekšstati par Dievu ir antropomorfi. Piedauzīga ir juridiskā satisfakcijas teorija, fiziskā žēlastības uztvere, maģiskā sakramentu izpratne. Prasīta cilvēka tikumiskās autonomijas, sirdsapziņas brīvības atzīšana.

Tad seko katoļu teoloģiskās zinātnes kritika (80.—89. lp.). Katoļu teoloģija grib būt zinātne. Bet kur nav brīvības, tur nevar būt zinātne. Dogmatī un scholastiskā filozofija katoļu teologam ir neaizskarami. Bībeles pētniecību visos sīkumos nosaka Vatikana bībeles komisija. Arī baznīcas vēsturē ir daudzi jautājumi, no kuru apskatīšanas jāizvairās, lai nenokļūtu indekā. Dzīva patiesības meklēšana nav iespējama. Pie tam baznīca ieaudzina katoļiem apziņu, ka tie ir „beati possidentes“, kam patiesība vairs nav jāmeklē, turpretī visi pārējie to gan meklē, bet nekad neatradīs.

Pirmās daļas beigās autori jautā: vai katolicismam jāiet bojā? (89.—93. lp.). Ciktāl baznīcā ir Kristus gars, tiktāl tā ir mūžīga. Bet tās miesa — gadsimtu laikā radušās formas — var iet bojā. Reliģija mirst tur, kur ārišķības un formas nomāc vienkāršo, dzīvo saturu. Un šādi simptomi izpaužas tagadnes katolicismā. Reliģija tur kļuvusi par institūciju, kas cenšas iegūt panākumus arī politikā. Jezuiti kultivē sekundāro reliģiozitatī, un baznīca netoleranti apspiež katru jaunu ideju, atstumdama tos, kas grib katolicismu atdzīvināt un tuvināt modernajai kultūrai.

Grāmatas otrā daļā (97.—242. lp.) autori rāda, kādai katoļu baznīcai būtu jātop.

Vispirms tie izsaka savus uzskatus par protestantismu. Protestantisma nozīme ir tā, ka tas uzstājas pret reliģijas pārmiesošanu, pret relatīvā absolutizēšanu. Vērtības, ko sludina katolicisms, un vērtības, ko uzsver protestantisms, jāapvieno un jāsamierina sintezē. Tomēr nevar noliegt, ka Lutera redukcija protestantisko kristietību padarījusi tukšāku un

nabagāku, jo vidusmēra cilvēkam dievišķais jātuvina redzami un tverami, viņam vajadzīgi kruķi un tilti ceļā uz Dievu. Tos atmezdams, protestantisms daudziem šo ceļu padarījis neiespējamu.

Arī nekristīgajās reliģijās atzīstami istas atklāsmes stari, lai gan tam, kas Kristus redz atklājamies Dievu, kristietība ir absolutā reliģija. Visa reliģiju vēsture ir lēna cilvēces virzīšanās uz Kristus, lai reiz visi būtu viens. Reliģiju šķirošana dabīgās un pārdabīgās atmetama. Starp biblisko un nebiblisko atklāsmi nav starpības.

Autori neatzīst nedogmatisku kristietību. Bet dogmatos jāprot⁶ izšķirt vairāki slāņi. Dogmats dzimis no reliģiskās pieredzes; reliģisko pārdzīvojumu te mēģina izteikt intelektuali. Dogmatu formulējums laiku gaitā var mainīties, tomēr tie ir vajadzīgi, jo starp reliģiju un dogmatu pastāv būtisks sakars, un dogmati ir tie, kas dod kristietībai intelektuālu skaidrību un pasargā to no juceklīguma. Aiz tiem stāv mūžīgas vērtības.

Šādas mūžīgas vērtības ir gan trinitates dogmatā, kas sarga Dieva būtības noslēpumainību, gan Kristus dievišķības dogmatā, kas izsaka, ka visa Kristus būtība sakņojas Tēvā. Nav jāatmet arī dogmats par iedzimto grēku. Iedzimtais grēks sakņojas cilvēka metafiziskajā strukturā, spējā izšķirties par vai pret Dievu. Cilvēka tendence pretoties Dievam ir vairāk nekā tikai individuāla krišana. Paturams arī brīnuma jēdziens. Bet brīnums nav dabas likumības atcelšana; tas ir reliģiska, nevis bioloģiska vai kosmoloģiska ideja, ticības, ne dabaszinātniska realitāte. Brīnumā notiek Dieva satikšanās ar ticīgo dvēseli. Eucharistijas izpratnē nevajadzētu saistīt ticīgos pie vienas noteiktas teorijas, bet vecās baznīcas garā dažādības paciest tikmēr, kamēr tās neaizskar misteriju un tās nozīmi. Transsubstanciācijas mācība katrā ziņā stāv ļoti tālu no pirmkristīgās vakardiena uztveres.

Beidzot autori piegriežas prasībām, ko katoļu baznīcai uzstāda jaunais laikmets (197.—235. lp.). Baznīcai stiprāk jāsakņojas tautā. Tā kā kristīgā reliģija nav internacionāla, bet pārnacionāla, tad tā nerunā pretī tautībai. Tautība sasniedz savu pilnību tikai, pateicoties kristīgajai reliģijai, kurā tautas instinktiem jāšķīstās. Katra kristīga tauta ir loceklis Kristus miesā, katrai uzticēts savs uzdevums, un cilvēces vēstures jēgu realizēt var tikai visas tautas kopā.

Baznīcas konkrētie reformu uzdevumi ir šādi. Liturģijā jālieto mātes valoda, mišas laikā jāievie draudzes dziedāšana, jārada tautas bibeles, jāizmanto tautas reliģiskās parašas. Katoļu lajam jāatdod viņa patstāvība, tas nedrīkst ilgāk palikt priesteru aizbildniecībā. Lajam pašam jāuzņemas atbildīgais kristiešu darbs pasaulē, pašam jāizšķiras politiskos, saimnieciskos un etiskos jautājumos. Mīlestības gars vieno priesteri un laju, tikai abi kopā tie sastāda Kristus mistisko miesu. Prasīta arī celibāta reforma. Celibāts ir ideāla prasība, ko var uzstādīt dažiem izredzētiem, bet tas nedrīkst būt likums visiem, kas katoļu baznīcā uzņemas priesteru amatu.

Grāmatas pēdējā nodaļa (236.—242. lp.) saucas „Credo ecclesiam“ un pauž dziļu mīlestību uz katoļu baznīcu. Autori grib palikt baznīcā, jo atzīst, ka pie reliģijas pieder nevien evaņģēlijs, bet arī baznīca, nevien pār-

dzīvojums, bet arī forma. Baznīca ir viņu reliģiskā dzimtene, viņu māte, kas ievadījusi viņus reliģijas brīnumzemē. Baznīcā viņiem izpildams zināms uzdevums: viņi grib karot par garu un pret burtu, par brīvību un pret bauslību. Katolis ir tas, kam katoliska ticība. Bet tā autoriem nav identiska ar zināmām mācībām un formulām. Katoliskā ticība ir katolicisma vērtību atzīšana, un šīs vērtības ir dziļākas par racionalām mācībām. Tādēļ autori domā, ka tiem ir tiesība saukties par katoļiem un palikt baznīcā. Tie grib meklēt protestantiskā un katoliskā gara sintezi, kas ir iespējama, lai gan protestantiskās un katoļu baznīcas unija ir utopijs. Evaņģēlijs ir tā vieta, kur šķirtie brāļi var satikties un sniegt viens otram roku.

1938. g. 19. janvarī katoļu baznīca uzņēma Menšinga izdoto grāmatu aizliegto grāmatu sarakstā. Bet tā kā grāmata bija jau pārāk izplatīta, tad bija vēlama vēl cita atbilde. Tāda ir grāmata „Reform-Katolicismus?“ Septiņu autoru raksti, kas ietilpst šai grāmatā, vispirms parādījās katoļu žurnālā „Theologie un Glaube“, bet pēc tam iznāca atsevišķā grāmatā, kas četru nedēļu laikā piedzīvoja divus izdevumus.

B. Bartmans (Bartmann „Dogmatische Fragen“, 7.—26. lp.) pārmet anonimajiem autoriem saprāta nicināšanu un kritizē viņu uzskatus par atklāsmes būtību, Kristus dievišķību, žēlastību, elli, sakramentiem u. c. Ja kādam nepatīk Akvīnas Toma filozofija, tad neviens tam neliedz piegriezties mistikai, iet Bonaventuras un Ekeharta ceļu.

K. Pīpers (Pieper „Neutestamentliche Fragen“, 26.—44. lp.) saka, ka anonīmie autori nākot ar bībeles kritiku, kas savu laiku jau pārdzīvojusi, kā to atzinuši arī daudzi protestantiski teologi, piem., Šnīvinds (Schniewind). Jēzus persona esot izprasta vienpusīgi racionāli. Pīpers noraida Jēzus eschatoloģisko apziņu un mēģina pierādīt, ka Jēzus dibinājis baznīcu un pāvesta amatu.

J. Brinktrine („Fundamentaltheologische Fragen“, 44.—58. lp.) cenšas pārliecināt lasītājus, ka katoliskā teoloģija tomēr ir zinātne. Teologam jāiziet no ticības patiesībām, kuru priekšā to nostāda baznīca. No tām viņam jāizstrādā sistema, jāsaskāņo atsevišķie „articuli fidei“. Ticības apgaismotais saprāts no atklāsmes patiesībām ceļ zinātne-teoloģiju, tomēr šīs zinātnes principi ir prātam nepieejami, jo nāk no atklāsmes. Baznīca nekad necietīs bībeles vai vēstures pētniecībā domas, kas nesaskanēs ar atklāsmi. Ārpus bībeles reliģijas Dievs nav atklājies; atklāsmes kriterijs ir brīnumi. Ticība nav šķirama no zināšanas; ir nepareizi apgalvot, ka reliģijā primārais ir pārdzīvojums. Ka Dievs eksistē, ka viņš atklājies Kristū, ka Kristus dibinājis baznīcu — tās ir intelektuālas atziņas, bez kurām nevar būt ticība.

Arī P. Simsons („Das Verhältnis von Religion und Philosophie“, 59.—75. lp.) atrod, ka anonīmie autori gājuši par tālu, uzsverot reliģijas patstāvību. Reliģisko patiesību strukturai jālīdzinās filozofisko patiesību strukturai. Racionalā atziņa, kas ir pirms ticības, nemaz nekonkurē ar ticīgā cilvēka reliģiskajiem pārdzīvojumiem. Dievs ir metafizikas īstā problēma, un filozofija vienmēr meklēs racionalus pierādījumus Dieva eksistencei.

F. Riše (Rüschē „Aristotelisch-thomistische Philosophie und christliche Theologie“, 76.—91. lp.) aizstāv Akvīnas Toma filozofiju. Nevar teikt, ka Toms nepazītu gara dzīves strukturu, un lieki viņam pārmest intelektualismu, jo intelektu Toms saprot plašāk nekā mūsdienu filozofi un atzīst arī intuīciju. Saprotams, Toms nepazīst subjektīvo jūtu reliģiju, bet tā arī ir tikai jauno laiku produkts. Ja Jēzus sevi sauca par Dieva dēlu un runāja par grēku un pestīšanu, tad tās bija objektīvas patiesības. Patiesība aug, un Toms nebūt neiedomājās, ka atradis visu patiesību. Viņa sistemu ļoti labi var papildināt ar jaunām idejām.

V. Moks (W. Moock „Bedeutet die Neuzeit Überwindung des mittelalterlichen Denkens?“, 91.—101. lp.) saka, ka jaunie laiki nav pārspējuši viduslaiku domas un uzskatus. Nesēn gan vēl fizikā valdīja demokritisms, kur izgāja ne no veselā, bet no daļas. Šāda vienpusīga dabas uztvere stāvēja tālu no viduslaiku universalās domāšanas. Bet tagad top pilnīgi jauna pasaules aina. Kvantu teorija stāv pilnīgā pretstatā pagājušai jaunlaiku fizikai. Bioloģija atmetusi mēģinājumus izprast dzīvību mechanistiski. Atkal zeļ aristoteliski un platoniski termini — akts, potence, forma, matērija, entelehija. Bez ticēšanas te vairs nevar iztikt. Tāpat arī nevar attēlot ticību bez fizikas un metafizikas. Pašlaik top jauna ideju un jēdzienu pasaule, kas cenšas pēc sintezes, un tāpēc savos pamatjēdzienos tuvojas viduslaiku uzskatiem. Bet tā kā jaunie jēdzieni vēl nav kanoniski formulēti, kā tas bija viduslaikos, tad pagaidām nevar atstāt veco un piekerties topošajam, negatīvajam jaunajam.

J. Maiers (Mayer „Katholische Reform-Moral?“, 101.—116. lp.) atrod, ka morales jautājumos anonīmie autori pauž liberalos priekšskata uzskatus. Tie pārmet katoliskajai moralei, ka tā esot autoritātes morale, kur cilvēks darbojas tikai aiz paklausības. Bet viss mūsu laikmets taču balstās uz autoritātes idejas. Katolisko morali labāk nosaukt par teonomu, jo tā saistīta pie mūžīgiem likumiem, ko Radītājs devis cilvēku kopām. Iedzīmtā grēku anonīmie autori maldīgi meklē optiskajā, ne etiskajā sferā, bet aiz iedzīmtā grēka katrā ziņā jāstāv vēsturiskam faktam, jo citādi šī grēka nemaz nebūtu. Kas attiecas uz celibāta reformu, tad prasīt seksualreformas vairs nav laikmeta garā. Ja reiz kāds nolēmis savu dzīvi veltīt Kristum un pilnīgi aptvēris „kalna runas“ radikalismu, tad tas bez kompromisa nodos sevi Dieva valstības kalpībā. Ja arī tas vēlāk nebūtu gluži laimīgs, tad tas nežēlosies, bet atjaunos savu celibāta solījumu. Ja jau prasa reformas, tad jāprasa vēl radikalāka priesteru izlase, vēl lielāka ziedošānās un mīlestība, bet anonīmie autori uzstājas ar mietpilsonisku programmu, kas nāk pretī cilvēku ērtībām un vajībām. Kad Menšinga grāmata izlasīta, tad paliek sāpīga vilšanās izjūta. Nav tur lielo ideālu, kas aizrautu mūsdienu cilvēku. Nav pat pieminēti gods, uzticība, drošsirdība, priedīga kalpošana Dievam un tēvijai. Reformu priekšlikumi novecojušies, patapināti no ģenerācijas, kas domāja egoistiski un nesociāli. Anonīmie autori pierādījuši, ka stāv pretstatā mūsu laikmetam, un neiesildīs jaunās paaudzes sirdi.

Lasīdami Menšinga izdoto grāmatu, mēs iepazīstamies ar mūsdienu inteligēnto katoļu traģiku, viņu šaubām un meklējumiem. Mūs pārsteidz, cik stipri modernos katoļus ietekmējuši protestantiskie teologi. kā Trelčs, Otto, Vernle u. c., kas grāmatā arī bieži citēti. Tomēr jāatzīst, ka šai ietekmē nebūt nav zudis īpatnēji katoliskais gars. Oficiālās baznīcas pārstāvju atbilde rāda, ka anonīmo autoru pārmetumi katoļu baznīcai nav pamatoti. Tur redzam gan reliģijas intelektualizēšanu, gan pārmērīgu pieķeršanos scholastikas principiem. Bieži arī ticības vietā nostājas ticēšana tam, ko saka baznīca. Nav pareizi, ka anonīmo autoru domas būtu novecojušas, un ka viņiem nebūtu lielu ideju, kas spētu aizraut mūsdienu cilvēku. Patiesības meklēšana pieder pie cilvēka gara būtības un neno-veco nekad, un vēlēšanās saprasties ar evaņģeliskajiem kristiešiem, par ko atbilde nesaka ne vārda, jau vien ir vērts, lai par to padomātu, nemaz nerunājot par citām vērtīgām domām, kas izpaužas Menšinga izdotajā grāmatā. Savā ziņā grāmata ir arī aicinājums evaņģeliskajai baznīcai ne-aizmirst protestantisma principu — stādīt garu pirmajā vietā un saskatīt laiku gaitā tapušo formu relativitāti.

G. Alksne.

K R O N I K A

Latvija

Galvas pilsētā un visā valstī 7. maijā notika ģimenes dienas sarīkojumi. Rīgā ģimenes dienas atklāšanas aktā ieradās Valsts Prezidents **Kārlis Ulmanis**, izglītības ministrs prof. J. Auškāps, tautas labklājības ministrs J. Volonts, un iekšlietu min. K. Veitmanis. Ģimenes dienas rīc. kom. pr-ja operdziedātāja J. Niedras uzrunai un prof. P. Jureviča priekšlasījumam par ģimenes nozīmi personīgā un valsts dzīvē sekoja koncerts, kurā starp citu pirmo reizi atskaņoja komponista J. Zāliša dziesmu „Mūsu bērni“.

Organizāciju un skolu pārstāvji ģimenes dienā Bērzmuižā godināja Valsts Prezidenta **Kārla Ulmaņa** vecāku piemiņu un Trikatā noturēja svētbrīdi pie kara ministra ģen. J. Baloža vecāku kapa.

*

Akademiskā draudze 16. aprīlī svinēja 10 gadu pastāvēšanas atceri. Svētku dievkalpojumā Archibīskapa katedralē piedalījās archibīskaps un draudzes mācītāji prof. Dr. V. Maldonis, prof. Dr. K. Kundziņš un doc. E. Rumba. Pēcpusdienā atceres svinības turpinājās Pāvila draudzes namā. Šeit vēsturisku atskatu sniedza draudzes priekšnieks prof. Dr. M. Bīmanis un runāja prof. Dr. V. Maldonis, doc. E. Rumba un prof. Dr. K. Kundziņš. Svinības noslēdza koncerts.

*

Teoloģijas fakultātes docents Edg. Rumba 10. maijā universitātes aulā aizstāvēja savu doktora disertāciju „Baznīca un garīgais amats oikumeniski-luteriskā uztverē“. Oponenti bija archibīskaps prof. Dr. T. Grinbergs, prof. Dr. V. Maldonis,

prof. Dr. L. Adamovičs. Pēc disertācijas sekmīgas aizstāvēšanas teoloģijas fakultates padome doc. Edg. Rumbam piešķīra Dr. theol. gradu.

*

Teoloģijas fakultates padome par fakultates dekanu nāk. māc. gadam ievēlējusi prof. Dr. K. Kundziņu un par sekretaru — prof. E. Zicānu.

*

Filozofijas un reliģijas zinātņu biedrība pārreģistrēta par Reliģijas zinātņu biedrību. Pēdējā laikā šī biedrība sarīkojusi priekšlasījumu sapulces, kurās prof. Dr. L. Adamovičs referējis par dažām dainu Dieva dziesmām jaunā sīklatījumā (3. II), vec. doc. Dr. A. Freijs par Annas Brigaderes kristīgo pārliecību (31. III) un asist. E. Ķiploks par latviešu teologiem 19. gadsimta pirmā pusē (24. IV). Biedrība 31. martā noturēja pilnu biedru sapulci, kuru vadīja priv. doc. Dr. J. A. Jānsons. Sapulce starp citu nolēma uz šī gada Ziemassvētkiem laist klajā Reliģiski filozofisko rakstu VI krājumu. Reliģijas zinātņu b-bas priekšnieks ir prof. Dr. L. Adamovičs, valdes locekļi — prof. Dr. K. Kundziņš, māc. E. Bergs, prof. Dr. P. Dāle, vec. doc. Dr. A. Freijs.

*

Latvijas universitātes teoloģijas studentu brālība „Betānija“ ar sabiedrisko lietu ministra 24. marta lēmumu pārreģistrēta par Latvijas universitātes teoloģijas studentu b-bu „Auseklis“. Biedrības saime savā 4. maija pilnsapulcē nolēma nodot Valsts Prezidenta Kārļa Ulmaņa rīcībā 200 latus daudzbērnu ģimenes atbalstīšanai.

*

Baznīcas virsvaldes ģimnazijā 23. aprīlī nosvinēja 10 gadu pastāvēšanas svētkus. Garīgā aktā svētrunu teica archibīskaps prof. Dr. T. Grīnbergs.

*

Nurmuižas draudze pagājušā gadā uzsāka jauna dievnama būvi filiāldraudzē Dzedros. Baznīcas būvdarbi paveikti tiktāl, ka atliek vēl tikai iekšējā izbūve, un baznīcu rudenī varēs iesvētīt. Valsts Prezidents baznīcas būvdarbu turpināšanai ziedojis 5000 ls.

*

Rakstā par Latvijas universitātes rakstu krājumu „Zinātne Tēvzemei“ V. Saulītis „Jaunā Kurzemnieka“ 12. numurā starp citu saka: „Mūsu zinātnieku darbā uzkrīt, ka pat visabstraktākām disciplinām viņi rod praktiskus pielietošanas veidus, un, piemēram, liels ir darbs, ko teologi veic, lai Latvijas baznīcu izveidotu saskaņā ar latviešu dvēseles, ar mūsu nacionālā gara izjūtām un tiek-smēm.“

*

Izglītības Ministrijas Mēnešraksta 4. burtnīcā publicēts prof. Dr. E. Zicāna Jēkabpils apr. pamatskolu skolotāju konferencē nolasītais referāts „Kas skolotājam jāsasniedz reliģijas mācības stundā?“

*

Par latviešu un kristietību runāja privatdocents J. A. Jānsons Rīgas Latviešu biedrības kultūras nodaļas priekšlasījuma vakarā 27. aprīlī. Vēsturiskā atskatā referents tēloja mūsu dzimtenes evaņģeliskās luteriskās baznīcas negatīvo izturēšanos pret latviešu tautas zemesdzīves interesēm un tautas atmodas laikmeta darbinieku un tautas rakstnieku no-

stāšanos uz cita ceļa. Tie skubināja latviešus piegriezties saimniecības un tiesības jautājumiem un nostājās pretim baznīcas vadītāju politikai, kristīgām dogmām un pat baznīcas vadītai ticības dzīvei.

Piemērus ņēma no Pēterburgas avīzēm, A. Spāga, Kaudzišu Mērnika laikiem (mācītāja biedri ar elli), A. Brigaderes (mūža otrā puse neesot gājusi pie dievgalda) u. c. Uzsvērdams arī tagadējās baznīcas uzstāšanos pret latvietību jeb nosvēršanos no tās un redzēdams latvietībā un kristietībā tos pašus elementus (Dieva mīlestības reliģiju un mīlestības etiku), referents prasīja abu sintezi resp. kristietības reformēšanu latviskā garā. Pret kristietības noraidīšanu viņam bij tikai viens arguments: atteikdamies no kristietības, latvieši zaudētu sakarus ar veco un

ievērojamo kristīgo kulturu. Dievturības cīņu pret kristietību referents noraidīja.

J. A. Jansons pazīstams kā nopietns un nosvērts literatūras vēsturnieks, un tāpēc jo vairāk latviešu teologiem jāpiebilst pie diviem viņa izteiktiem uzskatiem, proti: 1) ka tagadējā Latvijās ev.-lut. baznīca un vēl mazāk pareizticība un katolicisms nemaz neievērojot latvietību un 2) ka kristietībai un latvietībai būtu viens un tas pats galvenais saturs. Šādi apgalvojumi mums jānoraida un jāprasa, lai J. A. Jansons pamēģinātu tos arī pierādīt. Par savu uzskatu liecinieku viņš piesauc prof. A. Adamoviču, bet mēs taču zinām, ka profesors A. runā un raksta par „latviskumu mūsu dievkalpojumos“ un latvisko garu mūsu baznīcā un mācītājos.

E. L.

Ā r z e m e s

Igaunija.

Igaunu dienas laikraksts „Uus Eesti“ š. g. 24. aprīļa numurā plašākā rakstā pakavējas pie aktuālākām problemām Igaunijas evaņģeliskās baznīcas dzīvē. Raksta autors vispirms norāda, ka ievērojama pārmaiņa skars igauņu evaņģeliskās baznīcas vadību, jo bīskaps Dr. H. P. Rahamegi galīgi nolēmis no sava amata atteikties un atgriezties profesurā Tērbatas universitātes teoloģijas fakultatē. „Neapšaubami“, saka raksta autors, „ka Rahamegi personā baznīca zaudē rosīgu un apdāvinātu darbinieku. Ja viņš no rokām izlaiž gana zizli, tad cēlonis tam nav viņa personīgas kļūdas, bet kļūmīgs gadījums ģimenes dzīvē, no kā droši pasargāts nav neviens. Citos amatos tādām lietām piegrieztu maz vērī-

bas, bet baznīcas galvas stāvoklis liek vilkt konsekvences. Ja Rahamegi tagad to ir darījis, tad viņš saņem baznīcas draugu līdzjūtības apliecinājumus. Šis upuris un šis atrisinājums pakalpos baznīcai, jo vislaunākais būtu, ja debates un spriedelēšana šajā jautājumā vēl turpinātos. Baznīca un ticība tautai ir tik svarīgas lietas, ka tās pastāvīgi jāsaglabā neskartas un neaptraipītas. Atliek tikai cerēt, ka baznīca ilgi nepalik bez sava vadītāja un ka tas būs vīrs, kas baznīcas aprindas atkal saslēgs vienībā.“

Tālāk raksta autors saka, ka igauņu evaņģelisko baznīcu nospiež vēl citas rūpes, kas arī prasa drīzu atrisinājumu. Galvenās bažas modinot Tērbatas universitātes teoloģijas fakultate, kuras darbība esot pielī-

dzinama „vēža gaitai“. Teoloģijas fakultatē pašlaik esot tikai četri profesori, un vairākas svarīgas katedras jau kopš ilgāka laika esot vakantas. „Nav zinams,“ saka raksta autors, „kāpēc šiem posteņiem nav atrasti vai sagatavoti mācības spēki, bet viens ir skaidrs: fakultate, kurai nav profesoru, nevar pienācīgi sagatavot nākamos teologus. Slikti sagatavoti mācītāji ir tik pat nevēlami, kā nepilnīgi izglītoti ārsti, advokāti vai inženieri. Mācības spēku trūkums tomēr nav vienīgā nevēlamā parādība teoloģijas fakultatē. Jau ilgāku laiku atskan balsis, ka gars, kāds valda teoloģijas fakultatē, liek daudz ko vēlēties. Teoloģijas fakultatei jā-sagatavo ticības cilvēki, t. i. personas, kas savā sirdī ir ticīgas. Šodien fakultate to nespēj. Fakultates absolventu vairums tagad savā personīgā ticības dzīvē labākā gadījumā ir vienaldzīgs, bet sliktākā gadījumā pret ticības jautājumiem noskaņots kritiski. Protams, lietu var nostādīt tā: kam gan jaunam teoloģijas studentam vajadzīgs būt ticīgam, gan jau „aicinājums“ nāks vēlāk, kad studijas būs galā un viņš būs stājies amatā. Kas citiem grib sludināt, tam pašam savam sludinājumam dziļi jā-tic, pie tam nevis kaut kādu pasaulīgu apstākļu dēļ, bet aiz iekšējās pārliecības. To var dot tikai reliģiskā audzināšana. Tāda arī pastāv citās konfesijās, un vienīgi evaņģeliski luteraniskā baznīca topošo garīdznieku audzināšanu atstājusi pasaulīgiem spēkiem. Baznīcas aprindas ar šo problēmu nodarbojas maz, un neizrāda par to nekādu lielāku interesi. Vai šāds viedoklis ir pareizs? Jau pacēlies jautājums, vai nevajadzētu teoloģijas fakultāti kaut kā ciešāk saistīt ar baznīcas augstāko va-

dību. Nevēlamas sekas tam nevarētu būt, bet ieguvēja būtu kā baznīca, tā teoloģijas fakultate. Viens solis uz šo sadarbību jau būtu, ja mācītāji, kuru vidū ir daudz patiesi un dziļi ticīgu vīru, laiku pa laikam universitātes pilsētā sniegtu priekšlasi-jumus jaunažiem teoloģijas studentiem. Tas ievērojamā mērā ietekmētu studentu domu pasauli un varbūt nodibinātu arī ciešākas saites starp tagadējo un nākamo mācītāju paaudzi. Par visām lietām, tomēr, jāatrod teoloģijas fakultātes nepieciešamie mācības spēki.“

Anglija.

Kenterberijas archibīskaps neser kādā Anglijas augšnama sēdē atbalstījis projektu, kas paredz pāvestu iecelt par visas kristīgās pasaules vadoni, lai tādā kārtā sekmīgāk cīnītos pret „draudiem, kādus kristietība sajūt no Vācijas puses.“ „Ja pāvests šo vadību uzņemtos,“ deklarējis archibīskaps, „tad varu viņam apsolīt anglikaņu, pareizticīgās un protestantiskās baznīcas vadības atbalstu.“ Šo ierosinājumu komentējot angļu laikraksti piezīmē, ka tas ir pirmais gadījums kristīgās baznīcas vēsturē, kur vienas protestantiskas baznīcas galva ar šādu priekšlikumu griežas pie Romas. Angļu protestantu aprindās sarūgtinājumu izsaucis arī tas apstāklis, ka Kenterberijas archibīskaps bijis vienīgais augšnama loceklis, kurš iestājies par Anglijas savienību ar P. S. R. S.

„Deutsch-Evangelische Korrespondenz“ šajā sakarā griezusies pie vācu evaņģeliskās baznīcas ārlietu komisijas vadītāja bīskapa Dr. Hekela, kurš starp citu izteicies: „Ja Kenterberijas archibīskaps propagandē sadarbību ar Padomju Savienību, tad

šādi vārdi no atbildīga baznīcas darbinieka mutes var izsaukt vienīgi izbrīnu un sašutumu. Anglijas baznīcas galva — sekodams principam: mērķis attaisno līdzekļus — nekautrējas par sabiedroto aicināt lieliniecismu. Kenterberijas arhibīskaps ievada miera akciju, piedāvādams pāvestam vadību. Angļu arhibīskaps jūt, ka šis ceļš pie mērķa nevar vest, un tāpēc ir gatavs uzņemties nekatoļiskās kristietības vadību. Šī „miera akcija“ vēršas pret Vācijas dzīves tiesībām. Tā tad patiesībā tā nav miera akcija, bet akcija pret taisnīgo mieru. Bez tam tā nesaskan ar reformācijas garu. Vācu evaņģeliskā kristietība izpildīs savus pienākumus pret Lutera reformāciju un savu tautu vēl stingrāk, apzinīgāk un lielākā mērā kā līdz šim.“

Vācija.

Vācijā izdots jauns likums par jaunatnes reliģisko audzināšanu bij. Austrijā. Tas nosaka, ka par savu bērnu reliģisko audzināšanu brīvi izšķiras paši vecāki. Līdz 12. dzīvības gadam vecāki var lemt arī par bērna pāriešanu citā konfesijā, bet no 12. dzīvības gada tas darams tikai ar bērna piekrišanu. No 14. dzīv. gada brīva izvēle pieder pašam bērnam.

*

Visā Vācijā aizliegta septītās dienas adventistu kustība.

„Evangelische Pressedienst“ vēsta, ka pēdējos gados vācu protestanti savu baznīcu atstāj. 1936. gadā Prūsijā evaņģelisko baznīcu atstājuši 45.361 persona, bet 1934. gadā tikai 13.248. Saksijā — 8439 (1934. g. —

2201); Hanoverā — 4697 (1378); Virtenbergā — 2597 (1109); Hesenē-Nasavā — 3262 (1131); Bavarijā — 3560 (955); Tīringā — 3005 (684); Šlezvigā-Holšteinā — 4763 (1244); Hamburgā — 3413 (4269); Kurhesenā-Valdekā — 1425 (333); Bādenē — 2764 (973). Pavisam 1936. gadā protestantismu atstājušas 83.586 personas, t. i. trīskārt vairāk kā 1934. gadā (27.495). Vācu laikraksta rīcībā nav datu par to, vai izstājušies protestantu draudžu locekļi pārgājuši citās konfesijās, vai palikuši pilnīgi ārpus baznīcas.

„Nationalsozialistische Monatshefte“ un citi vācu laikraksti ziņo par žīdu masu pāriešanu katoļu baznīcā, kas esot izskaidrojama ar „Vatikana un vispār katoļiskās pasaules simpatiju apliecinājumiem žīdiem.“ Pēc vācu preses datiem Galicijā vien 1938. gada divos pēdējos mēnešos kristījušies 7000 žīdu. Šiem pārnācējiem katoļu baznīca esot nodibinājusi sevišķus reliģiskus kursus, kuros mācības ilgst 3 mēnešus. Līdzīga parādība esot vērojama arī bijušās Čehoslovākijas teritorijā un Ungarijā. Budapeštā 1938. gadā reformatu baznīcā pārgājuši 860 žīdi, bet evaņģeliskā baznīcā — 1404.

*

Zalcburgā apstājies katoļu nedēļas laikraksts „Salzburger Kirchenblatt“, kas iznāca jau 79 gadus.

Rumānija.

Rumānijas valdība visā valstī slēgusi kveikeru („trīcētāju“), „Nopietno bībeles pētnieku“, pentakostistu un — tāpat kā Vācijā — adventistu sektes.

Atbildīgais redaktors: Vec. doc. Dr. **Alb. Freijs.**

Redakcijas koleģija: prof. Dr. **K. Kundziņš**, prof. Dr. **V. Maldonis**,
prof. Dr. **L. Bērziņš**, māc. **G. Šaurums**,
māc. **P. Detlavs.**

Izdevēja: **Latvijas Ev.-lut. Baznīcas Virsvalde.**